

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**DOĞU AKDENİZ'DEKİ JEOPOLİTİK MÜCADELENİN
TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ**
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Burak SÜRME

BURSA - 2023

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**DOĞU AKDENİZ'DEKİ JEOPOLİTİK MÜCADELENİN
TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Muhammed Burak SÜRME

**Danışman:
Prof. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ**

BURSA - 2023

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında 702016015 numaralı Muhammed Burak Sürme'nin hazırladığı “Doğu Akdeniz'deki Jeopolitik Mücadelenin Türk Dış Politikasına Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili savunma sınavı, 21/07/2023 günü 10:30-12:00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın BAŞARILI olduğuna OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ
(Danışman)
Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Kamuran REÇBER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt AKÇAPA
Bursa Teknik Üniversitesi

21/07/ 2023

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Doğu Akdeniz'deki Jeopolitik Mücadelenin Türk Dış Politikasına Etkisi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Muhammed Burak Sürme

Öğrenci No: 702016015

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Tezin Türü: Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik

ÖZET

Adı ve Soyadı : Muhammed Burak SÜRME
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI + 140
Mezuniyet Tarihi : 21/07/2023
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ

DOĞU AKDENİZ'DEKİ JEOPOLİTİK MÜCADELENİN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİSİ

Doğu Akdeniz bölgesi, 20. yüzyıldan günümüze dek küresel ve bölgesel mücadelelere ve enerji merkezli jeopolitik çatışmalara konu olmuştur. Özellikle 2010 yılından itibaren keşfedilen doğal kaynak potansiyeli ile birlikte bölgenin jeopolitiğinde dönüm noktaları yaşanmaktadır. Doğu Akdeniz kıyı devletleri için güvenliği tehdit eden kırılgan bir yapı meydana gelmiştir. Bu çalışma doğal kaynakların keşfedilmesi ve paylaşılmasına ilişkin Doğu Akdeniz'de meydana gelen yeni dinamiklerin ve denklemlerin sebep olduğu olası çatışmaların ve işbirliklerinin, Türkiye perspektifinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, Doğu Akdeniz bölgesinin tarihsel geçmişinden faydalanarak bölgede yaşanan güç mücadelesinin evrimi analiz edilecektir. Türk-Yunan ilişkileri tarihsel arka planıyla analiz edilecek ve Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan'ın politikaları küçük devletler perspektifinde değerlendirilmesinin ardından Türkiye'nin bölgede göstermiş olduğu reaksiyonlar incelenecektir.

ANAHTAR KELİMELELER: Türk Dış Politikası, Doğu Akdeniz, Kıta Sahaneliği, Jeopolitik Mücadeleler, Münhasır Ekonomik Bölge

ABSTRACT

Name and Surname : Muhammed Burak SÜRME

University : Bursa Uludag University

Institution : Social Science Institution

Field/ Branch : International Relations

Degree Awarded : Master

Page Number : XI + 140

Degree Date : 21/07/2023

Supervisor : Prof. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ

THE EFFECT OF THE GEOPOLITICAL STRUGGLE IN THE EASTERN MEDITERRANEAN ON TURKISH FOREIGN POLICY

The Eastern Mediterranean region has been the subject of global and regional struggles and energy-centered geopolitical conflicts since the 20th century. Especially with the natural resource potential discovered since 2010, turning points are experienced in the geopolitics of the region. A fragile structure has emerged that threatens the security of the Eastern Mediterranean coastal states. In this study, it is aimed to evaluate the possible conflicts and collaborations caused by the new dynamics and equations in the Eastern Mediterranean regarding the discovery and sharing of natural resources, from the perspective of Turkey. In this study, the evolution of the power struggle in the region will be analyzed by making use of the historical past of the Eastern Mediterranean region. Turkish-Greek relations will be analyzed with its historical background and after the evaluation of Greece's policies in the Eastern Mediterranean region from the perspective of small states, Turkey's reactions in the region will be examined.

KEYWORDS: Turkish Foreign Policy, Eastern Mediterranean, Continental Shelf, Geopolitical Struggles, Exclusive Economic Zone

ÖNSÖZ

“Doğu Akdeniz’deki Jeopolitik Mücadelenin Türk Dış Politikasına Etkisi” adlı tez çalışmasında Doğu Akdeniz havzasında keşfedilen enerji kaynakları bulunmasıyla birlikte küresel ve bölgesel çapta bütün gözler bölgeye çevrilmiştir. Küresel ve bölgesel güçler kendi hedefleri doğrultusunda bölgeye yönelik farklı politikalar geliştirse de Türkiye ve KKTC karşısında birleşmektedirler. Bu birleşmenin temellerini oluşturan Yunanistan başta olmak üzere Türkiye’nin doğal haklarına karşı yapılmış olan ittifaklar küçük devletler politikaları bağlamında jeopolitik mücadeleler göz önüne alınarak incelenecektir.

Türkiye ve KKTC’nin hakları ihlal edilerek kurulan her foruma ve geliştirilen her türlü projeye karşı Türkiye’nin reaksiyonları olmaktadır. Bugüne kadar yapılan ve yapılacak olan reaksiyonlar bölgede varlığını sürdürebilmek adına hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda denklem dışında bırakılmaya çalışılan Türkiye’nin bölgede göstermiş olduğu mücadeleler incelenecektir.

Tez çalışmam esnasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol göstermiş olan sayın Prof. Dr. Ferhat Pirinççi hocama tez çalışmama gösterdiği önemden ötürü müteşekkirim. Ayrıca Tez aşamasında göstermiş olduğu ilgiden ve destekten dolayı Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tunç DEMİRTAŞ hocama ve yüksek lisans eğitimimde deneyimleriyle yol gösteren Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünün bütün öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen başta ablam Saliha SÜRME olmak üzere aileme ve üniversite arkadaşım Arif Özel’e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
HARİTALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN TASARIMI	3
1. Araştırmanın Tanımlanması	3
2. Araştırma Soruları.....	5
3. Hipotezler.....	6
4. Araştırmanın Amacı	7
5. Metodoloji.....	7
6. Yunanistan ve Küçük Devletler Davranışlarının Tanımlanması	9
2. İKİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE: KÜÇÜK DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARI.....	11
2.1 Küçük Devlet Tanımlaması.....	13
2.2 Küçük Devletlere İlişkin Bulgular.....	18
2.3 Uluslararası İlişkilerde Küçük Devlet	22
2.3.1 Realizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması	23
2.3.2 Liberalizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması.....	25
2.3.3 Konstrüktivizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması	26
2.4 Küçük Devletlerin Dış Politika Davranışları	27
2.5 Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları Davranışları.....	30
2.6 Küçük Devletlere Eklenen Yeni Kavramlar	31
2.6.1 Statü Arayışı Teorisi.....	32
2.6.2 Barınak Teorisi.....	33
2.7 Küçük Devletler Politikalarının Konu İle İlişkilendirilmesi	36
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DOĞU AKDENİZ BAĞLAMINDA KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜÇLERİN DIŞ POLİTİKALARI.....	38

3.1 Doğu Akdeniz Bölgesinin Jeopolitik Önemi.....	38
3.1.1 Doğu Akdeniz Bölgesinde Jeopolitik Mücadeleler	39
3.2 Küresel Güçlerin Doğu Akdeniz Politikaları.....	41
3.2.1 AB'nin Doğu Akdeniz Politikası	42
3.2.2 ABD'nin Doğu Akdeniz Politikası	44
3.2.3 Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikası	51
3.3 Bölgesel Güçlerin Doğu Akdeniz Politikaları	57
3.3.1 İsrail'in Doğu Akdeniz Politikası	57
3.3.2 Mısır'ın Doğu Akdeniz Politikası.....	61
3.3.3 Lübnan'ın Doğu Akdeniz Politikası	63
3.3.4 Libya'nın Doğu Akdeniz Politikası	65
3.3.5 Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz Politikaları	66
3.3.6 Türkiye'nin ve KKTC'nin Doğu Akdeniz Politikaları	69
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DOĞU AKDENİZ BAĞLAMINDA YUNANİSTAN POLİTİKALARINA KARŞI TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKALARI.....	74
4.1 Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasını Belirleyen Faktörler.....	74
4.1.1 Kıbrıs Sorunu	74
4.1.2 Doğu Akdeniz Güç Mücadelesi.....	75
4.1.3 Enerji Kaynakları.....	76
4.2 Türkiye'nin Doğu Akdeniz Stratejileri.....	80
4.2.1 Taktiksel Boyut	81
4.2.1.1 Yunanistan'ın Revizyonist Girişimlerini Önlemek	82
4.2.1.2 Sert Güç Unsurları	83
4.2.1.3 Yumuşak Güç Aracı	85
4.2.1.4 Libya Mutabakatı.....	85
4.2.2 GKRY'nin Tek Taraflı Girişimlerini Önlemek.....	91
4.2.2.1 Türkiye ile KKTC İşbirliği.....	92
4.2.2.2 GKRY ile Müzakere Girişimleri.....	93
4.2.3 Türkiye'nin Bölgede Enerji Güvenliğini Sağlama Girişimleri	94
4.2.3.1 Enerji Arama ve Sondaj Altyapısı.....	95
4.2.3.2 Arama ve Sondaj Gemilerinin Konuşlandırılması	98
4.2.3.3 Ortak İşbirliği Formu Geliştirilme Çağrısı.....	100
4.3 Stratejik Boyut	101
4.3.1 Kıbrıs Sorununa Çözüm Arayışı	102
4.3.2 Türkiye Karşıtı Bloklaşmanın Engellenmesi.....	103
SONUÇ.....	105
EKLER	109
KAYNAKÇA.....	126

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Sevilla Haritası ile Kurmaya Çalıştığı Denklem	36
Harita 2: Doğu Akdeniz'de Önemli Enerji Havzaları	39
Harita 3: Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na Katılım Sağlayan Devletler	49
Harita 4: Mısır, İsrail ve Türkiye adına planlanan Alternatif Yol Güzergâhı	59
Harita 5: İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi	60
Harita 6: Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları	63
Harita 7: Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı	65
Harita 8: Türkiye, KKTC ve GKRY İhtilafı alanları	70
Harita 9: Mavi Vatan Doktrininde Bahsedilen Alanlar	71
Harita 10: KKTC ve GKRY Arasında İhtilafı Deniz Bölgeleri Haritası	72
Harita 11: Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi	77
Harita 12: Sevilla Haritası	82
Harita 13: Libya Mutabakatı'na Göre Belirlenen Deniz Yetki Alanlarının Sınırları	87
Harita 14: Doğu Akdeniz Bölgesindeki İhtilafı Parseller	99

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Küçük Devlet Araştırmalarının Tarihsel Gelişimi.....	17
Tablo 2: Enerji Kaynakları	44
Tablo 3: Türkiye'nin Sahip Olduğu Derin Sondaj Ve Sismik Araştırma Gemileri	97

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerikan Birleşik Devletleri

BAE: Birleşik Arap Emirlikleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMDHS: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

BMGS: Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği

CAATSA: ABD'nin Düşmanlarına Yaptırımlarla Karşı Koyma Yasası

CENTCOM: United States Central Command

EASTMED: Doğu Akdeniz Boru Hattı / Eastmed Boru Hattı

EMGF: East Mediterranean Gas Forum

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

KKTC: Kuzey Kıbrıs Rum Yönetimi

LNA: Libya Ulusal Ordusu

LNG: Sıvılaştırılmış Doğalgaz

MEB: Münhasır Ekonomik Bölge

MTA: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

NATO: North Atlantic Treaty Organization

OPEC: Petrol İhraç Eden Devletler

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TANAP: Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

UMH: Ulusal Mutabakat Hükümeti

GİRİŞ

Doğu Akdeniz bölgesi; Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği alandır. Bunun yanı sıra Doğu Akdeniz; Ekonomi, siyasi ve kültürel alanlarda dünya tarihine yön vermiş bir havzadır ve dünya tarihine yön vermeye devam edecektir. 2000’li yılların başında Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen enerji kaynakları ile beraber Doğu Akdeniz Havzası daha da önemli bir konuma ulaşmıştır. Doğu Akdeniz Bölgesinde, kıyı devletlerinin deniz alanlarının sınırlandırması hususunda bir dizi gelişmeler gözlemlenmektedir. Bölgede meydana gelen gelişmeler neticesinde devletlerarası güç mücadeleleri yaşanmaktadır. Türkiye ve Yunanistan gibi tarihsel geçmişi olan devletler arasında Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan kaotik ortama istinaden güvensizliğe sebep olmakta ve kıyıdaş devletlerin birbirini tehdit olarak algılamasına yol açmaktadır. Bu hadiseler neticesinde bölgedeki gelişmelerin küçük devletler perspektifi bağlamında değerlendirilmesi bölgede meydana gelen gelişmeleri analiz etmekte yardımcı olacaktır. Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen hidrokarbon kaynaklarıyla beraber; Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Yönetimi (KKTC), Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında gelişen hadiseler neticesinde; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), Rusya, Çin gibi küresel güçleri ve İsrail, Mısır, Libya, gibi kıyıdaş devletleri de etkilemiştir. Doğu Akdeniz bölgesi bağlamında yapılan anlaşmalar ve ittifaklar, diğer devletler tarafından güvenlik meselesi bağlamında dikkatle takip edilmektedir. Doğu Akdeniz bölgesinde egemen bir gücün olmaması nedeniyle bölge, çok denklemlili ve kompleks bir hale gelmektedir. Özellikle AB ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) gibi devlet üstü organizasyonların bölgeye yönelik taraflı tutumları anlaşmazlıkların çözülememesine neden olmaktadır. Hukuksal, politik ve ekonomik bağlamda tarafsız bir yaklaşım, anlaşmazlıkların çözülmesinde önemli bir eşik olacaktır.

Doğu Akdeniz bölgesi yıllar boyu göç ve ticaret güzergâhlarına ev sahipliği yapmasıyla gözde bir konumdayken, bölgede keşfedilen enerji kaynaklarıyla beraber daha da önemli bir konuma ulaşmıştır. Bölgede keşfedilen enerji kaynakları, devletler açısından yeni fırsatları ve tehditleri de beraberinde getirmiştir. Böylelikle devletlerin birbirlerinden tehdit algılamasına vesile olmaktadır. Bölgede hak iddia eden devletler, anlaşmalar ve ittifaklarla kendi güvenlik alanını oluşturmaya gayret etmektedir. Ancak

çok kutuplu sistemin çok katmanlı bölgesi olan Doğu Akdeniz’de güvenlik alanında yapılan bütün hamleler diğer devletler nezdinde güvenlik ikilemi oluşturmaktadır. İstikrarın ve güvenin sağlanamadığı bu bölgede, devletlerin birbirlerini tehdit olarak algılaması kaçınılmazdır. Doğu Akdeniz bağlamında Yunanistan’ın geliştirdiği politikalara karşı, Türkiye’nin güvenlik ve dış politikaları küçük devletler perspektifi düzleminde incelenecektir. Ve devlet çıkarının önemi doğrultusunda Türkiye’nin kısa ve uzun vadede geliştirdiği politikalar analiz edilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde küçük devlet kavramı incelenecek, tanımlamadaki yaşanan farklılıklar ortaya konacak ve küçük devletlerin geliştirmiş olduğu dış politika ile ittifak oluşturmada gösterdiği reflekslere dayandırılan literatür tartışılacaktır. Bu bölümde, küçük devletlerin tanımında ortak bir tanımın olmadığı ve bu devletlerin dış politika refleksleri ile ittifak oluşturma arayışlarında da çeşitlilikler olduğuna değinilecektir. Bu bölümde, bu çeşitliliğin küçük devletler grubunun ne denli anlamlı olduğunu sorgulanacaktır. Uluslararası İlişkiler disiplininde çatışan yaklaşımlardan faydalanan araştırmacılardan farklı bakış açılarından da ele alınmasına sebep olacağına değinilecektir. Böylelikle Yunanistan ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz bölgesinde yapmış olduğu dış politikalar ve ittifakları anlamamıza yardımcı olacaktır.

Çalışmanın ikinci kısmında ise Doğu Akdeniz bölgesinin jeopolitik önemi ve konumu incelendikten sonra bölgede gerçekleşen jeopolitik mücadelelere değinilecektir. Ardından, Küresel ve bölgesel güçlerin Doğu Akdeniz bölgesinde geliştirmiş oldukları politikalar incelenecek ve küçük devletler politikası bağlamında Yunanistan’ın Türkiye’yi Doğu Akdeniz bölgesinden uzaklaştırma ve yalnızlaştırma bağlamında geliştirmiş oldukları politikalar incelenecek ve küçük devletler perspektifinde analiz edilecektir.

Çalışmanın son bölümünde ise Doğu Akdeniz bağlamında Yunanistan’ın politikalarına karşı Türkiye’nin hukuki ve pratik bağlamda göstermiş olduğu bütün reaksiyonlar ele alınacaktır. Ayrıca Türkiye’nin KKTC ve Libya bağlamında geliştirdiği politikalar değerlendirilecektir. Son olarak bölgede keşfedilen enerji kaynakları hususunda tarafların savundukları rotalar, ekonomik ve politik bağlamda karşılaştırılacak aktarım konusunda en gerçekçi rota belirlenmeye çalışılacaktır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1. Araştırmanın Tanımlanması

Doğu Akdeniz bölgesi konum olarak Türkiye'nin güney kıyıları, KKTC, Yunanistan, GKRY, İsrail, Mısır, Lübnan, Suriye ve Filistin gibi devletlerin kıyılarıyla sınırlanan bir bölgedir. Bu bölge hem tarihsel bakımdan büyük öneme sahip hem de günümüzde stratejik bir konuma sahiptir. Tarihsel önemine değinecek olursak, Antik dönemde Doğu Akdeniz, antik uygarlıkların beşiği olarak kabul edilmektedir. Bu bölge Mısır, Sümer, Asur, Fenike, Yunan ve Roma gibi birçok önemli medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler arasında kültürel ve ticari ilişkiler kurulmuş ve farklı kültürlerin etkileşimi sağlanmıştır.

Orta çağ döneminde Doğu Akdeniz, Haçlı seferleri sürecinde Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki çatışmaların merkezi olmuştur. Bölgenin kontrolü stratejik olarak önemlidir ve bu dönemde birçok savaş ve fetih gerçekleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemine geldiği zaman Doğu Akdeniz, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında uzun bir süre kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun deniz ticareti için stratejik bir konumu bulunmaktaydı ve kontrolü altında bulundurduğu limanlar ve adalar bu dönemde büyük önem taşımaktaydı.

Doğu Akdeniz bölgesinin günümüzdeki önemine bakacak olursak, Doğu Akdeniz, önemli enerji kaynaklarının bulunduğu bir bölgedir. Son yıllarda bölgede keşfedilen doğalgaz rezervleri, bölge ülkeleri ve uluslararası enerji şirketleri arasında artan bir rekabete sebep olmuştur. Bu durum, Doğu Akdeniz'in enerji politikaları bakımından stratejik bir öneme sahip olduğunun göstergesidir. Doğu Akdeniz bölgesi aynı zamanda önemli deniz ticareti rotalarının üzerinde bulunmaktadır. Bölgedeki limanlar, uluslararası ticaretin geçiş noktaları ve lojistik merkezleri olarak hizmet sağlamaktadır. Özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler için bu limanlar ekonomik ve stratejik bakımdan büyük öneme sahiptir. Doğu Akdeniz, güvenlik ve politika bağlamında birçok ülke açısından önemli bir meseledir. Bölgedeki siyasi gerilimler, deniz yetki alanlarında yaşanan anlaşmazlıklar, göç sorunları ve terör tehditleri gibi faktörler Doğu Akdeniz bölgesinin en temel güvenlik politikalarıdır.

Yunanistan, Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı çeşitli denklem ve politikalar kurmaya çalışmaktadır. Bunun temel nedenleri arasında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, enerji kaynaklarına ulaşım, kıta sahanlığı hakları, adaların statüsü ve bölgedeki jeopolitik nüfuz mücadelesi yer almaktadır. Yunanistan'ın temel hedefi, kendi deniz yetki alanlarını genişletmek ve Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarından maksimum fayda sağlayabilmektir. Doğu Akdeniz havzasının en uzun kıyı şeridini elinde tutan Türkiye ise kendi şeridini ve KKTC'nin imtiyazlarını muhafaza etmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın ve diğer bölge ülkelerinin tek taraflı adımlarına karşı çıkarak kendi çıkarlarını korumaya çalışmaktadır.

Küresel ve bölgesel güçler, Doğu Akdeniz'deki dengeyi etkileyen ve bölgede geliştirilen denkleme dâhil olan önemli aktörlerdir. Bu güçler arasında AB, ABD, Rusya ve diğer bölge ülkeleri yer almaktadır. Küresel güçler bağlamında inceleyecek olursak AB, Yunanistan'ı Doğu Akdeniz konusunda desteklemektedir. Bunun yanı sıra KKTC'nin haklarını yok sayan ve bütün politikalarını oldubittilere getirerek geliştiren GKRY, AB üyesi olması nedeniyle sorgusuz bir biçimde AB desteği almaktadır. AB'nin taraflı yaklaşımının en temel örneği ise ekonomik ve pratik manada uygulanabilir olmayan ve Türkiye'yi dâhil etmeden geliştirilen Doğu Akdeniz Doğal Gaz Boru Hattı (EastMed) projesini dayatmasıdır. Bunun yanı sıra AB'nin Türkiye ile ilişkilerini dengeleme çabaları da bulunmaktadır çünkü Türkiye gözden çıkarılmayacak kadar önemli bir müttefiktir.

Bir diğer küresel güç olan ABD, Doğu Akdeniz'de istikrarın sağlanması adına kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle Rusya'nın enerji piyasalarında büyüyen etkisiyle mücadele etmek ve Avrupa'nın enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesini sağlamak adına Doğu Akdeniz'deki enerji projelerini desteklemektedir. ABD, Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarının keşfi ve pazarlanması konusunda bölgedeki işbirliğini desteklemek adına bölge ülkelerinin bir araya gelmesini desteklemiştir. Böylelikle 2019 yılında Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF), bölgedeki doğalgaz kaynaklarının keşfedilmesi ve pazarlanması hususunda işbirliğini teşvik etmek adına kurulmuştur. Başta Yunanistan ve GKRY olmak üzere Mısır, İsrail, Ürdün, İtalya ve Filistin EMGF'ye katılmıştır. Ayrıca, ABD enerji şirketlerinin Doğu Akdeniz'deki projelerde yer alması sebebiyle bölgede enerji güvenliğinin sağlanmasına gayret etmektedir.

Rusya ise Doğu Akdeniz'deki dengeyi etkileyen bir aktördür. Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki politikaları ise bölgede bulunan doğalgaz rezervlerine erişim ve bu kaynakların pazarlama imkânlarından faydalanma temellidir. Bölgedeki doğalgaz kaynakları, Rusya'nın enerji ihracatına olan rekabet potansiyelini artırabilir ve Rusya'nın doğalgaz pazar payını etkileyebilir. Bu nedenle, Rusya, bölgedeki enerji projelerine karşı bir güç mücadelesi halindedir. Ayrıca Rusya, Doğu Akdeniz'de etkisini ve varlığını artırmak istemektedir. Bölgedeki politik ve stratejik denklemlerde aktif bir rol oynamak, Rusya'nın bölgesel jeopolitik etki alanını genişletme çabalarının bir parçasıdır. Doğu Akdeniz'deki varlığı, Rusya'nın bölgedeki gücünü ve uluslararası arenadaki müzakerelerdeki ağırlığını artırabilir. Doğu Akdeniz, Rusya için stratejik bir öneme sahiptir. Bölgedeki askeri üsler, Rusya'ya Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da daha etkin bir askeri varlık sağlama imkânı vermektedir. Suriye'deki Tartus Deniz Üssü, Rusya'nın bölgedeki askeri varlığının bir örneğidir. Rusya, Doğu Akdeniz'deki dengeyi etkileyen önemli bir aktör olarak Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmek istemektedir. İki ülke arasında enerji projeleri, savunma işbirliği ve politik ilişkiler üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Rusya, Türkiye ile ilişkilerini güçlendirerek Doğu Akdeniz'deki etkisini artırabilir ve bölgesel denklemlere etki edebilir.

Kısaca bölgede yaşanan jeopolitik mücadele çok denklemlili ve çok boyutludur. Bölgedeki hareketlilik her ne kadar enerji temelli olarak meydana çıkmış gibi gözükse de en önemli etken devletlerin bölgede varlığını sürdürme içgüdüsüdür. Bu bağlamda henüz olası enerji kaynakları olarak bahsettiğimiz Doğu Akdeniz kaynakları tam olarak keşfedilmeden yaşanan bu mücadele için yalnızca enerji temelli geliştiğini söylemek eksik kalacaktır.

2. Araştırma Soruları

1. Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan jeopolitik mücadele sadece keşfedilen ve keşfedilecek olan enerji kaynakları esaslı bir mücadele midir?
2. Küçük devletler politikası bağlamında Yunanistan'ın küresel ve bölgesel güçlerle Türkiye'ye karşı geliştirmiş oldukları ittifakların temeli nedir ve bunlara karşı Türkiye'nin reaksiyonları nelerdir?
3. Bu jeopolitik mücadelede Libya neden kritik bir öneme sahiptir ve Türkiye ile Libya'nın 2019 yılında imzalamış olduğu mutabakat bölgede dengeleri ne denli değiştirmiştir?

3. Hipotezler

Hipotez-1: Yunanistan, Türkiye'nin bağımsız girişimlerini küçük devlet refleksleriyle tehdit olarak algılamaktadır. Bu sebeple küresel ve bölgesel güçleri Türkiye'ye karşı kendi etrafında birleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin sürekli olarak yinelediği müzakerelere açık olduğu gerçeğini yok saymaktadır. Doğalgaz kaynaklarının keşfi, üretimi ve taşınması meselelerinde Türkiye'nin katılımı sağlanmadan adil bir çözüm bulunması mümkün değildir.

Hipotez-2: Küresel güçlerin ve kıyıdaş devletlerin bölgede yaşanan mücadelede Yunanistan ve GKRY'ni desteklediği gözlemlenmektedir. Bölgede potansiyel enerji kaynaklarına henüz tam anlamıyla ulaşılmamasına rağmen enerji paylaşımı adı altında geliştirilen projeler tamamen Türkiye'yi kısıtlamak üzerinedir. Bunun en bariz örneği ise ekonomik ve sürdürülebilirlik açısından problemlili olan EastMed projesinin dayatılıp daha ekonomik ve uygulanabilir olan Türkiye rotasının yok sayılmasıdır. Böylelikle bölgede inşası düşünülen EastMed projesi enerji temelli bir oluşumdan değil politik temelli kaygılardan meydana geldiğinin kanıtıdır.

Hipotez-3: Türkiye'nin 2019 yılında Libya ile imzalamış olduğu mutabakat sonrasında Yunanistan'ın bölgede kurmaya çalıştığı denklem bozulmuştur. Türkiye'nin bölgede kendi üzerine kurulmaya çalışılan denklemi pratikte önlemiş olduğunun en büyük göstergesidir. Böylelikle Türkiye, yalnızca müzakere seçeneklerinin pratik seçeneklerinin de masada tutulduğunu başta Yunanistan olmak üzere küresel güçler ve kıyıdaş ülkelere belirtmektedir.

Hipotez-4: Türkiye bölgede denklem dışında bırakılmasının yanı sıra hem kendi kıta sahanlığını hem de KKTC haklarının ihlal edildiği bölgelerde sismik arama ve sondaj uluslararası enerji firmalarının çalışmalarını bölgede askeri tatbikat veya Navtex yöntemleriyle caydırmaktadır. Kendi arama ve sondaj gemileri bulunan Türkiye, bağımsız hareket etme hususunda daha avantajlı konumdadır.

4. Araştırmanın Amacı

Doğu Akdeniz'de yaşanan doğalgaz keşifleri, Yunanistan'ın Türkiye'yi denklem dışında tutma çabalarına sebep olmuştur. Ancak, Türkiye'nin denkleme dâhil edilmemesi durumunda Doğu Akdeniz'deki sorunların çözülmesi oldukça zorlaşacaktır. Türkiye, coğrafi konumu ve deniz yetki alanları sebebiyle bölgenin önemli bir aktörü konumundadır. Doğalgaz kaynaklarının keşfi, üretimi ve taşınması meselelerinde Türkiye'nin katılımı sağlanmadan adil bir çözüm bulunması mümkün değildir. Bölgedeki sorunların çözümü adına tüm taraflar arasında diyalog, işbirliği ve adil paylaşım temel alınmalıdır. Türkiye'nin denkleme dâhil edilmediği bir senaryo, bölgedeki gerilimi artırabilir ve istikrarı tehlikeye atabilir. Bu sebeple, Yunanistan ve diğer bölge ülkeleriyle Türkiye arasında adil bir anlaşma sağlanmasının bölgedeki sorunların çözümü ve bölgesel istikrarın sağlanması adına ne denli kritik bir öneme sahip olduğu açıklanacaktır.

5. Metodoloji

Bu çalışmada, günümüzde yaşanan Doğu Akdeniz bölgesindeki güç mücadelesini ve Yunanistan'ın Türkiye üzerinde kurmaya çalıştığı denkleme anlamlandırmak adına cevap aradığımız soruların değerlendirildiği ve kullanıldığı küresel ve bölgesel güçlerin bölge politikaları vaka analizi yöntemi kullanılarak incelenecektir. Ayrıca çalışmada kullanılan vaka analizi sayesinde bölgede gelişen çok denklemlili ve karmaşık yapı incelenerek bölgede yaşanan gelişmeleri daha iyi anlamamıza ve ekonomi politik hedeflerin temelini anlamamızı sağlayacaktır. Vaka analizinin amacı çalışma için belirlenen durumu anlamaktır. Dolayısıyla ayrıntılı tanımlar verilecek, açıklamalar geliştirilecek ve olgu değerlendirilecektir. Vaka çözümlenmesi genel geçer sonuçlar vermediği için aynı veriler farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir.

Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan güncel gelişmeleri Türkiye-Yunanistan bağlamında değerlendirmek adına küçük devletler psikoloji üzerine ilgili akademik çalışmalara atıflarda bulunulacaktır. Bu bağlamda çalışmada detaylı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş, araştırma sorularının yanıtlanması meselesinde birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmada ele alınan devletlerin ve uluslararası örgütlerin resmi verilerinden yararlanılmıştır.

Süreç takibi yöntemiyle seçilen vaka olarak Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan mücadeleyi neden ve sonuç bağlantıları ile incelenmesi mümkün olacaktır. Süreç takibi, “mekanizmaların gözlemsel vaka-içi etkenlerini belirlemek amacıyla uygulanan çalışma yöntemidir.” Aynı zamanda süreç yöntemi bazı vakalarda nedensellik ve zamansallık mekanizmalarını incelediğinden “Farklı Sonuç Doğuran En Benzer Vaka” ile etkili bir şekilde kullanılabilir. Ayrıca farklı sonuç doğuran en benzer vaka ile ilgili literatürde bağdaşıklık, analizle değiştirilebilecek özellikler bulunmalıdır. Bu bağlamda çalışmada Yunanistan, GKRY, Türkiye ve KKTC seçilmiştir. Bağımlı değişken olarak Yunanistan’ın küçük devlet histerileriyle özellikle Doğu Akdeniz bölgesinde Türkiye’den algılamış olduğu tehdit nedeniyle kurmaya çalıştığı denklem ve yaşanan bloklaşma incelenecektir. Buna karşı Türkiye’nin bu bloklaşmayı önlemek adına attığı ve atacağı adımlar detaylı olarak anlatılacaktır.

Bu çalışmada Yunanistan’ın Türkiye üzerine kurmaya çalıştığı denklemin nedenleri ve Türkiye’nin karşılıkları sonucu oluşan güncel meseleler çerçevesinde bir inceleme yapılacaktır. Henüz sonuçlanmamış olan birçok mesele tartışılıp Doğu Akdeniz bölgesinde Türkiye’nin olmadığı bir koşulda neden çözümün olmayacağı incelenecektir. Küresel ve bölgesel güçlerin Doğu Akdeniz bağlamında kendi hedefleri doğrultusunda geliştirmiş oldukları politikalar ve bölgeden beklentileri incelenecektir. Bunun yanı sıra Küresel ve bölgesel güçlerin bölgede Yunanistan’ın ittifak çabalar ile denkleme dâhil olma süreçleri incelenecektir. Türkiye’nin Doğu Akdeniz bölgesinde diplomatik ve pratik alanda geliştirmiş olduğu reaksiyonlar incelenecek ve Sevilla haritası teziyle herhangi bir oldubittiye izin vermemesinin emsalleri olası enerji rotaları ve KKTC ile Libya ile geliştirmiş olduğu diyaloglar meselelerinde detaylı olarak anlatılacaktır.

6. Yunanistan ve Küçük Devletler Davranışlarının Tanımlanması

Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan ve Türkiye bağlamında gelişen mücadeleleri inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada Doğu Akdeniz sorunsalında Yunanistan'ın ittifak arayışları ve dış politikası Küçük devletler davranışlarıyla incelenecektir. Küçük devletlerin davranışları yaklaşımıyla uluslararası sistemde bulunan dinamiklerle beraber Yunanistan'ın dış politikada göstermiş olduğu refleksler gözlemlenmektedir. Küçük devletlerin karakteristik özelliklerini tanımlamada kullanılan; Dış politika ve güvenlik politikaları davranışları, Yunanistan'ın karakteristik özelliklerini anlamamızda yardımcı olmaktadır. Ayrıca; düşük katılım, sınırlı ilgi alanı, ekonomik öncelik Yunanistan'ın dış politika davranışlarını anlamlandırmamızı sağlamaktayken, ittifak girişimleri de Yunanistan'ın güvenlik politikalarını incelememiz açısından önemli bir etken olmaktadır. Yunanistan gibi küçük devlet psikolojisine sahip olan devletlerin kıstaslarının neler olduğu, uluslararası olaylardan nasıl etkilendikleri ve ne gibi politikalar geliştirdikleri küçük devletler teorik çerçevesinde incelenecektir.

Konuya küçük devletler perspektifinden yaklaşmak Yunanistan'ın Doğu Akdeniz politikalarını daha kapsamlı bir bağlamda değerlendirmemizi sağlamaktadır. İlk olarak Doğu Akdeniz bölgesinde 2000'lerin başında bulunan potansiyel enerji kaynakları ile birlikte devletlerarasında münhasır ekonomik bölge ilan etme girişimleri başlamıştır. Yunanistan ve Güney Kıbrıs kanadına bir karşılık olarak Türkiye Güney Kıbrıs ittifakları gerçekleşmiş bu ittifaklar ile birlikte taraflar arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Yunanistan devletinin yaşamış olduğu paranoya Türkiye'ye karşı güvenlik ikilemine sebep olmuştur. Hukuki zeminde çözülebilecek anlaşmazlık Yunanistan'ın uzlaşmaya yaklaşmaması sebebiyle bloklaşmaya kadar götürmüştür. Yunanistan hem Türkiye'yi Antalya limanına kadar sıkıştırmayı hedeflemekte hem de Doğu Akdeniz bölgesine arama ve sondaj haklarında tek söz sahibi olmak istemektedir. Bu bağlamda Yunanistan, ABD ve AB'nin lehdarlığını almakta ve Türkiye ile KKTC hariç bölgeye kıyısı olan bütün devletlerle ittifak yapmaya ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) alanları ilan etmeye çalışmaktadır.

Görüldüğü üzere Doğu Akdeniz bölgesinde gerçekleşen jeopolitik mücadeleleri incelerken küçük devletlerin davranış seçeneklerini bilmek konuya ilişkin araştırma sorularını tahlil etmemizi kolaylaştırmakta, Yunanistan'ın Türkiye'ye ilişkin reflekslerini

analiz etmemize yardımcı olmaktadır. Küçük Devletlerin davranışları ilerleyen kısımlarda daha detaylı biçimde anlatılacaktır.

Ayrıca Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan gelişmelerin kaynağını enerji güvenliğini sağlama çabasından kaynaklı olduğu iddia eilmektedir. Ancak enerji güvenliğinin temelini oluşturan EastMed problemlidir, uygulanabilirliği ekonomik ve sürdürülebilirlik bağlamında sorunludur. Ancak Türkiye'nin denklem dışında tutulmasını sağlamak adına başta AB, Yunanistan ve GKRY EastMed projesini dayatmaya çalışmaktadır. Yeni dönem yeşil enerji mottosuyla açılımlar yapan AB'nin EastMed ısrarı bir dayatmadan ibarettir ve enerji güvenliğinden ziyade taraflı bir biçimde politik kaygılar barındırdığının incelemesi detaylı olarak yapılacaktır.

2. İKİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE: KÜÇÜK DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARI

Günümüzde devlet olarak tanınan varlıkların sayıları yaklaşık beş kat artmış ve bu sayı 200 olmuştur. I. Dünya Savaşı ile birlikte ulus devlet anlayışının gelişmesiyle beraber küresel ve bölgesel çapta bağımsızlıklar meydana gelmiştir. Ancak en büyük artış II. Dünya Savaşından sonra, 1950'li ve 1960'lı yıllarda, sömürgecilik döneminin sona ermesiyle birlikte yaşanmıştır. Son olarak Soğuk savaş döneminin bitmesiyle birlikte Sovyetler birliği ve Yugoslavya dağılmış ve birlik halde bulunan devletler bağımsızlıklarını kazanmaya başlamıştır. Böylelikle yeni devlet oluşumlarının üçüncü dalgası gerçekleşmiştir. Günümüze gelindiğinde ise bağımsızlıklarını kazanacak olan yeni devletlerin potansiyeli hala devam etmektedir.

Dünya, büyük güçlerin hâkimiyetinde olmaya devam etmektedir ve şu anda ABD ve Rusya gibi büyük güçler tarafından yönetilmektedir. Siyasi istikrarsızlık Brezilya ve Hindistan'ı karakterize etmekte ve Çin'in nereye gittiği konusunda net bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dahası, bugün tüm devletler iklim değişikliğine bağlı doğal afetler, siber savaş, terörizmin yükselişi, mülteci krizleri ve çevrimiçi propaganda kampanyaları gibi birçok yeni zorluklarla karşı karşıyadır. Aynı zamanda, uluslararası sistemde hiç bu kadar çok sayıda küçük egemen devlet olmamıştır.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber yapılan araştırmalarda Küçük devletlerin bu sistemde nasıl hayatta kalabileceğine dair tartışmalar mevcuttur. Bu zorlu durum mevcut küçük egemen devletleri nerede konuşturdu? Küresel güçlerin hâkim olduğu günümüz dünyasında küçük devletlerin varlıklarını sürdürebilme refleksi tartışmanın esas konusudur. Küçük devlet çalışmaları, 1950'lerin sonları ve 1960'lardaki kuruluşlarından itibaren küçük devleti anlamamıza ne gibi katkılar sağlamıştır? Küçük devlet çalışmaları, şimdi ve yakın gelecekte küçük devletlerin karşı karşıya olduğu zorlukları ve fırsatları değerlendirmemize nasıl yardımcı olabilir?

Bu çalışma, küçük devlet çalışmalarının gelişimine zamanında bir genel bakış sunmaktadır. Çalışmanın temelini, 1959'da Baker Fox tarafından uluslararası sistemdeki küçük devletler üzerine yapılan ilk kapsamlı çalışma oluşturmaktadır. Fox, öncelikle küçük devletlerin kısıtlı kaynaklarını nasıl değerlendirdikleri incelemiştir. Fox, dış politika bağlamında Nordik ülkeleri olan İsveç, Norveç ve Finlandiya'nın yanı sıra

Akdeniz ülkeleri olan İspanya ve Türkiye gibi ülkeleri ele almıştır. Temel sorunsalı ise savaş döneminde bu devletlerin nasıl tarafsız kalabildiklerini ve tarafsızken nasıl hayatta kalabildikleri üzerine olmuştur.¹ İlk küçük devlet literatürünün temel kavramlarını, savunmasızlığı ve kapasite eksikliğini belirtmekte ve şimdiye kadar disipline nasıl hâkim olduklarını incelemektedir. Öte yandan, literatürün odak noktasının zaman içinde nasıl küçüklükle ilgili zorluklardan fırsatlara kaydığını ve çeşitli disiplinlerde küçük devletleri daha iyi anlamamıza ve küçük devletler hakkında düşünmemize yardımcı olan önemli bir literatür olduğunu kabul etmekteyiz. Uluslararası ilişkilerin temel teorilerinin (realizm, liberalizm ve yapısalcılık) küçük devletlere nasıl yaklaştığını ana hatlarıyla belirtmekte ve devletlerin boyutunu nasıl ele aldıkları konusunda incelemeler yapılmaktadır. Dünya sahnesinde küçük devletlerin çoğalmasına rağmen, küçük devletlerin davranışını açıklamaya, karşılaştırmaya veya tahmin etmeye çalışırken büyüklüğü kilit bir değişken olarak çerçeveleyen çalışma ve teorilerin bariz bir eksikliği devam etmektedir. Buna göre, küçük devletlere ilişkin iki yeni uluslararası ilişkiler teorik yaklaşımı olan; statü arama ve barınma teorisinin uygulanması detaylı bir biçimde incelenecektir.

Değerlendirmelere göre, küçük olmanın dezavantajları ve avantajları bulunmaktadır. Dezavantajlar, küçük devletlerin yerleşik zayıflıkları ve olumsuz uluslararası koşullarıdır. Buna göre, küçük devletlerin başarılı olmak için benimsediği bir dizi strateji özetlenmiştir. Ayrıca, II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği sene olan 1945 yılından beri ve Soğuk Savaş'ın sona erdiği sene olan 1989 yılından beri uluslararası koşulların küçük devletler için hiç bu kadar elverişli olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, küçük devletlerin akademisyenleri dünya meselelerini incelememiz için bize yeni ve önemli araçlar sağlamaktadır. Bu çalışma; küçük devletin tanımı, küçük devletler üzerine bulgular, uluslararası ilişkiler teorisi ile küçük devletler ve küçük devlet çalışmalarındaki son teorik gelişmeler olarak dört bölüme ayrılmıştır. Son olarak da küçük devlet çalışmalarının geleceği tartışılmıştır.

---

¹ Annette Baker Fox, **The Power of Small States; Diplomacy in World War II**, Chicago, University of Chicago Pres, Yıl: 1959

2.1 Küçük Devlet Tanımlaması

Uzun bir süre düşünürler, küçük toplumlara nazaran büyük toplumların faydalarını değerlendirmekteydiler. Küçüklüğün dezavantajlarından bazıları sezgiseldir ve güvenlik gücü gibi göreceli kıstaslara dayanmaktadır. Sınırlı diplomatik kaynaklar ise yakın geçmişe dek literatür tarafından büyük ölçüde ihmal edilmekteydi. Günümüze kadar net bir "küçük devlet" tanımlaması geliştirilememiştir. Çünkü devletin küçük devlet olup olmadığını veya küçük devlet sınıfına dâhil edilmesi için gereken kıstaslar tam manasıyla ortaya konulamamıştır. Çünkü her düşünür kendi sorunsalını yaratıp kendince çözümlene geliştirmeye çalışmıştır. Böylelikle küçük devlet literatüründe neredeyse yazar sayısı kadar tanımlamalar mevcuttur. Kısaca açıklayacak olursak, Politik bağlamda değerlendirme yapan düşünürler nüfusu temel alıp tanımlama yapmaktayken, iktisadi bağlamda değerlendirme yapan düşünürler ise Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) veya kişi başına düşen milli hâsıla gibi ekonomik etkenleri temel alıp tanımlama yapmışlardır.

Küçük devletlerle ilgili çoğu çalışma, onları tanımlamaya çalışarak eşsiz bir kısımda olup olmadıklarını düşünerek başlamaktadır. Nüfus büyüklüğü, devletlerin büyüklüğünü tanımlamada en yaygın değişkendir. Siyaset bilimi ve ekonomi alanındaki çoğu çalışma, küçük devletlerin popülasyonunu 10 veya 15 milyonun altında olan ülkeler olarak sınıflandırmaktadır.² Bunun dışında diğer araştırmacılar ise kıstası bir³ veya bir buçuk milyon⁴ olarak vermektedirler.

Ekonominin büyüklüğü de Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) devlet büyüklüğünü tanımlamak için yaygın olarak kullanılmaktadır.⁵ Ekonomik faktörler zaman içinde pozitif veya negatif anlamda değişikliklere uğrayabilirler. Ancak yine de küçük devlet tanımlamalarında ekonomik veriler kıstas olarak fazlasıyla kullanılmaktadırlar. Bununla beraber, bölge ve ekonomi kendi başlarına yeterli değildir. Küçük bir bölgeye sahip olmak bazı avantajlar ve dezavantajlar yaratmaktadır, ancak bunlar çok büyük zorluklar değildir. Yüzölçümü faktörü de küçük devlet kıstaslarından biridir. Tarım ve sanayi toplumları için coğrafi büyüklük fazlasıyla önemli bir ölçüttür.

---

² William Armstrong et al. Richard Read, Comparing the economic performance of dependent territories and sovereign microstates. **Economic Development and Cultural Change**, Cilt 48(2), Yıl; 2000 S. 285

³ William Easterly et al. Aart Kraay, Small states, small problems? Income, growth, and volatility in small states. **World Development**, Cilt: 28(11), Yıl; 2000 S. 2014

⁴ Butler et al. Morris, Small states in a legal world. **New York, NY: Springer** Yıl; 2017

⁵ Clive Archer et al. Neill Nugent. Introduction: small states and the European Union. **Current Politics and Economics of Europe**, Cilt: 11(1), Yıl: 2002 S. 4

Coğrafi anlamda büyük bir alanı kaplayan devletin doğal kaynak bulma ve üretim gücünü arttırma potansiyeli muhtemeldir. Bu potansiyeller doğrultusunda devletin güvenlik ve ekonomik değerleri de yükselişe geçecektir. Toprağı az olan bir devletin de büyük bir nüfusa, ekonomiye ve askeri potansiyele sahip olması mümkündür. Diğer yandan, geniş topraklara sahip devletlerin de çok az gücü olabilmektedir. Bölge, büyük bir nüfus ve ekonominin yaptığı gibi devletlere mutlaka güçlü yönler bahşetmez. Küçük bir ekonomiye sahip olmak önemli zorluklarla birlikte gelmektedir. Ancak bunlar aşılmaz engeller değildir. Uygun politikaları benimseyerek veya doğru kaynakları kullanarak, büyük bir nüfusa sahip fakir bir devlet, ekonomisinin boyutunu ve kapsamını büyük ölçüde artırabilir ve Çin'in yükselişinde olduğu gibi, ekonomik zorluklar doğru politikalarla aşılabilir. Diğer yandan, küçük devletler zengin olsalar bile, ticaret erişimine ve uluslararası sistemdeki diğer devletlerin iyi niyetine bağlı kalmaya devam ederler.

Nüfus büyüklüğü özel avantajlar, dezavantajlar ve ihtiyaçlar yaratmaktadır. Ve nüfus, devletleri karşılaştırmada sıkça kullanılmaktadır. Bir devletin küçük bir nüfusu varsa, küçük bir yerleşim bölgesi olsun veya olmasın ya da çok geniş bir bölgeyi kontrol ediyor olsun veya olmasın ve olağanüstü derecede zengin veya derinden fakir olsun olmasın, küçük nüfus telafi edilmesi gereken belirli ihtiyaçlar ve zorluklar yaratmaktadır. Çünkü bir devlet için insan sayısı, güvenlik ve iktisadi anlamda son derece önemlidir. Güvenliği sağlamak için insan sayısının yeterli olması gerekmektedir. Küçük bir nüfusa sahip olan devletler, çeşitli yeteneklere sahip büyük bir askeri güç yaratırken zorlanmaktadır. Ayrıca ekonomisinin küçük olması da muhtemeldir, bu da küçük devletin dış ticarete bağımlı olmasına ve uluslararası ekonomik dalgalanmalara karşı savunmasız kalmasına yol açmaktadır.⁶ Tanımlama süresinde küçük devletlere ilişkin çeşitli tasvirler bulunmaktadır. Örnek verilecek olursa, küçük devletlerin zorlukları ve büyük devletlere olan bağımlılığı vurgulanmaktadır.

Nüfusun küçük olması, aynı zamanda bir devletin diplomatik güçlerinin boyutunu da etkilemektedir. Küçük bir nüfus ve küçük bir ekonomi, kaçınılmaz olarak devletin emrindeki askeri ve diplomatik kaynakları sınırlamaktadır. Küçük devletler, büyük orduları kullanacak kaynaklardan ve insan gücünden ve diğer devletleri kendi isteklerine

---

⁶ Jack Corbett, et al. John Connell. All the world is a stage: global governance, human resources, and the 'problem' of smallness. **Pacific Review**, Cilt: 28(3), Yıl: 2015 S. 438.

boyun eğmeye zorlama gücünden yoksundur. Ayrıca, küçük devletler kendilerini saldırılara karşı koruyamayabilir ve diplomatik destek için diğer devletlere ve uluslararası kuruluşlara bel bağlayamayabilir.⁷

Boyutun avantaj ve dezavantajlarına ilişkin en kapsamlı çalışmalardan biri, Alesina ve Spolaore'nin *Size of Nations*⁸ adlı kitabıdır. Yazarlar, ulusların optimal boyutunun, büyük olmanın avantajları ile daha büyük bir devlette çoğulculuk ve heterojenliğe yönelik daha büyük bir eğilimin getirdiği maliyetler arasındaki bir takasın sonucu olduğunu öne sürmektedirler. Kısacası, küçük boyut göreceli olarak daha az refaha ve daha fazla güvensizliğe yol açmaktadır. Ancak vatandaşların kendi toplumlarında kaynakların dağıtılma biçimlerinden memnun olma olasılığı daha yüksektir. Yazarlar, büyüklüğün ekonomik avantajlarının, daha büyük iç pazarlar, ticarete daha az bağımlılık ve kamu mallarını daha ucuz maliyetlerle sağlayan ölçek ekonomileri aracılığıyla ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Büyük bir ekonominin diğer bir avantajı da daha fazla üretkenliği, etkinliği, yenilikçiliği ve sektörel çeşitliliğidir. Büyük devletler, ticarete ve yabancı yatırıma daha az bağımlı olduklarından, uluslararası ekonomideki dalgalanmalara karşı daha savunmasızdır. Büyük devletler ayrıca belirli sektör ve bölgelerdeki düşüşleri daha çabuk toparlayabilir: işçiler yüksek işsizliği düşük işsizliğin olduğu bölgelere bırakabilir ve devlet; kaynaklarını yeniden dağıtabilir.

Katzenstein'in çalışması ise, serbest ticarete güvenmeleri ve dolayısıyla uluslararası ekonomik dalgalanmalara maruz kalmaları nedeniyle, küçük devletlerin bu kırılganlıklara demokratik işbirliği yoluyla yanıt verdiğini öne sürmektedir. Hükümetler, işçi sendikaları ve işveren dernekleri, küçük devletlere tüm büyük paydaşların rızasıyla değişen koşullara hızlı bir şekilde yanıt verme esnekliği veren anlaşmalar yapmak için bir araya gelmektedirler. Ayrıca, Cameron⁹ ve Rodrik¹⁰ en açık ekonomilerin, uluslararası ekonomik dalgalanmaların etkilerine karşı en savunmasız yerel grupları tatmin etmenin

---

⁷ Raimo Vayrynen, On the definition and measurement of small power status, **Cooperation and Conflict**, Cilt: 6(1), Yıl: 1971 S.98

⁸ Alberto Alesina, et al. Enrico Spolaore, The size of nations. **Cambridge, MA: MIT Press** Yıl: 2003

⁹ David R. Cameron. The expansion of the public economy. **American Political Science Review**, Cilt:72(4), Yıl: 1978 S.1259

¹⁰ Dani Rodrik, Why do more open economies have bigger governments? **Journal of Political Economy**, Cilt: 106(5), Yıl: 1998 S.997

veya yatıştırmanın bir yolu olarak, güçlü refah programlarına ve önemli hükümet harcamalarına sahip olma eğiliminde olduğunu öne sürmektedirler.

Bazı yazarlar küçüklük kavramında algısal düşüncenin önemini vurgulamaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, küçük devlet düşünürleri, algı/imağ gibi 'yeni değişkenleri' geleneksel olan (nüfus büyüklüğü, ekonomi, toprak ve ordu) değişkenlerle birleştirmektedirler ve odaklarını devletin sahip olduğu güçten ziyade devletin uygulayacağı güce doğru kaydırmaktaydılar. Küçüklük boyutunun mevcut tanımlarının, modern dünyada küçük devletlerin karşı karşıya olduğu gerçeği tam olarak açıklamakta başarısız olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, Wivel ve Mouritzen¹¹ küçük devletlerin tanımlama çalışmasının bir kenara bırakıp bunun yerine küçük boyutu ilişkisel olarak düşünmektedir. Bir devlet bir ilişkide zayıf ama aynı zamanda başka bir ilişkide güçlü olabilir. Asimetrik güç ilişkilerinde küçük devletler daha zayıf aktörlerdir. Buna göre, Danimarka, Almanya ilişkilerinde zayıf ortak konumundadır, ancak İzlanda ilişkilerinde güçlü ortaktır. Ayrıca, büyük devletler, bölgesel ve küresel koşulları temelden değiştirebilmektedir. Örneğin Almanya'nın AB'den ayrılma kararı, Avrupa düzenini kökten değiştirebilir. Diğer yandan, Danimarka'nın AB'den ayrılma kararı, birlik için yalnızca küçük sonuçları olacaktır.¹² Ayrıca, Avrupa'nın en küçük devletlerinden olan (San Marino, Monako, Lihtenştayn ve Andorra) birçok akademisyen ve politikacı tarafından AB'ye katılmaları için çok küçük görmektedir. Karar alma süreçlerinde aktif rol alma kapasiteleri bulunmamaktadır. Aynı şekilde, Malta ve Letonya gibi küçük devletler, AB'nin çalışmalarında çok zorlanmadan entegre olabilirler.¹³ Küçük devletlerin 'norm girişimciler' haline gelebileceğini ve yerel uzmanlaşmayı ve buna bağlı pozitif imajı kullanarak uluslararası düzeyde örnek teşkil edebileceklerini iddia edilmektedir.¹⁴ Örneğin Birleşmiş Milletler (BM) içindeki iyi imajlarını geliştirerek uluslararası alanda kendi imajlarını iyileştirebilirler.

---

¹¹ Henrik Mouritzen et al. Anders Wivel, The geopolitics of Euro-Atlantic integration. **New York, NY: Routledge.** Yıl: 2005 S. 4

¹² Baldur Thorhallsson et al. Anders Wivel, Small states in the European Union: What do we know and what would we like to know? **Cambridge Review of International Affairs**, Cilt: 19(4) Yıl: 2006 S. 655

¹³ Baldur Thorhallsson, The size of states in the European Union: theoretical and conceptual perspectives. **Journal of European Integration**, Cilt: 28(1), Yıl: 2006 S.16

¹⁴ Christine Ingebritsen, **Scandinavia in world politics.** Yıl: 2006

Büyükülüğü tanımlamak için altı kategori içeren çok işlevli bir çerçeve de önerilmiştir.¹⁵ Bu şematik çerçevede, sabit büyüklük, devletin nüfus büyüklüğünü ve bölgesel büyüklüğünü ifade etmektedir; egemenlik boyutu, küçük devletlerin kendi toprakları üzerindeki egemenliği sürdürme ve onu yetkin bir şekilde yönetme becerisini ifade etmektedir; siyasi boyut, devletin askeri ve idari yeteneklerine, devletin bir dış politika konsensüsü oluşturma kabiliyetine ve çeşitli sorunların üstesinden gelmek için gereken iç uyuma sahip olma kabiliyetine atıfta bulunmaktadır. Ekonomik büyüklük, devletin gsyh büyüklüğünü ve gelişmişlik durumunu ifade ederken; algısal boyut da liderlerin, elitlerin, grupların ve halkın kendi devletleri hakkında sahip olduğu siyasi söylem ve öz algıları ifade etmektedir. Kendilerini dünya siyasetinde oynayacak rolü olan etkili aktörler olarak algılayan küçük devletler iz bırakma konusunda daha başarılı olabilirken, dünya sahnesinde hiçbir zaman etkili olacaklarına inanmayan küçük devletler bu kendi kendini gerçekleştirmenin kurbanı olurlar. Söz konusu devletin dış aktörlerinin algıları da önemlidir. Son olarak, tercih boyutu, devletin seçkinlerin sahip olduğu belirli fikirleri, hırsları ve öncelikleri ve ne kadar geniş olduklarını ifade eder.¹⁶

Tablo 1: Küçük Devlet Araştırmalarının Tarihsel Gelişimi

Tarihi Olaylar	1950-1970: en parlak dönem Soğuk Savaş anlaşmazlığı; dekolonizasyon ve küçük devlet sayısındaki artış	1980'ler: duraklama ABD hegemonyasının zayıflaması, küresel bağımlılığın artması.	1990'lar: yeniden canlanma Soğuk Savaş'ın sonu, küreselleşme ve bölgesel entegrasyon, dağılımlar ve küçük devlet sayısındaki artış
Hâkim Uluslararası İlişkiler Teorisi	Realizm/Neorealizm	Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık	Rasyonalizm ve Sosyal İnşacılık
Küçük Devlet Konuları	Küçük devletlerin tanımı, büyüklük ve dış politika, güvenlik meseleleri, uluslararası örgütlerde küçük devletler	Küçük devletler ve ekonomik bağımlılık ve kalkınma meseleleri	Avrupa entegrasyonu ve küreselleşme süreçlerinde küçük devletler, etnik-siyasi çatışmalar

Kaynak: Uluslararası İlişkilerin Küçük Devletlere Bakış Açısı ¹⁷

¹⁵ Baldur Thorhallsson, The size of states in the European Union: theoretical and conceptual perspectives. **Journal of European Integration**, Cilt: 28(1), Yıl: 2006 S.16

¹⁶ Thorhallsson Ibid., s. 18

¹⁷ Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl, **Introduction: Lilliputians in Gulliver's world?** Yıl: 2004 S. 13

2.2 Küçük Devletlere İlişkin Bulgular

Küçük devlet literatürü, kökenleri ve ilk atılımı 1945 sonrası sömürgecilikten kurtulma sürecine ve Soğuk Savaş'a dayanmaktadır. Literatürün temel kavramları ise savunmasızlık ve kapasite eksikliğidir. Bu kavramlar bu dönemde küçük devletleri tanımlamada ayırt edici özelliktedir. Baker Fox'a göre küçük devletin güvenliğinde askeri ve ekonomik etkenler esas noktadır.¹⁸ Akademisyenler, küçük devletlerin hem politik hem de ekonomik bağlamda hayatta kalmak adına ittifaklara dahil olması gerektiğini savunmaktadır.¹⁹ Robert Rothstein böyle durumlarda küçük devletlerin ancak ittifaklar aracılığıyla kendi güvenliklerini sağlayabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Rothstein, küçük devletlerin tarafsız ve bağlantısız kaldıkları durumlarda dışarıdan destek alamayacakları için sorunların çözülemeyeceğini belirtmektedir. Küçük devletler, büyük devletlerin aksine, kaynakları sürdürülebilir kılmak adına bir araya gelememişlerdir.²⁰ Bu sebeple büyük devletlere ihtiyaç duymaktadırlar.

Küreselleşme ve Soğuk Savaş sonrası düzen, bu "açık" temelli varsayımlara meydan okumuştur. Henüz 1970'lerin ortalarında, "küçük olan güzeldir" şeklinde bir algı oluşturulmuştur.²¹ 1980'lere gelindiğinde, küçük devlet araştırmaları, odak noktasını küçük devlet başarısı ve refahı açıklamaya doğru meyil etmiş ve bunları küreselleşmeye verilen yenilikçi, çevik ve esnek tepkilere bağlamıştır.²² 2008 senesinde ekonomik krizin yaşanmasıyla birlikte, küçük devletlerin savunmasızlığı ve küreselleşmiş bir dünyada küçük ekonomilerin doğasında olan dezavantajlar ve ihtiyaçlar vurgulandığında odak yeniden değişmiştir. Literatür, küçük devletlerin küresel pazarlara maruz kalmasını ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek herhangi bir zararı sınırlamak için merkezi idari yeterlilik ve manevralarını ele almıştır.²³

---

¹⁸ Fox, Op cit, s. 37

¹⁹ Robert Keohane, Lilliputians' dilemmas: small states in international politics. **International Organization**, Cilt: 23(2), Yıl: 1966 S. 304

²⁰ David Vital, The inequality of states: a study of the small power in international relations. **Oxford: Clarendon Press**. Yıl: 1967

²¹ Friedrich Schumacher, Small is beautiful: a study of economics as if people mattered. **London: Blond and Briggs**. Yıl: 1973

²² Lino Briguglio et al. Gordon Cordina et al. Emmanuel Kisanga, Building the economic resilience of fragile states. Sliema, **University of Malta and the Commonwealth Secretariat, London**, Yıl: 2006

²³ World Bank, **Small states and the financial crisis**. Retrieved from <http://go.worldbank.org/YX770A97D0> Yıl: 2016

Klasik küçük devlet literatürü, Askeri güvensizliğe ve ekonomik kırılganlığa odaklanılırken, insan ve hayvan salgınları, siber güvenlik, altyapı arızaları, tedarik kesintileri ve doğal afetler gibi 'yeni' tehditlere ve risklere yeterince ilgi gösterememiştir. Bunun yanı sıra birçok küçük devlet politika geliştirirken daha gerçekçi yaklaşmış ve askeri güvenliğe daha az ilgi göstermiştir. Böylelikle artan küreselleşmenin, devlet dışı şiddetin ve çevresel bozulmanın etkilerinden kaynaklanan 'yumuşak' tehditlerini göz önüne almışlardır.

Küçük devletler bu gibi güvenlik tehditlerine yanıt vermek için, genellikle uluslararası kuruluşlar aracılığıyla diğer devletlerle işbirliğine güvenmek zorundadır. Küçük devletler, ABD ve Çin'in dünya güçleri, Almanya ve Fransa'nın bölgesel süper güçleri gibi bir koruyucu devlet arayabilirler. Küçük devletler, bu yumuşak güvenlik sorunlarını çözmek için bölgesel ve uluslararası örgütlerden de yararlanabilir. Avrupalı küçük devletler için, AB'nin yumuşak güvenlik konularındaki uzmanlığı, küçük devletlerin kendi başlarına yapamayacakları veya yapmak istemedikleri sorumlulukları üstlenmeyi önemli bir yol haline getirmiştir. Küçük devletler, sınır yönetimi, kanun ve düzen, doğal afet müdahalesi ve pandemi kontrolü gibi yumuşak güvenlik alanlarındaki sorunları ele almak için AB aracılığıyla birleştirilmiş varlıklarını ve düzenleyici çerçevesini kullanabilir.²⁴

Bu, küçük devletlerin bölgesel ve uluslararası örgütlerde oynayabileceği rol sorusunu gündeme getirmektedir. Küçük devletlerin en yoğun şekilde incelenen yönlerinden biri, uluslararası örgütler içinden uluslararası sonuçları etkileme yetenekleri veya yeteneksizlikleri ile alakalıdır. BM ve AB gibi belirli bölgesel ve uluslararası organlar içindeki küçük devletlerle ilgili kapsamlı çalışmaların yanı sıra daha büyük devletlerle ihtilaflara karışan küçük devletler üzerine bir dizi çalışma bulunmaktadır. Küçük devletler genellikle bu organlar içinde yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalırlar, ancak yine de nüfuz sahibi olmak için bir takım stratejiler geliştirebilirler. Küçük devletlerin güvenlik açıkları öncelikle sınırlı idari kaynakları, zayıf pazarlık güçleri ve en güçlü devletlerin lehine olan kurumsal düzenlemeleri etrafında döner. Bununla birlikte, literatür, küçük devletlerin temel çıkarlarına öncelik vererek, diplomatik birliklerinin

---

²⁴ Alyson Bailes, et al. Baldur Thorhallsson, Instrumentalising the European Union in small state strategy. *Journal of European Integration*, Cilt: 35(2), Yıl; 2013 S.101

kayıt dışılığına ve esnekliğine güvenerek, kurumsal organların (AB'de Komisyon veya BM'de Sekreterlik gibi) uzmanlığına ve savunuculuğuna güvenerek etkili olabileceğini öne sürmektedir.)²⁵

Alesina ve Spolaore'nin²⁶ çerçevesindeki büyük boyutun başlıca dezavantajlarından biri, belirli bir ülkedeki vatandaşların ve grupların kendi hükümetlerinin politikaları hakkında kendi aralarındaki anlaşmazlık derecesini ifade eden toplumsal heterojenliğe yönelik artan eğilimdir. Daha büyük bir devlette, tercih heterojenliği muhtemelen genişleyecektir: daha geniş bir vatandaşlığa sahip olmak, daha çeşitli kültürlere, daha farklı ideolojilere ve daha büyük sektörel çeşitliliğe yol açma eğilimindedir. Sonuç olarak, merkezi bir hükümetin grupları ve bireyleri küçük devletlerde mümkün olduğu kadar barındırması zorlaşmaktadır. Devlet politikaları bazen sıfır toplamı olabilir, bu da bir grubun tatmin edilmesinin her zaman diğerlerinin tatmin edilmemesi anlamına gelir.²⁷ Örneğin, belirli bir ürünün üreticilerine yönelik koruyucu tarifelerin uygulanması, tüketiciler için maliyetleri artırabilir ve ürünleri kullanan yerel sektörleri olumsuz etkileyebilir. Çeliğe uygulanan tarifeler, çeliğin kullanıldığı sektörlerin yanı sıra tüketicilere zarar verirken yerel çelik üreticilerini koruyabilmektedir.²⁸

Küçük devlet düşünürleri, odak noktalarını sürekli olarak küçük devletlerde iç politika oluşturmaya yoğunlaştırmışlardır. Devletlerin küçük bir nüfusla ilgili olarak nasıl işlediğine ilişkin fırsatlar ve zorluklar inceleme altına alınmıştır. Örneğin, Alesina ve Spolaore²⁹ büyük devletlerde küçük devletlere göre daha büyük bir demokratik açık olabileceğini öne sürmektedir. Seçmen ne kadar büyükse, tek bir vatandaşın oyunun o kadar az önemli olduğunu ve bunun büyük devletleri daha az demokratik hale getirdiğini öne sürmektedir. Bununla birlikte, bunun doğru olup olmadığı ve aynı zamanda büyük devletlerde demokrasinin avantajları olup olmadığı konusunda sorular bulunmaktadır. Edlin, Gelman ve Kaplan'ın³⁰ vurguladığı gibi, tek bir vatandaşın büyük bir demokraside

---

²⁵ Baldur Thorhallsson, The role of small states in the European Union. **Aldershot: Ashgate**. Yıl: 2000

²⁶ Alesina, et al. Spolaore Op cit

²⁷ Alesina, et al. Spolaore İbid

²⁸ Robert Read, The political economy of trade protection: the determinants and welfare impact of the 2002 US emergency steel safeguard measures. **World Economy**, Cilt: 28(8), Yıl: 2005 S. 1128

²⁹ Alesina, et al. Spolaore Op cit,

³⁰ Aaron Edlin et al. Andrew Gelman and Noah Kaplan, Voting as a rational choice why and how people vote to improve the well-being of others. **Rationality and Society**, Cilt: 19(3), Yıl: 2007 S. 298

belirleyici oy olma olasılığı daha düşük olsa da, eğer vatandaşın karar oyu ise, çok daha büyük bir oy üzerinde olumlu bir etkisi olacaktır. Küçük devletler ve liderleri baskıya karşı daha savunmasızdır ve kendi bölgeleri dışında meydana gelen eylemlere daha fazla maruz kalır ve dolayısıyla kendi sonuçlarını şekillendirme ve uluslararası politik ve ekonomik krizleri değerlendirme konusunda büyük devletlerdeki muadillerine göre daha az yeteneklidirler. Böylece, büyük devletlerin vatandaşları kaderleri üzerinde daha fazla kontrole sahiptir. Sonuç olarak, küçük bir devletin başarılı olup olmaması, hükümetinin eylemlerine değil, bölgesel ve küresel çapta gelişen dış eylemlere bağlıdır.

Küçük devletler üzerine yapılan araştırmalar demokrasinin kalitesiyle ilgili endişeleri de arttırmıştır. Erk ve Veenendaal ve Corbett³¹ birkaç Pasifik küçük devletlerin demokratik sorunlarının olduğunu iddia etmektedir. Bu devletler resmi olarak demokratik olsalar da, bu devletlerdeki siyasetin uygulanma şekli, Batı'da teorize edildiği şekliyle demokratik ideallerin gerisinde kalmaktadır. Küçük devletlerin düzenli seçimleri, özgür basın ve anayasal mahkemeleri varken, seçim kampanyaları siyasi meseleler etrafında dönmeyebilir, yerel medya politikacılar tarafından bağımsız değildir ve yerel siyaset sindirme, kayırmacılık ve “vesayet siyaseti” etrafında dönebilmektedir.³² Küçüklük, homojenlik ve farklı hiziplerin olmaması yoluyla demokrasinin işleyişini aksatabilir. Bu nedenle, çok çeşitli hiziplere sahip bir siyasi sistemin siyasi söylemin kalitesini artırabileceğine, politika güdümlü uzlaşmayı teşvik edebileceğine ve ve despotları dizginleyebileceğine dair bir argüman bulunmaktadır.

ABD'nin Kurucuları, büyük bir nüfusun ve çeşitli grupların potansiyel nimetler olduğunu düşünmekteydiler; ancak daha önceki Cumhuriyetçi düşünürler, büyük devletlerin demokrasiyle bağdaşmadığını düşünmekteydiler. Kolektif eylem, büyük toplumlarda daha zor görülmekte ve bu nedenle despotlar daha kolay yönetime geçebilmektedir.³³ Büyük bir devlette, nüfusun önemli bir bölümünün aynı zamanda

---

³¹ Erk, Janneke et al. Wouter Veenendaal, Is small really beautiful? The microstate mistake. *Journal of Democracy*, Cilt: 25(4), Yıl: 2014 S. 143

³² Paul E. Buker, ‘The executive administrative style in Prince Edward Island: managerial and spoils politics’, **Toronto, ON: University of Toronto Press** Yıl:2005 S.125.

³³ Godfrey Baldacchino, Thucydides or Kissinger? A critical review of smaller state diplomacy. **London: Palgrave Macmillan** Yıl: 2009 S. 35

hükümetin aşırı erişimine karşı ayaklanması daha zordur ve bu nedenle yöneticilerin oradaki iç huzursuzluğu bastırmaları daha kolay olacaktır.³⁴

Tercih heterojenliğinin toplum ve siyaset üzerinde olumsuz etkileri sorunsal kritiktir. Çünkü daha fazla fikir çeşitliliği daha fazla yenilik ve hoşgörüyeye yol açabilir. Çeşitliliğin etkilerine ilişkin araştırmalar karışıktır: Bazı araştırmalar sosyal sermaye, kamu mallarının sağlanması ve kurumsal kalite üzerinde olumsuz etkiler olduğunu öne sürerken,³⁵ diğer çalışmalar olumlu etkilediğini düşünmektedir.³⁶ Tercih heterojenliği aynı zamanda şekillendirilebilir: ulus inşası ve asimilasyon süreçleri, siyasi ve sosyal görüşlerin daha büyük bir yakınlaşmasına yol açabilir. Örneğin Wimmer³⁷ çeşitlilik ile düşük kamu malları tedariki arasındaki ilişkinin düzmece olabileceğini savunmaktadır; Farklı grupları başarıyla asimile etmeyi başaran devletler güçlü olma şansına sahipken, zayıf devletler çeşitli grupları asimile edememiştir.

2.3 Uluslararası İlişkilerde Küçük Devlet

Küçük devletlerin dünyadaki rolünü anlamak adına, devletlerin, uluslararası kuruluşların ve diğer dünya aktörlerinin karmaşık yapısını yorumlamak için belli başlı çerçeveler eşliğinde uluslararası ilişkiler teorilerine güvenmek gerekmektedir. Realizm, liberalizm ve konstrüktivizmin, dünyayı açıklama gücü vadına en kapsamlı üç çerçeveyi sağlamaktadır.

Elman,³⁸ uluslararası ilişkiler teorilerinin küçük devletleri büyük ölçüde göz ardı ettiğinden söz etmektedir. Sistemik teorilere odaklanma göz önüne alındığında, büyük güçlere odaklanma oldukça anlaşılırdır. Ancak büyük güçlerin davranışlarını açıklamak için oluşturulan teorik çerçeveler, daha küçük devletlerin davranışlarını açıklamak için de kullanılabilir olup olmadığı tartışma konusudur. Bazı realistler göre kullanılabilir. Realistlere göre küçük devletler, neorealizm gibi yapısal teorilerle en tutarlı şekilde

---

³⁴ Daniel Deudney, *Bounding power: Republican security theory from the polis to the global village*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Yıl: 2007

³⁵ Yann Algan et al. Camille Hémet, and David D. Laitin, The social effects of ethnic diversity at the local level: a natural experiment with exogenous residential allocation. *Journal of Political Economy*, Cilt: 124(3), Yıl: 2016 S.714

³⁶ Joshua Clark et al. Robert Lawson et al. Alex Nowrasteh et al. Benjamin Powell and Ryan Murphy, Does immigration impact institutions? *Public Choice*, Cilt: 63(3-4) Yıl: 2015 S. 325.

³⁷ Andreas Wimmer, Is diversity detrimental? Ethnic fractionalisation, public goods provision and the historical legacies of stateness. *Comparative Political Studies*, Cilt: 49(11) Yıl: 2016 S. 1433

³⁸ Miriam Fendius Elman, The foreign policies of small states: challenging neorealism in its own backyard. *British Journal of Political Science*, Cilt: 25(2), Yıl: 1995 S.148

hareket etmelidir, çünkü liderlerinin devletin güvenliğine zarar verecek kararlar almasına izin verecek türden bir hareket alanı veya politika alanından yoksundurlar. Küçük devletlerin savunmasızlığını baskıya bağlayarak, riskli ve hatalı dış politikalar oluşturmaya daha az eğilimlidirler.

2.3.1 Realizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması

Realist çerçevede, devletlerarasında işbirliği birkaç nedenden dolayı zordur. Aldatılma ve baskı altına alınma endişeleri önemlidir ve sonuç olarak devletler kendilerini korumak için güçlü olmaya çalışırlar.³⁹ Realist görüşte, küçük devletlerin uluslararası siyasetteki rolü oldukça sınırlıdır ve küçük devletler büyük güç oyunlarında birincil olarak piyonlardır. Bu nedenle, küçük devletler stratejik olarak önemliyse, güvenliklerini sağlamak adına büyük bir devlete güvenirlir; aksi takdirde, stratejik öneme sahip olmayan küçük devletler daha az manevra alanına sahip olacak ve daha büyük güçlerin iyi niyetine ve merhametine daha fazla bağımlı olacaktır.

Güç ve büyüklük sorunuyla ilgili realist düşünceye ilişkin klasik konum, Atinalı diplomatlar tarafından Thukydides'in Peloponnesos Savaşı Tarihi'nin Melian Diyaloğu'nda bahsedilmektedir. Diplomatların dediği gibi, "güçlü elinden geleni yapar ve zayıf olması gerekeni çeker." Realistler, uluslararası hukukun ve örgütlerin devlet davranışını değiştirebileceğine ve devletlerin anlaşmalara saygı duymasını sağlayabileceğine şüpheyle bakmaktadırlar. Devletler de temel çıkarlarına kolayca uymadıkça normlara bağlı kalmazlar. Küreselleşme ve ekonomik karşılıklı bağımlılık, devletlerin korkularını ve güvensizliklerini değiştirmez ve onları güç biriktirmeye yönlendiren mantık ayakta kalır. Sonuç olarak, realistler daha fazla güvenlik rekabeti ve istikrarsızlık beklemektedir.⁴⁰ Bu nedenle, küçük devletlerin askeri gücü, diplomatik gücü ve ekonomik eksikliği nedeniyle, küçük devletler baskı ve fethetme karşı oldukça savunmasızdır.⁴¹

Realistlere göre küçük devletler için hareket alanı açıkça sınırlıdır. Ve yine de, devletler ittifak kurarak işbirliği yapabilirler.⁴² Böylece sayıca ve ittifaklar içindeki güç sayesinde ve küçük devletlerin bu daha büyük patronlar için bir amaca hizmet etmesi

³⁹ Kenneth Waltz, *Theory of international politics*. Yıl: 1979

⁴⁰ John Mearsheimer, *The gathering storm: China's challenge to US power in Asia*. **The Chinese Journal of International Politics**, Cilt: 3(4), Yıl: 2010 S. 384

⁴¹ Vital Op cit, 1967

⁴² Waltz, Op cit, 1979

koşuluyla iyi huylu daha büyük güçlerin sunduğu koruma sayesinde hayatta kalabilir ve gelişebilir. Küçük devletlerin kendi içsel güvensizliklerini nasıl hafiflettikleri, küçük devletlerin tehditkâr ve hükmedici güçlerle birlikte hareket edip etmediklerini veya onlara karşı denge kurup hizaya gelip gelmediklerini realistler arasında tartışma konusudur.⁴³

Son yıllarda bazı küçük devlet akademisyenleri, küçük devletlerin dış politika davranışlarını açıklamak için realist yaklaşımları kullanmaktadırlar. Örneğin, Mouritzen ve Wivel,⁴⁴ komşu büyük güçlerin politikalarının uluslararası kurumların içinde ve dışında küçük devlet diplomasisini nasıl etkilediğini açıklamak için jeopolitikle ilgili klasik realist kaygıyı yeniden dile getirmektedirler. Pedersen,⁴⁵ İskandinav statüsü arayışını açıklamak için Mearsheimer'ın saldırgan realizminden ilham almaktadır. Ayrıca, bilim adamları tarafından küçük devletlerin büyük devletlere göre neorealizme daha uygun hareket edeceği ileri sürülmüştür.⁴⁶ Küçük devletler; dış politika hataları yapmayı göze alamayacakları için, bu devletlerin ilhakı karşısındaki savunmasızlığının onları sistemik teşviklere daha uyumlu hale getirdiğini ve iç baskılara karşı daha az duyarlı hale getirdiğini savunulmaktadır. Bununla birlikte, Steinsson,⁴⁷ iç siyasetin küçük devletlerin dış politikalarında hala önemli bir unsur olduğunu göstermek için neoklasik realist yaklaşımlara güvenmektedir. Neoklasik realizm, devletlerin uzun vadeli güvenlik çıkarlarını savunmaya çalıştıklarını, ancak güvenlik çıkarlarının peşinde koşmanın liderlerin ve iç siyasetin yanlış hesaplamaları nedeniyle kısa vadede çarpıtılacağını varsaymaktadır.

Steinsson,⁴⁸ İzlanda'nın, İzlandalı liderler üzerindeki büyük iç baskı nedeniyle Birleşik Krallık ile bir dizi askeri devletlerarası anlaşmazlık olan "morina savaşlarını" başlattığına dikkat çekmektedir. İzlanda davranışı, bu tartışmaların İzlanda için olağanüstü derecede riskli ve potansiyel olarak oldukça maliyetli olduğu göz önüne alındığında, neorealizmle büyük ölçüde tutarsızdır. Aynı bir çalışmada⁴⁹ liberal barış

---

⁴³ Stephen M. Walt, *The origins of alliances*. Ithaca, NY: **Cornell University Press**. Yıl: 1987

⁴⁴ Mouritzen et al. Wivel Op cit, 4

⁴⁵ Rasmus Boserup Pedersen, Bandwagon for status: changing patterns in the Nordic states statusseeking strategies? **International Peacekeeping**, Cilt: 25(2), Yıl: 2018 S. 227

⁴⁶ Robert Jervis, Cooperation under the security dilemma. **World Politics**, Cilt:30(1), Yıl: 1978 S. 188

⁴⁷ Sverrir Steinsson, Neoclassical realism in the North Atlantic: Explaining behaviors and outcomes in the Cod Wars. **Foreign Policy Analysis**, Cilt: 13(3), Yıl: 2017 S. 599

⁴⁸ Steinsson Ibid., s. 619

⁴⁹ Steinsson Ibid., s. 621

üçlüsünün - demokrasi, kurumlar ve ticaret - çatışmanın patlak vermesi üzerinde yatıştırıcı bir etkiye sahip olmadığı, aksine anlaşmazlıkları körüklediği de gösterilmiştir.

Wivel,⁵⁰ Danimarka'nın güvenlik ve dış politikasının liberal-eşitlikçi değerlerden oldukça etkilendiğini ve yalnızca dar güvenlik çıkarları etrafında dönmediğini göstermek için neoklasik realizmi temel almaktadır. Benzer bir şekilde Pedersen,⁵¹ İskandinav askeri aktivizminin arkasındaki motivasyonların yalnızca düşünsel olmadığını, realizmle açıklanabileceğini savunmaktadır. Müttefikler nezdindeki itibarlarını güçlendirmeye ve ABD ile NATO'nun onları dış tehditlere karşı koruma olasılığını artırmaya çalıştıkları için "İskandinav ülkelerinin uluslararası angajmanının daha stratejik bir motivasyonu yansıttığını" öne sürmektedir.

2.3.2 Liberalizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması

Liberaller için uluslararası politikada güç rekabeti dışında daha fazla faktör bulunmaktadır. Devlet davranışının itici güçleri, realistlerin öngördüğü faktörlerle aynı değildir. Bu, devletlerarasında işbirliğinin anarşik bir dünyada bile mümkün olduğu ve sürdürülebildiği anlamına gelir, büyüklükleri ne olursa olsun. Demokrasi, ticaret ve kurumlar, anarşinin yol açtığı korku ve belirsizliği azaltır ve sürekli barışçıl işbirliğini mümkün kılar. Modern uluslararası sistemde, küçük ve büyük devletler, özellikle büyük güçler üzerinde etkili kısıtlamalar getiren kurumsal ve devletlerarası ilişkiler ağlarına giderek daha fazla bağımlı hale gelmektedir.⁵²

Küçük devletler, savunmasız piyonlardan daha fazlasıdır, aynı zamanda uluslararası düzeyde sonuçları etkileyebilen ve diğer devletlerle karşılıklı olarak lehte anlaşmalar yapabilen ortaklardır. Liberaller, ABD'nin liberal leviathan'ının daha küçük devletlerle olan ilişkilerde dengesiz bir güç dengesi olduğunu kabul ederler, ancak leviathan kendini kontrol altında tutar ve küçük devletlerin boyun eğmeyi kabul etmelerini sağlayacak bir düzen sağlar.⁵³ Ayrıca, küçük devlet akademisyenleri genellikle küçük devletlerin dış politikalarında uluslararası kurumların önemini vurgular ve küçük

---

⁵⁰ Anders Wivel, From Peacemaker to Warmonger? Explaining Denmark's Great Power Politics. **Swiss Political Science Review**, Cilt: 19(3) Yıl: 2013 S. 299

⁵¹ Pedersen Op cit

⁵² Robert Keohane et al. Joseph Nye, **Power and interdependence**, 4th edn. New York, NY: Longman. Yıl: 2011

⁵³ John Ikenberry, Ikenberry, After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars. **Princeton, NJ: Princeton University Press** Yıl: 2001

devletlerin anarşik bir uluslararası sistemde olumlu sonuçlar elde etme yollarını tartışır.⁵⁴ Örneğin, Katzenstein,⁵⁵ küçük Avrupa devletlerinin Almanya'yı kontrol altına almak için AB'ne katılmaya çalıştığını öne sürer. Bu devletlerin AB projesine verdikleri destek ve AB kurumlarına yetki devretme istekleri, iç işlerinde doğrudan Alman etkisini kontrol altına alma ve projenin geliştirilmesinde söz sahibi olma çabaları ile açıklanabilir.

Öte yandan, liberalizm hala devlet davranışının esas olarak devletlerarasındaki pratik faydalar ve ideolojik yakınlık tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır.⁵⁶ Örneğin, Ingebritsen,⁵⁷ Kuzey Avrupa devletlerinin Avrupa politikasının birincil ekonomik sektörlerinden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Analizinde, Danimarka, İsveç ve Finlandiya'nın Avrupa Birliği'ne katılmalarının, üyeliklerinin giriş döneminde (örneğin, Danimarka'da tarım sektörü ve İsveç ile Finlandiya'da imalat sanayileri gibi) önde gelen ekonomik sektörleri için açık ekonomik faydaları olduğunu öne sürmektedir. Buna karşılık, İzlanda ve Norveç, önde gelen ekonomik sektörlerine (örneğin, İzlanda'daki balıkçılık endüstrisi ve Norveç'teki petrol endüstrisi gibi) ekonomik olarak faydalı olmadığı için AB'ye katılmayı tercih etmemiştir. Gstöhl⁵⁸ benzer şekilde, İsveç, Norveç ve İsviçre'nin Avrupa politikasını açıklamak için ekonomik teşviklerin önemli olduğunu, ancak ulusal kimlik sorularının da önemli olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, bahsedilen üç devlet, ekonomik teşviklere rağmen, AB üyeliği ve bunun ulusal kimliğe etkileri nedeniyle uzun bir süre AB'ye katılmayı tercih etmemiştir. Bununla birlikte, onlar için son derece önemli olan Avrupa pazarına elverişli pazar erişiminden yararlanmışlardır.

2.3.3 Konstrüktivizme Göre Küçük Devlet Tanımlaması

Son zamanlarda, birçok küçük devlet akademisyeni yapısalcı çerçevelere başvurmaktadır.⁵⁹ Yapısalcılık, liberalizm veya realizm gibi diğer teorilerle aynı anlama gelmez; bunun yerine, sistemleri ve bireysel davranışları şekillendirmede fikirlerin ve kimliklerin rolünü vurgulayan bir çerçevedir. Bu nedenle devletler, realistlerin beklentilerine göre anarşinin tehlikelerine karşı mantıksal olarak yanıt vermek zorunda

---

⁵⁴ Keohane Op cit

⁵⁵ Katzenstein Op cit

⁵⁶ Keohane et al Op cit

⁵⁷ Christine Ingebritsen, **Nordic states and European unity**, Ithaca, NY: Cornell University Press. Yıl: 1998

⁵⁸ Gstöhl Op cit

⁵⁹ Neumann Op cit

değillerdir. Ayrıca devletler sadece pratik maddi çıkarların peşinde koşmazlar. Konstrüktivistler, devletlerin kendi kimlikleri ve fikirleriyle bağlantılı olarak çeşitli şekillerde tepki verebileceğini ve etkin aktörler olduklarını savunurlar. Sonuç olarak, konstrüktivizm küçük devletlerin beklentilerine kayıtsızdır; bu devletler kendilerini realistler veya liberaller tarafından tanımlanan bir dünyada bulabilirler. Konstrüktivistlerin öne sürdüğü şey, devlet davranışının kimlik, ilgi ve karşılıklı inançlardaki değişikliklerle birlikte değişebileceğidir. Konstrüktivistler ayrıca gücün sadece maddi güçten ibaret olmadığını savunurlar. Sonuçta, devletler ve liderler yumuşak güce ve ikna etme yeteneğine güvenebilirler.⁶⁰

Uluslararası ilişkiler birimi, temel yaklaşımlara göre küçük devletleri tanımlamaya çalışmaktadır. Bir devletin küçük bir devlet olup olmadığına dair belirlenen nüfus, yüz ölçümü, milli hâsıla ve askeri güç kapasitesinin yanı sıra küçük devletlerin dış ve güvenlik politikalar geliştirirken yapmış olduğu refleksleri de incelemektir. Dolayısıyla küçük devletlerin göstermiş olduğu dış politika davranışlarının incelenmesi gerekmektedir.

2.4 Küçük Devletlerin Dış Politika Davranışları

Büyük ve küçük devletlerin dış politika davranışlarının değişken olabileceği, realist yaklaşımda belirtilmiştir. Küçük devletlerin dış politikaları üzerine çalışmalar yapan yazarlar, küçük devletlerin geliştirdiği veya geliştirmesi beklenen temel davranışları açıklamışlardır. Bu davranışlar şu şekilde özetlenebilir:

Bir devlet; uluslararası etkinliklere düşük katılım sağlıyorsa, dış politika girişimleri bölgesel ve dar bir alana hitap ediyorsa, askeri yöntemlerden ziyade ekonomik ve diplomatik yöntemleri tercih ediyorsa, uluslararası ve ulus üstü organizasyonlara katılım sağlıyorsa ve uluslararası hukuku uygulayıp destekliyorsa küçük devlet davranışları göstermektedir. Bu davranışlar çoğu yazar tarafından kabul görülmekle birlikte, tersini savunan yazarlar da mevcuttur. Devlet davranışları ve bu davranışları yorumlarken geliştirilen yaklaşımlar detaylı olarak anlatılacaktır.

Küçük devletler, sınırlı kaynaklara sahip olmaları nedeniyle uluslararası ilişkilerdeki olaylara katılım konusunda genellikle sınırlı kalırlar. Ancak bu yaklaşım

---

⁶⁰ Joseph Nye Nye, Soft power. **Foreign Policy**, Cilt: 80, Yıl:1990 S.156

göreceli bir durumdur; yani, büyük devletlere kıyasla düşük bir katılımdan bahsedilebilir. Uluslararası ilişkiler olayları ifadesi, David McCraw'ın Yeni Zelanda'nın dış politika tercihlerini incelediği çalışmasında ortaya çıkmaktadır. McCraw, Yeni Zelanda'nın bu tür olaylara katılımını askeri operasyonlar ve dış yardım seviyeleri olmak üzere iki başlık altında incelemiştir. Askeri operasyonlar bağlamında barışın sağlanması, barışın korunması ve ateşkesin sürdürülmesi gibi unsurlar değerlendirilirken, dış yardım konusunda ise BM amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen yardım miktarı temel alınmıştır.⁶¹ Küçük devletlerin uluslararası etkinliklere ayıracakları kaynaklar, insan gücü, araç ve gereç sınırlıdır. Bununla birlikte, düşük katılımın tek sebebi sınırlı kaynaklar değildir; rejim, hükümet, kamuoyu gibi faktörler de bu konuda etkili olabilir. Ancak gerçek şu ki, kaynaklar sınırlı olduğunda bile tam anlamıyla katılım sağlanmayabilir.

Sınırlı kaynakları nedeniyle, küçük devletler dış politika çabalarını bölgesel veya doğrudan ilgili konulara odaklama eğilimindedir. Sonuç olarak, küçük devletler genellikle daha pasiftir ve yalnızca belirli politika alanlarında aktif olarak yer alabilirler. Küçük devletleri büyük devletlerden ayıran şey, yetersiz diplomatik temsilcileri, sınırlı coğrafi kapsamı ve az sayıda diplomatik personelidir. Dış politikada personel sayısının sınırlı olması doğal olarak bilgi ve istihbaratın nicelik ve nitelik olarak yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, küçük devletler genellikle kendi ilgi alanları dışındaki konularda bilgi ve istihbarat için daha büyük devletlere güvenirlere. Bununla birlikte, bu bilgi kaynakları dış ülkelere geldiğinden, küresel olaylara bakış açıları büyük ihtimalle bilgiyi sağlayan ülkenin bakış açısıyla örtüşecektir.

Dış politikada ekonomik konulara öncelik verilmesi küçük devletlerin ayırt edici bir özelliğidir. Bu devletler için ekonomik kaygılar, dış politika davranışlarından daha büyük önem taşımaktadır. Sınırlı kaynakları ve küçük bölgesel boyutları nedeniyle, küçük devletler ekonomik olarak dış kaynaklara bağımlıdır ve sınırlı ticaret ortaklarına sahiptir. Ticari ilişkilerini etkileyen herhangi bir olay, onlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Küçük devletlerin ekonomik güçlerini daha büyük devletlere göre artırmaları zordur. Bu iddiaların Soğuk Savaş döneminde doğru olduğu varsayılırken, geçerlilikleri

---

⁶¹ McCraw, op. cit., s. 8-11.

tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, hem geçmişte hem de günümüzde ekonomi, küçük devletler için büyük önem taşımaktadır.

Küçük devletler, diğer devletlerle işbirliği yapmayı seçmişlerdir çünkü uluslararası arenada dış çevreye erişim sağlayarak dış politika hedeflerine ulaşmalarına fırsat vermektedir. Keohane, küçük devletlerin uluslararası örgütlere yaklaşımında sistemik rolün önemine vurgu yaparak, onların sistemik role dış yardımdan ve güvenlik ihtiyacından daha fazla değer verdiğine dikkat çekmektedir.⁶² Küçük devletlerin liderleri, bir araya geldiklerinde pek bir şey yapamayacaklarını bilmektedirler ancak ayrı olduklarında pek bir şey yapamayacaklarının da farkındadırlar çünkü kurumlar aracılığıyla hayatta kalma şansları artmaktadır. Küçük devletlerin karşılaştığı ikilem, fark edilmek için örgütlere katılma ihtiyacı ile istenmeyen kararlara razı olma zorunluluğudur. Küçük devletlerin çıkarlarını daha güçlü devletlerin yanında savunabilmeleri ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmaları gerekebilmesi için kurumların daha organize hale gelmesi önemlidir. Büyük güçlerin de aynı kurallara tabi olacağı beklentisi, egemenliklerinden taviz vermek zorunda kalan küçük devletlerin işine gelmektedir. Sonuç olarak, küçük devletler uluslararası kuruluşların en kararlı savunucularıdır. Örgütler her zaman küçük devletlerin tüm ihtiyaçlarını karşılamasa da örgütlerin dışında kalmak onlara sadece zarar verecektir.

Küçük devletler sürekli olarak uluslararası arenada ahlaki değerleri savunmanın ve uluslararası hukuk normlarına uymanın yollarını aramaktadırlar. Onlar için uluslararası hukuk hâkimiyeti ilkesi, insan haklarının korunması, uyuşmazlıkların çözümü, çevrenin korunması ve diğer konular son derece önemlidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, BM ilk kez savaşı yasaklamıştır. BM Şartı'na imza atan tüm devletler bu ilkeye bağlı kalacaklarını beyan etmişlerdir. Ancak Soğuk Savaş sırasında, iki blok neredeyse tüm küçük devletleri bir seçim yapmaya zorlamıştır. Öyle ki ya bloklara katılım sağlanacak ya da tarafsız kalınacaktır. Ancak dönemin şartlarında tarafsızlığını korumak hayatta kalabilme endişesini taşımaktadır. Kısaca yazarların temelde hemfikir olduğu şey, küçük devletlerin ahlaki değerlere bağlı kalmasıdır.

Küçük devletlerin dış politika davranışlarının yanı sıra Küçük devletlerin güvenlik davranışlarının da incelenmesi gerekmektedir. Küçük devletlerin güvenlik politikalarını

---

⁶² Keohane Op cit

belirleyen en büyük iki etken yapmış olduğu ittifaklar ve tarafsızlık politikalarıdır. Bu etkenler daha detaylı olarak anlatılacaktır.

2.5 Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları Davranışları

Küçük bir devlet etkisini artırmak istediğinde, ittifaklara ve işbirliğine katılma yolunu seçer. Eğer özerkliğini savunmacı bir yaklaşımla sürdürmeyi tercih ediyorsa, tarafsızlık küçük bir devlet için en uygun seçim olur. Bu bölümde, küçük devletleri ittifaklara katılmaya veya tarafsız kalmaya motive eden faktörlere ve ittifak ve tarafsızlık politikalarına bakılacaktır.

İttifaklar, ortak amaçları ve çıkarları olan devletlerin güvenliklerini sağlamak için ortak bir düşmana karşı ortak askeri güç kullanmayı kabul ettikleri resmi ilişkilerdir. Küçük devletlerin sınırlı kapasiteleri, güvenlik ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılamalarını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda olası askeri müdahalelere karşı kendilerini daha iyi savunmak için büyük güçlerle ittifak yolunu tercih edebilirler. Büyük bir güçle ittifakın, uluslararası arenadaki yetkinliğini artırdığı ve müttefik ülkeler arasındaki ticareti artırdığı için siyasi faydaları bulunmaktadır.⁶³ İttifaklar, küçük devletlerin iç güvenliğini sağlamaktadır. Küçük devletler, güvenlik ve siyasi etki açısından maksimum faydayı elde etmek için karmaşık ve çok taraflı ittifaklar kurmalıdır. Tek bir büyük güce sahip bir ittifak, yalnızca alternatif yoksa ve acil bir tehdit varsa seçilmelidir.⁶⁴ Ancak ittifaklar nedeniyle küçük devletler siyasi bağımsızlıklarını kaybedebilir ve ittifak halinde oldukları büyük güçlerin politikalarına bağımlı hale gelebilirler. Küçük devletler için bir ittifak veya tarafsızlık seçimi, ittifaklar konusunun olumlu ve olumsuz yönlerinin değerlendirilmesine bağlıdır. İttifak bir seçenek değilse, alternatif olan tarafsızlığı seçmek tercih edilebilir.

Tarafsızlık, savaşın dışında kalmak ve diğer devletlere askeri kolaylıklar sağlamayı reddetmek anlamına gelmektedir ve yasal bağlamda, iki gruba ayrılmaktadır. Geçici tarafsızlık, sadece savaş zamanlarında, bir devletin diğer devletlerle olan bir çatışmasında tarafsızlığını ilan etmesi anlamına gelir. Geçici tarafsızlık durumunda tarafsız devlet, dilerse tarafsızlığına son verebilir ve savaşa katılabilir. Sürekli tarafsızlık ise bir veya daha fazla devlet tarafından çeşitli nedenlerle bir devleti tarafsız olmaya

---

⁶³ Rothstein, op. cit., s. 50.

⁶⁴ Rothstein, op. cit., s. 177.

zorlamasıdır. Kalıcı olarak tarafsız olan devletler siyasi ve askeri ittifaklara katılamazlar. Geçici tarafsızlık sadece savaş zamanı ile sınırlıyken, kalıcı tarafsızlık ise barış zamanlarında da belirli yükümlülükler getirir.⁶⁵ Tarafsızlık nedeniyle, büyük güçler arasındaki mücadelede potansiyel olarak dezavantajlı taraflar olan küçük devletler, uluslararası arenada varlığını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Savaş ve çatışma durumlarında en çok etkilenen küçük devletler genellikle büyük güçler tarafından ittifaklara yönlendirilmektedir. Çatışmanın dışında olmak, küçük devletler için daha faydalı olmaktadır. Ayrıca tarafsız ülkeler için coğrafi konum da önemli bir faktördür. Tarafsızlık, büyük güçler veya güç kutupları arasındaki devletler için hayati önem taşır. Tarafsızlık, tarafsız bir ülkenin topraklarını işgal etme şansı azaldığından ve bu da büyük güçler arasındaki çatışmayı azalttığından, büyük güç sınırlarını daha güvenli hale getirir. Ayrıca tarafsız devletler, barış ortamının tesis edilmesi adına arabuluculuk gibi belirli roller üstlenmektedirler. Tarafsızlık, küçük devletler için de bazı riskler taşımaktadır. Bunlardan ilki büyük güçlerin korumasını kaybetmesi, ikincisi ise uluslararası örgütlere aktif katılım fırsatlarının kaybedilmesidir. Küçük devletler, özerkliği korumakla etkilerini artırmak arasında bir güvenlik ikilemi yaşamaktadır. Sonuç olarak, ittifaklara katılım veya tarafsız kalma yöntem seçimleri; ülkenin coğrafi konumuna, uluslararası sistemin koşullarına bağlıdır.

Günümüzde, uluslararası ilişkiler bağlamında küçük devletlerin dış politikada ittifak kurma veya tarafsız kalma yöntemleri arasında karar verici koşullar; “Statü Arayışı” ve “Barınak Teorisi” ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kavramlar detaylı olarak anlatılacaktır.

2.6 Küçük Devletlere Eklenen Yeni Kavramlar

Günümüzde, küçük devletlere yönelik iki yeni uluslararası ilişkiler teorik yaklaşımı tanımlanmaktadır; statü arayışı ve barınak teorisi. Statü arayışı teorisi, küçük devletlerin sadece pratik faydalar ve fiziksel güvenlikle değil, aynı zamanda statü elde etmekle de derinden ilgilendiğini öngörür. Bu teoriye göre, küçük devletler, uluslararası sahnede saygın bir konum kazanmayı hedeflerler.⁶⁶ Öte yandan, barınak teorisi, küçük devletlerin savunmasızlıklarından dolayı karar verme süreçlerinde kısıtlanmış olabileceklerini ve takdir yetkisine sahip olamayabileceklerini, ancak yine de (askeri,

---

⁶⁵ Rothstein Ibid., s. 180

⁶⁶ Neumann, op. cit.,

diplomatik ve ekonomik çıkarlarının yanı sıra) kültürel varlıklar arayabileceklerini öngörür. Bu teori, küçük devletlerin işlevsel toplumlarını sürdürmek için gerekli olan pratik kaynakların bir parçası olarak bu varlıklara önem verdiklerini savunur.⁶⁷

2.6.1 Statü Arayışı Teorisi

Özellikle İskandinav üniversitelerinde yapılan çalışmalar, büyük güçlerin statü kaygılarıyla hareket ettiğini öne sürse de, bu literatür genellikle küçük ve orta ölçekli devletleri göz ardı etmiş veya küçük devletlerin statü arayışıyla ilgilenmediğini varsaymıştır. Ancak, son zamanlarda yapılan araştırmalar, "Statü Arayışının" küçük devletler için daha önemli olduğunu öne sürmektedir. Çünkü diğer devletlerle rekabet edemeyebilirler veya etkileşime giremezler ve statü elde etmede başka bir yol bulamazlar.⁶⁸ Büyük bir güç, ne yaparsa yapsın statü elde edebilecek ve fark edilecektir. Öte yandan, küçük devletler genellikle fark edilmek istedikçe fark edilmeyeceklerdir.⁶⁹ Bu araştırmacılara göre, küçük devletler hem kendi aralarında hem de büyük güçler tarafından statü peşinde koşarlar. Küçük ve orta ölçekli devletler, övgüye değer görevler üstlenerek veya belirli bir alanda uzmanlaşarak statü elde etmeye çalışırlar:⁷⁰

Hollanda, uluslararası hukuk sağlayıcısı olarak bilinen bir ülkedir, İsviçre ise üçüncü taraf rollerinde uzmanlaşmıştır. Norveç ise uzun süredir insani yardımlar konusunda iyi niyetli bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Küçük devletlerin ahlaki otorite kazanma yöntemlerinden bazıları, büyük güçlerin arabuluculuk hizmetleri, barışı koruma ve insani yardım gibi uluslararası düzeni sürdürmelerine yardımcı olma rolleridir.

Bilim insanlarının çoğunun odak noktası olarak Norveç'i statü arayışıyla uluslararası ilişkilerde aktif bir aktör olarak başarılı bir şekilde tanımladığı göz önüne alındığında,⁷¹ Norveç'in küçük bir devlet olarak statü arayışı konusunda öne çıktığı görülmektedir. Norveç'in diğer benzer devletlere göre bu konumu elde etmesine olanak tanıyan şey, mutlak anlamda daha az ulusal zenginliğe sahip olmasıdır. Bununla birlikte, Norveç, ABD'den garantili tanınma ve uluslararası barış projelerine yatırım yapma isteği

---

⁶⁷ Thorhallsson, op. cit., 17

⁶⁸ Wohlforth op. cit., 6

⁶⁹ Wohlforth Ibid., s. 8

⁷⁰ Wohlforth Ibid., s. 8

⁷¹ Neumann, op. cit., 39

gibi faktörlerle, görünür bir şekilde uluslararası projelere yatırım yapma konusunda güçlü bir isteklilik gösterir ve harcanabilir gelirini bu projelerde kullanır.⁷²

Statü arayışıyla ilgili mevcut araştırmalar, küçük devletlerin liberal demokratik normları ve değerleri teşvik etmek için kaynaklarını nasıl tahsis ettiklerini ve neden aşırı kaynakları askeri amaçlara yönlendirdiklerini açıklamaktadır. Henüz geliştirilen bir çalışmada, Danimarka ve Norveç'in askeri katkılarını ve maceralarını inceleyerek, bu küçük devletlerin karşılaştığı şaşkıncı derecede yüksek maliyetlerin prestij arayışının bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Bu aşırı askeri harcamalar, güvensizlik duygusundan ya da ulusal güvenliği koruma isteğinden kaynaklanmamaktadır; bunun yerine, hedefleri ülkelerinin ABD'deki itibarını iyileştirmektir.⁷³

2.6.2 Barınak Teorisi

Barınak teorisi, küçük devlet davranışını tahmin etme ve açıklama amacıyla uluslararası sistemde ortaya çıkmıştır. Bu teori, küçük devletlerin doğal olarak sahip olduğu dezavantajlara (küçük nüfus, ekonomi, kamu yönetimi ve sınırlı askeri kapasite gibi) ve bu dezavantajları aşmanın çözümünün büyük devletler ve uluslararası kuruluşlara sığınarak ittifaklar kurmak olduğu varsayımı üzerine odaklanır. Küçük devletler, kendilerini yapısal zayıflıklardan ve düşmanca bir uluslararası ortamdan korumak için daha büyük devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan siyasi, ekonomik ve toplumsal bir sığınak arayışındadır.⁷⁴

Siyasi sığınak, küçük devletler için başka bir devlet veya uluslararası bir kuruluş tarafından sağlanan diplomatik veya askeri destek anlamına gelir. Aynı zamanda küçük devletlerin uluslararası hukuka ve normlara güvenme şekillerine de atıfta bulunabilir. Bu nedenle, siyasi sığınak küçük devletlerin savunmasızlığını azaltır ve uluslararası alanda başarılı sonuçlar elde etme yeteneklerini artırır. Küçük devletler, kendi başlarına büyük orduları sahaya sürme gibi çeşitli yeteneklere sahip değillerdir. Azalan ekonomik güç ve sınırlı kaynaklarla birlikte, bu durum küçük devletlerin diğer büyük devletlerle eşit koşullarda müzakere etme yeteneğinden yoksun oldukları anlamına gelir. Ancak, siyasi sığınak aracılığıyla küçük devletler, hayatta kalabilmek için gerekli temelleri güvence

---

⁷² Wohlforth op. cit., 17

⁷³ Jakobsen op. cit., 21

⁷⁴ Thorhallsson, op. cit., 19

altına alırken aynı zamanda uluslararası arenada daha geniş konuları etkileme becerisini elde ederler.

Küçük devletlerin zorunlu olarak küçük iç pazarlara sahip olmaları bir dizi dezavantaj ve ihtiyaç yaratır. Öncelikle, küçük devletler ticarete büyük ölçüde bağımlıdır. Aynı zamanda, sektörel çeşitlilikleri daha az olma eğilimindedir, bu da bir veya birkaç büyük ihracat sektörüne bağımlı oldukları anlamına gelir. Ticarete yaşanan aksamalar veya ana ihracat sektörlerindeki zayıflıkların ulusal etkileri olduğundan, küçük devletler ekonomilerini krizlere karşı daha savunmasız hale getirir. Bu nedenle, teori, küçük devletlerin istikrarlı ticari ilişkiler ve dış yardım sağlamak amacıyla büyük devletler ve uluslararası kuruluşlarla ittifak yaparak uluslararası sisteme sığınacaklarını öngörür. Ekonomik sığınma, doğrudan ekonomik yardım, harici finansal otoritelerden yardım, ortak pazar ve uygun pazar erişimi gibi yöntemlerle sağlanabilir. Bu şekilde, küçük devletler, dalgalanmalara karşı kırılganlıklarını azaltmaya çalışırken ekonomik istikrarı sağlamayı amaçlarlar.⁷⁵

Küçük devlet teorisi, geleneksel olarak küçük devletlerin ekonomik ve politik açıdan savunmasızlığını ele almıştır. Ancak barınak teorisi, küçük devletlerin izolasyon ve sosyal durgunluktan kaçınmak ve yerel bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunların üstesinden gelmek için toplumsal sığınak aradığını öne sürmektedir. Bir toplumun gelişmesi, zenginleşmesi ve ilerlemesi, farklı kültürler, fikirler ve ideolojilerle sürekli etkileşim içinde olmasıyla gerçekleşir. Bu nedenle, küçük devletler için yabancı kültürler ve bireylerle etkileşimler, fikir pazarına erişim sağlamak açısından önemlidir. Yeniliklerin ve akademik uygulamaların paylaşılabilirdiği ağlara erişmek, bilim insanları ve öğrenciler için genellikle sınırlı olan bilgilere erişme imkânı sağlar. Bu şekilde küçük devletler, dış dünya ile etkileşim kurarak bilgi ve kaynaklar açısından güçlenebilirler.⁷⁶

Barınak teorisi, İzlanda'nın dış ilişkilerinin tarihine uygulanmış⁷⁷ ve aynı zamanda Kuzey ülkesi olan İzlanda'nın barınak seçenekleri ve tercihleri incelenmiştir.⁷⁸ Bu çalışmalar, İzlanda'nın komşu devletler ve toplumlarla kapsamlı bir şekilde işbirliği

---

⁷⁵ Thorhallsson, Ibid., s. 23

⁷⁶ Thorhallsson, Ibid., s. 28

⁷⁷ Baldur Thorhallsson, Iceland's external affairs in the Middle Ages: the shelter of Norwegian sea power. **Icelandic Review of Politics and Administration**, Cilt: 8(1), Yıl: 2012, S. 37

⁷⁸ Thorhallsson et al. Bailes, op. cit., 99

yaptığını ve bu etkileşimlerden sıklıkla faydalandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, İzlanda'nın kendi başına durduğunda başarılı olduğu ve diğer devletlere güvendiğinde veya onlar tarafından yönetildiğinde gerilediği şeklindeki milliyetçi anlatıya karşı çıkmaktadır. Barınak teorisi aynı zamanda Ermenistan, Küba ve Singapur'un ittifak tercihlerini⁷⁹ incelemek ve bağımsız bir İskoçya'nın seçimleri ve fırsatlarını değerlendirmek için de kullanılmıştır. Bu çalışmalar, küçük devletlerin barınak arayışıyla ilgili olarak farklı senaryoları ve stratejileri ele almaktadır.⁸⁰

Sonuç olarak uluslararası ilişkiler alanındaki küçük devletler üzerine yaygın literatür, küçük devletlerin askeri ve ekonomik sınırlarını vurgular. Literatürün temel kavramları, en sık kullanılan geleneksel değişkenler olan nüfus, ekonomi büyüklüğü, toprak büyüklüğü ve küçük askeri güce dayanarak kırılabilirlik ve sınırlı kapasiteye dayanır. Uluslararası ilişkiler teorisyenleri ve küçük devlet araştırmacıları, genellikle Soğuk Savaş'ın hoşnutsuz uluslararası atmosferinde küçük devletlerin hayatta kalmasına izin veren politika yanıtları aramakla meşguldürler. Bu tür araştırmacılar, genellikle uluslararası ilişkilerin varsayımlarına katılmaktadırlar.

Algı / imaj ve kamu yönetiminin yetkinliği ve etkinliği, son zamanlarda küçük devleti ve fırsatlarını ve zorluklarını tanımlayan geleneksel listede eklenen değişkenlerdir.⁸¹ Küçük devletlerin uluslararası örgütlerde söz sahibi olmak için kamu yönetiminin özelliklerini ve bilhassa olumlu imajını nasıl kullandığına dair büyüyen bir literatür bulunmaktadır. Küçük devlet araştırmacıları, küçük devletin iç politika ve dış ilişkilerdeki konumuna ve etkisine sadece odaklanmak yerine, küçük devletin içsel özelliklerini (demokrasinin işleyişi ve "güçler ayrılığı" gibi) gözlemlemektedir.

Bu bölümde küçük devlet çalışmalarının tarihsel geçmişi ele alınmıştır. Disiplinin kökenleri ve gelişimi belirlenmiş ve odak noktasının küçüklükle ilgili zorluklardan fırsatlara kayması göz önüne alınmıştır. Uluslararası ilişkiler teorisinin küçük devletlere nasıl yaklaştığı konusunda bir boşluk bulunmaktadır. Devlet büyüklüğünün, iç karar alma süreçleri ve uluslararası ilişkiler açısından önemi konusunda uluslararası ilişkiler

---

⁷⁹ Thorhallsson et al. Bailes, Ibid., s. 114

⁸⁰ Thorhallsson et al. Bailes, Ibid., s. 115

⁸¹ Barry Bartmann, From the wings to the footlights: the international relations of Europe's smallest states. *Commonwealth & Comparative Politics*, Cilt: 50(4), Yıl: 2012 S. 538

topluluğunda genel bir anlayış ve takdir eksikliği bulunmaktadır. Küçük devletlerin çalışmaları, özellikle kaydedilen küçük devlet sayısının artması ve daha fazla küçük bölgenin bağımsızlık talep etmeye veya düşünmeye başlamasıyla bugünlerde olduğu kadar önemli hale gelmektedir.

2.7 Küçük Devletler Politikalarının Konu İle İlişkilendirilmesi

Küçük devlet davranışları; sistem ve birim düzeyinde bir analiz geliştirip, yaşanan gelişmeleri kendi içerisinde değerlendiren bir dış politika yaklaşımıdır. Devletlerin davranışlarının uluslararası sistem üzerindeki etkisine ve uluslararası sistemin küçük devletler üzerindeki etkisine odaklanan bu yaklaşım, dış politika davranışına ilişkin yeni bir bakış açısı geliştirmemizi sağlamaktadır. Özellikle Yunanistan gibi küçük devletlerin davranışlarını incelemek, onların dış politika reflekslerini anlamamıza ve diğer devletlerle ilişkilerinin açıklanmasına yardımcı olmaktadır.

Yapılan çalışmada Doğu Akdeniz bağlamında Yunanistan'ın dış politika refleksleri ve bu gelişmelere karşı Türkiye'nin reaksiyonları incelenmektedir. Doğu Akdeniz hususunda başta AB, ABD ve NATO gibi küresel güçler olmak üzere bölgesel güçler de Yunanistan'ın geliştirmiş olduğu politikaları desteklemektedir. Hatta hukuki bağlamda bir geçerliliği olmayan Sevilla haritası geçerli kabul edilmekte, Güney Kıbrıs'ın arama ve sondaj faaliyetlerinde gerçekleştirmiş olduğu -Türkiye'nin haklarını ihlal eden- parselleştirme çalışmaları haklı kabul edilmekte ve ekonomik bağlamda tam anlamıyla uygulanabilir olmayan EastMed projesi kabul görülmektedir.

Harita 1: Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Sevilla Haritası ile Kurmaya Çalıştığı Denklem

Kaynak: Yunanistan'ın Doğu Akdeniz haritası⁸²

⁸² Taha Dağlı, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz haritası çöpe gidiyor <https://www.timeturk.com/gundem/yunanistan-in-dogu-akdeniz-haritasi-cope-gidiyor/haber-1718622>, 2022 Erişim Tarihi: 08.03.2023.

Konuya küçük devletler perspektifinden yaklaşmak Yunanistan'ın Akdeniz'deki politikasının anlamlandırılmasına ve konuyu daha detaylı bir perspektiften değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Öncelikle Doğu Akdeniz bölgesinde 2000'lerin başında bulunan potansiyel enerji kaynakları ile birlikte devletlerarasında münhasır ekonomik bölge ilan etme girişimleri başlamıştır. Yunanistan ve GKRY kanadına bir karşılık olarak Türkiye KKTC ittifakları gerçekleşmiş bu ittifaklar ile birlikte taraflar arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Yunanistan devletinin yaşamış olduğu paranoya Türkiye'ye karşı güvenlik ikilemine sebep olmuştur. Hukuki zeminde çözülebilecek anlaşmazlık Yunanistan'ın uzlaşmaya yaklaşmaması sebebiyle bloklaşmaya kadar götürmüştür. Yunanistan hem Türkiye'yi Antalya limanına kadar sıkıştırmayı istemekte hem de Doğu Akdeniz bölgesine arama ve sondaj haklarında tek söz sahibi olmak istemektedir. Bu bağlamda Yunanistan, ABD ve AB'nin desteğini almakta ve Türkiye ile KKTC hariç bölgeye kıyası olan bütün devletlerle ittifak yapmaya ve MEB alanları ilan etmeye çalışmaktadır.

Küçük devletlerin davranışları yaklaşımıyla uluslararası sistemde bulunan dinamiklerle beraber Yunanistan'ın dış politikada göstermiş olduğu refleksler gözlemlenmektedir. Küçük devletlerin karakteristik özelliklerini tanımlamada düşünürlerin dile getirdiği; ekonomik, sosyo-politik ve askeri koşullar Yunanistan'ın karakteristik özelliklerini anlamamızda yardımcı olmaktadır.

Doğu Akdeniz bölgesindeki jeopolitik mücadeleleri inceleme sürecinde, küçük devletlerin davranışları, Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik davranışlarının analiz edilmesinde yardımcı olmaktadır. Bu sebeple Yunanistan'ın; küresel ve bölgesel güçlerle geliştirmiş olduğu ittifaklar küçük devletlerin davranışları ışığında incelenecektir. Böylelikle Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan'ın geliştirmiş olduğu dış ve güvenlik politikaları da daha anlaşılır olacaktır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DOĞU AKDENİZ BAĞLAMINDA KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜÇLERİN DIŞ POLİTİKALARI

3.1 Doğu Akdeniz Bölgesinin Jeopolitik Önemi

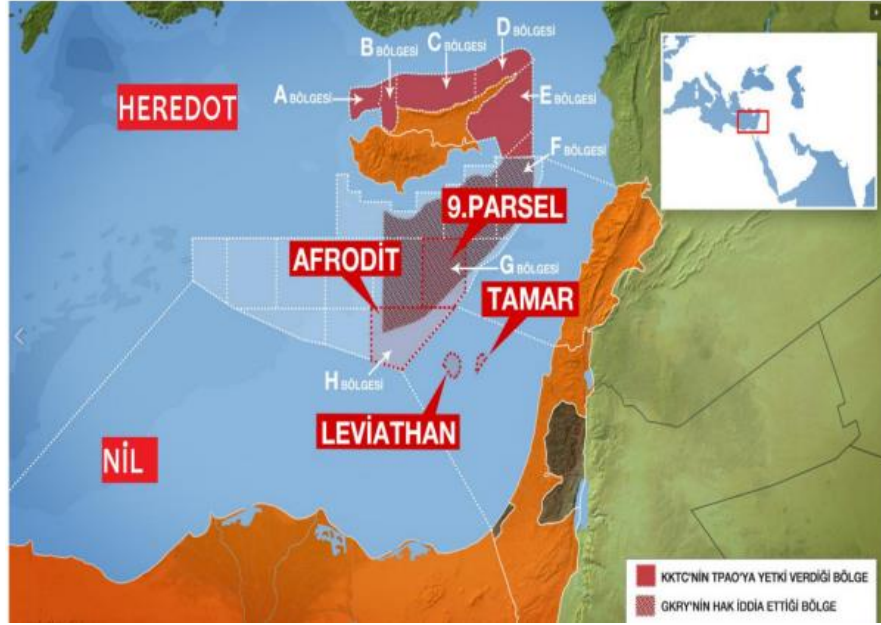
Doğu Akdeniz, tarihsel olarak jeopolitik açıdan stratejik bir konuma sahip olmuştur. Bugün de bölge, enerji kaynakları, ticaret yolları ve askeri stratejik önemi nedeniyle önemini korumaktadır. Bölgenin en önemli stratejik aktörleri, Türkiye, Yunanistan, KKTC, GKRY, İsrail, Mısır ve Lübnan'dır. Bu ülkeler arasındaki jeopolitik çıkarlar, Doğu Akdeniz'in potansiyel bir çatışma bölgesi haline gelmesine neden olmaktadır.

Doğu Akdeniz, ayrıca önemli enerji kaynaklarına sahiptir. Doğal gaz ve petrol yatakları, bölgenin ticari ve jeopolitik önemini artırmaktadır. Bu kaynakların keşfedilmesi ve işlenmesi, ülkeler arasındaki gerilimleri artırabilmektedir. Bölgenin askeri stratejik önemi de yüksektir. NATO üyesi olan Türkiye'nin, Rusya'nın güneye açılan kapısı konumundaki Suriye ve Irak'a sınırı bulunmaktadır. Ayrıca, İsrail ve ABD askeri varlığı da bölgede önemli bir faktördür. Sonuç olarak, Doğu Akdeniz, enerji kaynakları, ticaret yolları ve askeri stratejik önemi nedeniyle jeopolitik açıdan büyük bir öneme sahiptir ve bu da bölgedeki ülkeler arasındaki ilişkileri ve çatışmaları etkileyebilir. Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen enerji kaynakları, bölgenin jeopolitiğine önemli etkileri olabilir. Bu kaynakların ortaya çıkması, bölgedeki ülkelerin ekonomik, siyasi ve stratejik güçlerini değiştirebilir. Aşağıda bu etkilerin bazıları açıklanmaktadır:

Ekonomik etkileri bağlamında; Enerji kaynakları, bölgedeki ülkelerin ekonomik güçlerini artırabilir. Bu kaynaklar sayesinde ülkeler, ihracatlarını artırarak dış ticaretlerinde büyüme sağlayabilirler. Ayrıca, enerji kaynaklarının çıkarılması ve işlenmesi için yapılan yatırımlar, bölgedeki ülkelerin ekonomilerine de katkıda bulunabilir. Siyasi etkileri bağlamında; Enerji kaynakları, bölgedeki ülkelerin siyasi güç dengelerini değiştirebilir. Bu kaynaklara sahip olan ülkeler, diğer ülkeler üzerinde daha fazla etkiye sahip olabilirler. Ayrıca, enerji kaynaklarının kontrolü, bölgedeki ülkeler arasındaki siyasi ilişkileri de etkileyebilir. Stratejik etkileri bağlamında; Enerji kaynakları, bölgedeki ülkelerin stratejik güçlerini değiştirebilir. Bu kaynakların kontrolü, bölgedeki ülkelerin askeri güçlerini artırabilir. Ayrıca, enerji kaynaklarına sahip olan ülkeler, stratejik konumlarını da güçlendirebilirler. Özetle, Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen enerji kaynakları, bölgenin jeopolitiğini değiştirebilir. Bu kaynakların çıkarılması ve kullanımı, bölgedeki ülkelerin ekonomik, siyasi ve stratejik güçlerini

artırabilir veya azaltabilir. Ancak, bu kaynakların çıkarılması ve işlenmesi, bölgedeki çevre üzerinde de olumsuz etkileri olabilir.

Harita 2: Doğu Akdeniz'de Önemli Enerji Havzaları

Kaynak: Öğütçü, M. (2015). Doğu Akdeniz Gazı: Riskler Fırsata Çevrilebilir mi? <http://dergi.aljazeera.com.tr/2015/03/01/dogu-akdeniz-gazi-riskler-firsata-cevrilebilir-mi/>, Erişim Tarihi: 07.03.2023.

3.1.1 Doğu Akdeniz Bölgesinde Jeopolitik Mücadeleler

2010 yılında Mısır ve İsrail açıklarında bulunan doğal kaynaklar, Doğu Akdeniz bölgesindeki güç mücadelesinin en önemli nedenlerinden biridir. Bu kaynakların keşfi, bölgedeki enerji dengelerini ve jeopolitik konumları değiştirmiş ve bölgesel ve küresel güçler arasında bir rekabet oluşmasına neden olmuştur. Bu mücadele, farklı ülkelerin çıkarlarına ve stratejik hedeflerine göre şekillenmektedir. Aşağıda, Doğu Akdeniz mücadeleleriyle ilgili bazı örnekler verilmiştir.

Güç mücadelesinde küresel güçler de bu kaynakların kontrolü için bir mücadele içindedirler. ABD, Doğu Akdeniz bölgesindeki enerji kaynaklarının kontrolü için bölgede askeri varlığını arttırmaya çalışmaktadır. AB, Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının işletilmesi konusunda birçok ülkeyle işbirliği yapmaktadır. AB, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının AB'ye entegrasyonunu desteklemekte ve Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nda yürüttüğü hidrokarbon arama faaliyetlerine karşı çıkmaktadır. Rusya'nın rolü ise Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar yaparak bölgede etkisini

artırmaktadır. Rusya, Suriye'deki iç savaşta da Esad rejimine destek vererek, Doğu Akdeniz'de deniz üssüne sahip olmuştur. Rusya'nın bölgedeki bu hareketleri, ABD ve AB ülkeleri tarafından yakından takip edilmektedir. Mısır, Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar yaparak bölgedeki etkisini artırmaktadır. Mısır, İsrail ve Yunanistan ile işbirliği yaparak, enerji kaynaklarını işletme konusunda anlaşmalar imzalamıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki mücadelede, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları üzerinde çıkar çatışması yaşanmaktadır. Türkiye, jeopolitik konumu ve enerji kaynaklarına erişim ihtiyacı sebebiyle Kıbrıs Adası'nın güneyinde hidrokarbon arama faaliyetleri yürütmekte ve bu faaliyetler Yunanistan'ın ve GKRY'nin itirazlarına neden olmaktadır. Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanan bu gerilim, NATO ve AB ülkeleri arasında da gerginliklere neden olmuştur. Özetle, Doğu Akdeniz'deki mücadeleler, küresel güçlerin bölgedeki çıkarlarına ve stratejik hedeflerine göre şekillenmektedir. Bu mücadeleler, bölgedeki enerji kaynakları, deniz yetki alanları ve stratejik konumlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu mücadeleler, bölgedeki istikrarsızlığı artırabilir ve küresel güçler arasındaki ilişkileri etkileyebilir.

Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan güç mücadelesini yalnızca enerji güvenliği bağlamında ele almak doğru değildir. Bu mücadele aynı zamanda jeopolitik, stratejik, ekonomik, askeri ve diplomatik boyutları da içermektedir. Bölge, Orta Doğu ve Avrupa arasındaki önemli bir ticaret yolu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Doğu Akdeniz'deki limanlar ve denizyolu güvenliği, ticaret ve ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, bölgedeki askeri varlıkların kontrolü de büyük bir stratejik önem taşımaktadır. Özellikle Rusya'nın Suriye'de bulunan deniz üssü ve Türkiye'nin NATO üyesi olması gibi faktörler, bölgedeki askeri güç dengelerini etkilemektedir. Diplomatik olarak ise, bölgede bulunan ülkeler arasındaki siyasi ilişkiler ve ittifaklar da bölgedeki güç mücadelesini şekillendirmektedir. Örneğin, Yunanistan, GKRY ve İsrail arasında kurulan üçlü işbirliği, Türkiye ile olan gerilimleri artırmıştır. Sonuç olarak, Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan güç mücadelesi, sadece enerji güvenliği bağlamında ele alınmamalıdır. Bu mücadele aynı zamanda jeopolitik, stratejik, ekonomik, askeri ve diplomatik boyutları içermektedir ve

bu boyutların tamamı birlikte değerlendirilmelidir. Aşağıda küresel ve bölgesel güçlerin Doğu Akdeniz bölgesine yönelik geliştirmiş oldukları politikalar incelenecektir.

3.2 Küresel Güçlerin Doğu Akdeniz Politikaları

Doğu Akdeniz bölgesi küresel ve bölgesel güçler için çatışma haline gelmektedir. Özellikle bölgede keşfedilen enerji kaynakları ile beraber devletler, çatışma ve işbirlikleri geliştirmişlerdir. Bu bağlamda ABD ve AB'nin Doğu Akdeniz bölgesinde geliştirmeye çalıştığı politikaların temelini Rusya'nın enerji tekeli azaltmak üzerine olduğunu bilmek gerekmektedir. Bölgede yaşanan enerji keşifleri ile beraber Yunanistan ve GKRY kendine ait olarak gördüğü bölgelerde arama ve sondaj çalışmaları adına enerji firmalarına lisans vermeye başlamıştır. Bu durum sonucunda bölgede küresel ve bölgesel güçlerin dâhil olduğu bir rekabet fitili de atılmıştır.

ABD kendi enerji firması ile bölgede arama ve sondaj ruhsatları edinip Rusya'nın bölgedeki hâkimiyetini kırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra bölgede; Fransız firması olan Total, İngiliz firması British Gas, İtalyan firması Eni ve Katar firması Qatar Petroleum gibi firmalar bölgede aktif olarak bulunmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan ihtilafli alanlarda gerçekleştirilmeye çalışılan arama ve sondaj faaliyetleri bölgede krizlere neden olmaktadır. Bu rekabetin getirmiş olduğu krizler neticesinde devletler kendi aralarında kümeleşmekte ve ayrışmaktadır. Ayrıca küresel güçlere ait olan enerji firmalarının yapmış olduğu çalışmalar zaman zaman Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirmektedir.

Bu bilgiler ışığında Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon enerji kaynakları, bölgesel güçlerin siyasi ve ekonomik stratejilerinin yanı sıra küresel güçlerin dış politikasını da etkileyerek hedeflerinde değişikliğe neden olmaktadır. Çalışmanın bu kısmında AB, ABD ve Rusya gibi küresel güçlerin Doğu Akdeniz bölgesinde konuşlandıkları yerler ve bölgeye yönelik geliştirdikleri politikalar güncel dinamiklerle incelenecektir.

3.2.1 AB'nin Doğu Akdeniz Politikası

AB'nin 1992 yılında imzaladığı ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının önceliklerini belirlediği Maastricht Antlaşması, kabul edilebilir bir dış politikayı gerçeğe dönüştürmek olarak tanımlanmaktadır. AB, güçlü bir dış politika ilkelerini 1990'lı yıllarda geliştirmeye başlamıştır. Şu anda AB, yalnızca kendi kıtasında değil, Avrupa kıtasının dışında da politika yapıcı bir aktör haline gelmektedir. ABD, AB'nin oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir, ancak daha sonra ABD'nin çıkarlarını aşan eylemler geliştirilmeye başlanmıştır. Bunun özellikle çarpıcı bir örneği, AB'nin yalnızca kıtasal bir ekonomik girişim değil, aynı zamanda küresel politikada aktif bir katılımcı olduğunu gösteren dünya çapında çeşitli ekonomik ve siyasi projelerin geliştirilmesindeki konumudur.

Dış ilişkiler, 1957'den beri Avrupa entegrasyon sürecinde bir seçenek haline gelmiştir. Bu seçeneğe örnek olarak AB'nin ticaret politikası söylenebilir. 1950'lerde siyasi yönleri daha az belirgin olsa da, kaçınılmaz olarak ortak ticaret politikasına yönelik dış ilişkiler bulunmaktaydı. Ekonomik anlamda "çok taraflılık", AB'nin çabalarının önemli bir parçasıdır. AB'nin uzun süredir geliştirmeye çalıştığı "çok taraflılık" politikasının siyasi ve ekonomik bağlamdaki yansıması pek çok alanda kendini göstermektedir. Bunun özellikle çarpıcı bir örneği, doğunun küresel ve bölgesel güçleriyle geliştirilmekte olan ilişkileridir.

AB'nin tüm alanlarında dünyanın geri kalanıyla ilişkilerinde varlığını sürdürdüğü ilk elli yıl boyunca, ana tartışma konuları siyaset, politika ve uygulamalardır. Bu tür konulara örnek olarak Ortak ticaret politikası, ortaklık anlaşmaları, kalkınma politikası, dış ilişkiler ve siyasi işbirliği gösterilebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, AB ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkiler dönüşüme uğramıştır. AB, aktif bir dış politika geliştirmek adına Afrika'dan Ortadoğu'ya ve Kafkasya'ya kadar uzanan tüm dış politikasında değişiklikler yapmaya başlamıştır. Özellikle Akdeniz'e yönelik politikasındaki önemli değişiklikler dikkat çekicidir.

2000'li yıllardan sonra, AB'nin yeni dış politika yaklaşımlarında askeri güç meselesi de gündeme gelmeye başlamıştır. Uzun bir süre ABD'den askeri destek alan AB'nin, ABD ekseninden kopması durumunda küresel bir aktör olabilmesi için kendine ait önemli bir askeri güce sahip olması gerekmektedir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin

(SSCB) dağılması ve 2001 yılında 11 Eylül saldırılarının ardından Francis Fukuyama'nın Tarihın Sonu⁸³ adlı eserinde de işaret ettiği gibi yeni bir dünya düzeni tartışması baş göstermiş, eski tarihi gerçekler geçerliliğini yitirmiş ve yeni bir dünya düzeninin inşası başlamıştır.

AB, Akdeniz politikasını “Yenilenmiş Akdeniz Politikası” olarak sunarak güncellemiştir. Bu yeni bakış açısıyla birlikte bölgeye daha fazla bütçe ayrılmıştır. Bölgesel işbirliğine yönelik politikalar geliştirilmiş ve kamuoyunu bu işbirliği lehine şekillendirmek için “sivil toplum” projeleri yürütölmüştür. Ancak, AB politikasını daha geniş bir perspektif bağlamına oturtmak gerekmektedir.

AB'nin Doğu Akdeniz'den temel beklentisi, Rus doğal gazına olan bağımlılığı azaltmak ve alternatif enerji kaynakları yaratmaktır. Temel olarak, Akdeniz bölgesindeki güvenlik politikası, ekonomik liberalizme, demokrasinin sağlanmasına, sosyal dayanışmaya ve stratejik hedeflere yönelik geniş bir yaklaşıma dayanmaktadır. AB'nin amacı, Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarına erişimi sağlamak için bölge ölkeleriyle yapıcı ilişkiler geliştirmektir.

Türkiye, AB'yi GKRY'nin etkisi altında olmakla suçlamakta ve GKRY'nin, sorunun çözümünü beklemeden tüm Kıbrıs adasını tek başına kontrol etmeye çalışmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. AB'nin Kıbrıs politikasına bakacak olursak, her yönüyle GKRY'nin tarafını savunduğunu görebiliriz. AB'nin geliştirdiği politikanın temelinde, AB üyesi Yunanistan ve GKRY'nin Kıbrıs sorununun çözümü konusunda baskı yapma konusundaki isteksizlikleri yer almaktadır.

AB'nin Kıbrıs konusunda geliştirmeye çalıştığı politikanın temel amacı, Türkiye'yi Akdeniz'de yavaşlatmak ve Kıbrıs üzerinden Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarına erişimini sağlamaktır. Bu nedenle, AB'nin GKRY'nin tarafını destekleme ve konumunu savunma konusundaki inatçı girişimlerine rağmen, bunun çatışmanın çözümüne yardımcı olmadığı görölmektedir. AB'nin temel amacı, enerji arz güvenliğini ve Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarına engelsiz erişimi sağlamaktır.

---

⁸³ Francis Fukuyama “**The End of History and the Last Man**”, Political Philosophy, Yıl: 1992

Tablo 2: Enerji Kaynaklarının Yüzdelerik Dağılımı

Kaynak: Casperccx on Emaze⁸⁴

Tablo 2'te sunulan bilgiler incelendiğinde, küresel olarak hidrokarbon kaynaklarının büyük önem taşıdığı görülmektedir. Yüzdeye daha yakından bakıldığında, dünya enerji kaynaklarının yaklaşık %80'inin hidrokarbon kaynakları olduğu açıkça görülmektedir. Bu nedenle Doğu Akdeniz, sahip olduğu enerji kaynakları nedeniyle küresel arenada önemli bir yer tutmaktadır. Böylece AB'nin dış politika bağlamında Doğu Akdeniz'e verdiği önem açık bir biçimde görülmektedir.

3.2.2 ABD'nin Doğu Akdeniz Politikası

ABD, Doğu Akdeniz bölgesindeki gelişmelere dâhil olma konusundaki hedefleri karmaşıktır.⁸⁵ Afganistan ve Irak'ta savaş yürüten ABD, 2000'li yılların sonlarında Doğu Akdeniz ile olan bağlantısını azaltmış, ABD Başkanı Barack Obama'nın Asya'nın "en önemli öncelikleri" olduğunu ilan etmesiyle birlikte Doğu Akdeniz'deki müdahalesi tereddütlü bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu nedenle ABD, Libya'ya sadece temkinli bir şekilde müdahale etmiş ve Suriye iç savaşına hiç dâhil olmamıştır.⁸⁶ Böylelikle Amerikan hâkimiyeti, 2010'da başlayan "Arap Baharı" sırasında Rusya'nın artan etkisiyle sekteye uğramıştır. "Arap Baharı" iç savaşın patlak verdiği Suriye dâhil birçok Arap ülkesini

⁸⁴ "Enerji Kaynaklarının Yüzdelerik Dağılımı" [Breaking News by casperccx on emaze](#) (E.T. 09.03.2022)

⁸⁵ Eric Edelman et al. Charles Wald "Sea Changes: US Challenges and Opportunities in the Eastern Mediterranean." **The Jewish Institute for National Security of America's (JINSA) Gemunder Center's Eastern Mediterranean Policy Project**. Washington D.C. Cilt: August Yıl: 2019 S. 8.

⁸⁶ Caren Bohan, et al. Elaine MacInnis, "Obama Tells Asia US 'Here to Stay' as Pacific Power." **Reuters**. Cilt: 17 Yıl: 2011

etkilemiştir. Bu dönemde Rusya, bölgedeki ABD hâkimiyet alanından sıyrılan Doğu Akdeniz'de aktif olarak dış politika izlemiştir. Doğu Akdeniz'de Rusya ve Çin gibi büyük güçlerin etkisinin artmasıyla ABD'nin bölgedeki ana güç olmadığı ve bölgedeki jeopolitik mücadelenin sadece kıyı devletlerle sınırlı olmadığı netleşmektedir. ABD'nin önceliklerini değiştirdiği bu eylem, Obama'nın halefi Donald J. Trump döneminde de devam etmiştir ve Trump'ın dış politika önceliği, Suriye dâhil birçok ülkeden ABD askerlerini çekmek olmuştur.⁸⁷ Benzer bir politika, mevcut ABD Başkanı Joe Biden döneminde de sürdürülmekte olup, Biden Orta Doğu bölgesindeki Ulusal Güvenlik Konseyi için personel ve finansmanı azaltarak Asya Pasifik'e yönelmiştir.⁸⁸

Ancak odak noktasını değiştirmesine rağmen, ABD Doğu Akdeniz'deki güvenlik taahhütlerinden tamamen çekilmeyi amaçlamamaktadır. Washington, bölgedeki askeri güce olan bağımlılığını azaltmış olsa da, hala 60.000 ila 70.000 ABD askeriyle bölgede bir askeri varlık sürdürmektedir ve bu birlikler ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM) altında görev yapmaktadır. CENTCOM, Mısır ve Suriye dâhil olmak üzere 21 ülkeyi kapsayan bir bölgeyi denetlemektedir.⁸⁹ Sonuç olarak, ABD bölgedeki ağır toplar, yani Mısır, Yunanistan, Türkiye ve İsrail gibi bölgesel güçlerle hala askeri ittifaklarını sürdürmektedir, bu nedenle diğer büyük devletlerin bölgeye dâhil olmasına karşı çıkmaktadır. Örneğin, Rusya'dan S-400 satın alan Türkiye'ye yaptırımlar uygulamış ve Mısır'ı da yaptırımlarla tehdit etmiş, Yunanistan ve İsrail'i ise Çin'le liman ortaklıkları konusunda uyarıda bulunmuştur.⁹⁰

Ayrıca ABD'nin, Doğu Akdeniz'deki hedefleri göz önünde bulundurulunca öncelikle bu bölgeden çıkan hidrokarbon kaynaklarından yararlanmanın yollarını aramaktadır. Bu kapsamda, Amerikan kökenli enerji şirketlerinin bölgede aktif olarak petrol arama faaliyetleri yürütmesi ve Avrupa pazarında dağıtımını sağlaması beklenmektedir. Bölgede istikrarın sağlanmasında öncelik Avrupa için alternatif gaz kaynaklarına sahip olmak olurken, ExxonMobil ve Noble Energy gibi enerji şirketleri

---

⁸⁷ John Bolton, "The Room Where It Happened: A White House Memoir". **New York: Simon & Schuster**, Yıl:2020

⁸⁸ Tyler Pager, et al. Natasha Bertrand, "White House Shift from the Middle East Quagmires to Showdown with China." **Politico**. Cilt: 29 January Yıl: 2021

⁸⁹ John P. Lawrence, "US Troop Number Reduction in Middle East Likely as Focus Shift Elsewhere." **Stars and Stripes**. Cilt: 14 January, Yıl: 2022

⁹⁰ Paul McLeary, "Trump Forced to Finally Slap Sanctions on Turkey's S-400 Buy." **Breaking Defense**. Cilt: 14, Yıl: 2020

bölgede varlıklarını sürdürerek ulusal çıkarlarını gözetmektedir.⁹¹ 2010'daki ilk İsrail ve Leviathan araştırmalarından bu yana yalnızca kaynakları keşfetmekle kalmayan, aynı zamanda 2011'de GKRY'nin hak iddia ettiği Afrodit bölgelerini de keşfeden Noble Energy firmasına özel bir ilgi gösterilmektedir.⁹² ABD, enerji kaynaklarının güvenliğini ve devamlılığını sağlamaya yönelik politikalar geliştirmekte, enerji kaynaklarının bulunduğu bölgelerde hâkimiyetini kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Orta Doğu, Afrika ve Doğu Akdeniz de dâhil olmak üzere güvenlik ve ulaşım ile ilgili kaynakları Büyük Orta Doğu projesi aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır.⁹³

Bu bölümde, ABD'nin Doğu Akdeniz bölgesindeki çıkarlarının küresel sonuçlarına değinilecektir. Aynı bağlamda, ABD'nin bölgede çatışma olasılığını azaltmaya ve böylece istikrarı ve barışı koruma yükünü hafifletmeye yönelik girişimlerde bulunduğu gözlemlenmektedir. Örnek olarak, ABD, Yunanistan ile Türkiye arasında olası bir ihtilafı önlemek için müzakerelerin devamında arabulucu rolünü üstlenmektedir. ABD, bölgedeki güç dengesini korumayı amaçlayarak, tek bir yerel aktörün baskın hale gelmesini önlemeye çalışmaktadır. Washington ayrıca bölgesel ortaklarını istikrara proaktif olarak katkıda bulunmaya ve yeni keşfedilen enerji kaynaklarını çatışmaya yol açmak yerine karşılıklı bağımlılığı artırmak için kullanmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, bölgedeki mevcut uzun vadeli müttefiklerinin, özellikle İsrail ve Yunanistan'ın Çin ile Türkiye ve Mısır'ın ise Rusya ile stratejik bağlar geliştirmesini önlemeye çalışmaktadır.

Ayrıca, bölgesel güç dengesini ve ABD'nin çatışma riskini azaltmaya yönelik yaklaşımları ele alınacaktır. Burada, odak noktası ABD'nin müttefikleri olan Türkiye, Yunanistan ve İsrail'e yönelik politikalarının evrimi ve ayrıca Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının barışı teşvik etmek için bir araç olarak kullanılmasına yönelik çabaları ele alınacaktır. ABD'nin Doğu Akdeniz'deki temel hedefi, maliyetli askeri müdahaleyi gerektirebilecek büyük bir güvenlik yükü getirmeden bölgedeki etkisini sürdürmektir. Washington, yerel konuları bölgesel otoritelere devretme politikası izlemekte, ancak belli sınırlamalarla birlikte. ABD, bölgede hâkimiyet arayabilecek veya

---

⁹¹ Ebru İter Akarçay, "Büyük Güçler Rekabetinin Gölgesinde Doğu Akdeniz", Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası, ed. Tayyar Arı, Mesut Hakkı Caşın, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2021, s. 216-219

⁹² U.S. Energy Information Administration, Overview Of Oil And Natural Gas in The Eastern Mediterranean Region Sayı 15, 2013 Uluslararası - ABD Enerji Enformasyon İdaresi (EIA) (09.03.2023)

⁹³ Cahit İstikbal, Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 244-278

mevcut durumu tehdit edebilecek bölgesel güçleri kontrol altında tutarak etkisini sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'deki askeri faaliyetlerinden dolayı duyulan endişeyle örneklendirilmektedir. Türkiye'nin geliştirmiş olduğu dış politikaları nedeniyle ABD, Yunanistan ile daha güçlü güvenlik bağları kurmuş, limanlara ve askeri üslere yatırım yapmış ve Atina'nın bölgesel güvenlik sorumluluğunun daha büyük bir payını üstlenmesini teşvik etmiştir. Ancak Donald Trump ve Joe Biden başkanları, özellikle Türkiye konusunda bu hedeflere farklı yaklaşımlar benimsemiş gibi görünmektedir. Trump'ın Türkiye'ye yönelik politikası Doğu Akdeniz'deki gerilimleri daha da kötüleştirilmiş gibi görünse de, Biden şu ana kadar daha uzlaşmacı bir yol izlemiştir.⁹⁴ Ayrıca, İsrail'in güvenliği hala Washington için bir öncelik taşımaktadır. ABD'nin bölgedeki önceliklerinden biri, İsrail'in çıkarlarını ilerletmek ve enerji güvenliği risklerini önlemektir. ABD, yeni keşfedilen enerji kaynaklarına sahip müttefiklerinin birbirine bağımlılığını artırmayı umarken İsrail'in güvenliğini çabalarının ön saflarına yerleştirmeyi hedeflemektedir.

Başkan Trump'ın başlıca hedefi, ABD'nin bölgedeki askeri varlığını azaltmak ve bölgenin işlerine daha "pasif" bir yönde ilerlemektir. Başkanın ilgi eksikliği, Türkiye'nin kendini askeri olarak güçlendirmesine olanak sağlayan bir güç boşluğuna neden olmuştur. 2017 yılında yapılan referandum dolayısıyla rejim değişikliği yaşayan Türkiye, Türk milliyetçileri ve Avrasyacılarla yeni siyasi ittifaklar geliştirmiş ve "güvenlik kaygısı" askeri aktivizmlerine olan çabalarını kuvvetlendirmiştir. "Mavi Vatan" stratejisini izleyen Erdoğan'ın koalisyonu, Ege ve Akdeniz'de Türk karasuları ve özel ekonomik bölgeler vizyonlarıyla özdeşleşmiştir. Bu durum Yunanistan ve GKRY'nin yanı sıra AB'nin de hoşnutsuzluğuna neden olmuştur. Türkiye'nin kendi iç siyasi arka planı, Suriye ve Libya'ya yönelik askeri müdahalelerinde ve Yunanistan ile deniz gücü gösterilerinde etkin rol oynamıştır.

---

⁹⁴ Emily Horne, Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın Türkiye Cumhurbaşkanı Başdanışmanı İbrahim Kalın ile görüşmesi hakkında. Washington DC Beyaz Saray Brifing Odası. 22 Eylül 2021 <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/22/statement-by-nsc-spokesperson-emily-horne-on-national-security-advisor-jake-sullivan-meeting-with-ibrahim-kalin-spokesperson-and-chief-advisor-to-the-president-of-turkey/> (Erişim Tarihi 04.06.2023)

Eski ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton, Trump'ın dış politika pozisyonlarını bölgesel ve diğer devletlerarası dinamikleri hesaba katmayan bir yapı olarak tanımlamaktadır.⁹⁵ Sonuç olarak, Trump'ın danışmanı, kendi başkanlarının bıraktığı boşlukları doldurmak için ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmış, hatta bazı ciddi önlemlerini alabilmişlerdir. ABD yönetimi, Trump'ın kendi sözlerine aykırı olarak, Yunanistan ve İsrail öncülüğünde Ankara'ya karşı oluşturulan bölgesel koalisyonları destekleyerek Türkiye'yi dengeleme politikası sürdürmekteydi. Bu dengeleme politikası, ABD Kongresi tarafından da desteklenmiştir.⁹⁶ Aslında, Kongre, ABD dış politikasını belirleme konusunda anayasal yetkiye sahip olduğundan, Akdeniz'deki ABD stratejisi çelişkili olarak görülebilir. Trump'ın, Türkiye'nin Rusya ile stratejik ortaklık arayışı ve Suriye'ye askeri müdahalesi gibi dış politika adımlarını onaylaması, Türkiye'nin politikalarını ilerletmesini sağlamıştır.⁹⁷ Bu arada, ABD yönetimi, Yunanistan ve İsrail'i Türkiye'ye karşı dengeleyici güçler olarak hareket etmeye teşvik etmeye devam etmiştir.

Doğu Akdeniz'de ABD'nin çelişkili politikaları bölgesel çatışma riskini artırırken, AB'nin gerilimleri azaltma konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Türkiye ile ikili sorunlar nedeniyle, İsrail, özellikle Doğu Akdeniz sularındaki doğal gaz keşfinin ardından enerji işbirliği açısından Yunanistan ile daha yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu durum, özellikle İsrail, Yunanistan, Mısır, Kıbrıs, Fransa, İtalya, Ürdün ve Filistin'in EMGF'yi kurarak ve Türkiye'yi geçecek şekilde EastMed projesini geliştirmeyi kabul ederek Türkiye ile gerilimleri arttırmaktadır. Bu bağlamda Ankara, Doğu Akdeniz kıyı devletlerinin münhasır ekonomik bölgelerinin sınırlarının ulusal egemenlik meselesi olduğunu savunmaya devam etmekte ve komşularının faaliyetlerine karşılık olarak, tartışmalı sularda hidrokarbon kaynaklarının araştırılmasını sürdüren sondaj gemilerini eşlik etmek üzere savaş gemileri ve fırkateynler göndererek askeri güç kullanmaktadır.⁹⁸ Doğu Akdeniz doğal gaz boru hattı projesini engellemek için Türkiye, Libya'daki diplomatik girişimlerini hızlandırmış ve Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) ile deniz

---

⁹⁵ Bolton, Op cit, s. 76

⁹⁶ Aristotle Tziampiris, "The Emergence of Israeli-Greek Cooperation." **Athens**: Cilt: Springer, Yıl: 2015

⁹⁷ Meltem Yegin, "Trumps Türki-Politik: Populismus und Diplomatie-Personalisierung in der Außenpolitik." In *Transatlantische Perspektiven unter Obama und Trump*, edited by S. Arnautović, A. Matlé, et al. J. Wiedekind. **New York**: Cilt: Springer: Yıl: 2022

⁹⁸ Hakkı Taş, "The Formulation and Implementation of Populist Foreign Policy: Turkey in the Eastern Mediterranean." **Mediterranean Politics**, Yıl: 2020

yetki alanı anlaşması imzalamıştır.⁹⁹ Türkiye'nin eylemleri sonunda bölgedeki ayrışma ve gerilim artmıştır. Buna karşılık olarak, AB de Türkiye'yi sınırlamak amacıyla yaptırımlar uygulamış, ancak bu eylem etkisiz kalmıştır çünkü Yunanistan ve GKRY'nin AB üyesi olmasından dolayı, AB'nin kendisi de anlaşmazlığın tarafı olmaktadır.

Harita 3: Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na Katılım Sağlayan Devletler

Kaynak: Enerji diplomasisi¹⁰⁰

AB'nin Doğu Akdeniz'deki Türkiye'nin tavrına etkili bir yanıt bulmakta zorlandığı bir dönemde, Trump'ın halefi olan ABD Başkanı Joe Biden, bu konuda belirli bir başarı elde etmeyi başarmıştır. Trump'ın aksine, Biden Türkiye'nin demokratik gerilemesini ve bölgedeki Amerikan çıkarlarını tehdit eden politikalarını hoşnutsuzlukla vurgulamıştır. Başkanlık kampanyası sırasında Biden, New York Times'a verdiği demeçte Türkiye'deki muhalefeti Erdoğan'ı seçimlerde yenmek için destekleyeceğini ve Erdoğan'ın Doğu Akdeniz'deki eylemlerini "izole edeceğini" dile getirmiştir.¹⁰¹ Göreve gelmeden önce, Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak seçtiği Jake Sullivan da Türkiye'ye karşı

⁹⁹ Günter Seufert, "Turkey Shifts the Focus of Its Foreign Policy: from Syria to the Eastern Mediterranean and Libya." SWP Comment 6/2020. **Stiftung Wissenschaft und Politik**. Berlin. Cilt: 24 Şubat, Yıl: 2020

¹⁰⁰ Energy Diplomacy in the Eastern Mediterranean DW 2020: <https://www.dw.com/en/EastMed-gas-forum-fuels-energy-diplomacy-in-troubled-region/a-55206641> Erişim Tarihi: (11.03.2023)

¹⁰¹ Jonathan Spicer, "Turkey Slams Biden's Past Call to US to Back Erdoğan Opponents." **Reuters**. 16 Ağustos. Yıl: 2020

"güçlü bir yaklaşımı" sürdürme taahhüdünü yeniden teyit etmiştir.¹⁰² Biden kampanyasının Türkiye ile gelecekteki ilişkilere yönelik açık sinyallerine rağmen, Erdoğan Biden'ın göreve başlamasından önce ABD-Türk ilişkilerinde gerilimi hafifletme niyetini açıklamıştır.¹⁰³ Ayrıca Erdoğan, Türkiye'nin Avrupa'daki geleceği hakkında retoriklerine geri dönmüş ve İsrail ile ilişkileri yeniden canlandırmak istediğini ilan etmiştir.

Göreve geldikten sonra Biden, önceki yönetimin Doğu Akdeniz'e ilişkin çelişkili politikalarını ortadan kaldırmış ve güç boşluğunu doldurmak için çalışmalar yürütmüştür. Yeni ABD başkanı, AB ile ilişkileri yeniden inşa etmiş ve Türk demokrasisini ve bölgesel istikrarı desteklemek için Avrupa ortaklarıyla koordinasyonu arttırmıştır.¹⁰⁴ Önceki yönetimden daha sert bir tavır benimseyen Biden yönetimi, Erdoğan'ı söylem değişikliği için kutlamak yerine, uluslararası alanda rejimine meşruiyet kazandıracak ve Türk iç kamuoyu nezdinde prestijini artıracak üst düzey görüşmelerden kaçınmıştır. Sembolik olarak, Biden, göreve başlamasından üç ay sonra Erdoğan ile bizzat görüşmek için beklemiş ve sonunda yaptığı telefon görüşmesinde, "Ermeni Soykırımı Anma Günü" konuşmasında "soykırım" kelimesini kullanacağını bildirmiştir.¹⁰⁵ Bu gelişme, Ankara için büyük bir öneme sahiptir, çünkü Türkiye, onlarca yıldır ABD başkanlarının veya kongre kararlarının "soykırım" terimini kullanmasını ciddi bir diplomatik kriz nedeni olarak görmüştür.¹⁰⁶

Biden yönetimi, çıkarları kendi çıkarlarıyla çatışan ülkelere yaptırım uygulama politikası gütmekte ve aynı çıkarlara sahip olduğu ülkelere de yardım sağlamaktadır. Bu bağlamda Amerika, müttefiki olarak gördüğü Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır ile iyi ilişkiler geliştirmekte, tehdit olarak gördüğü Türkiye ve Rusya'ya yaptırım uygulamaktadır. ABD Senatosu, tasarıyla birlikte Türkiye ve Rusya'ya yönelik "çifte çevreleme" kapsamında İsrail, Yunanistan, Kıbrıs ve ABD'yi kapsayan Doğu Akdeniz

---

¹⁰² Eric Edelman et al. Jack Sullivan. "Turkey is Out of Control. Time for the US to Say So." **Politico Magazine**. Yıl: 2018

¹⁰³ Ertan Avundukluoğlu, "Erdoğan Urges Biden to Boost Relations with Turkey." **Anadolu Agency**, Cilt: 23 Aralık, Yıl: 2020

¹⁰⁴ ABD-AB Zirvesi Bildirisi 2021

¹⁰⁵ Suzan Fraser, "Erdoğan and Biden Meet at a Tense Moment for Turkish-US Ties." **Associated Press**. 13 Haziran, Yıl:2021

¹⁰⁶ Suzanne Goldenberg, "Turkey Threatens to 'Play Hardball' with US after Genocide Vote." **The Guardian**. Cilt: 12 Ekim Yıl:2007

Güvenlik ve Enerji İşbirliği anlaşmasını yasalaştırmıştır. ABD Dışişleri Bakanı, 2019 yılında Yunanistan, İsrail ve GKRY arasında üçlü bir toplantıya katıldıktan sonra, Doğu Akdeniz'de uluslararası hukukun ihlali durumunda işbirliğini destekleyen bir anlaşma çağrısında bulunmuştur. Açıklamada, Doğu Akdeniz bölgesinin güvenliğinin ABD ve Avrupa'nın güvenliği için elzem olduğu vurgulandı. Sonuç olarak ABD, bölgesel müttefikleriyle işbirliğini geliştirerek Türkiye'nin manevra kabiliyetini sınırlamaya çalışmaktadır. Bir diğer hadise de Ankara'nın Rus S-400 füzelerini satın alması nedeniyle, Biden yönetimi mevcut Amerika'nın Düşmanlarıyla Mücadele Etme Yoluyla Kısıtlamalar Yasası (CAATSA) yaptırımlarının sadece Türk Savunma Sanayii Başkanlığı ile sınırlı olmadığını dile getirmektedir. Ancak, S-400'ler konusunda Türkiye'yi aktif olarak yaptırım uygulamak yerine, Biden yönetimi, Ankara'yı bir dizi konudaki tutumunu değiştirmeye zorlamayı amaçlamaktadır.¹⁰⁷

3.2.3 Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikası

Coğrafik olarak ifade etmek gerekirse, Rusya bir Doğu Akdeniz ülkesi değildir. Doğrudan Akdeniz'e erişimi yoktur ve en önemli stratejik ve ekonomik çıkarları Kuzey Atlantik veya Doğu Asya gibi bölgelerdedir. Bunun yanı sıra, Rusya uzun zamandır Doğu Akdeniz bölgesinde varlığını göstermeye çalışmaktadır; bu çaba 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır ve çeşitli jeopolitik, ekonomik, stratejik, dini ve kültürel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bugün Moskova, SSCB'nin bile küresel yayılımının zirvesinde olduğundan daha fazla görünürlük kazanmış durumdadır. Ayrıca, Vladimir Putin, Kremlin'in Doğu Akdeniz'deki varlığını en etkileyici ve şüphesiz kişisel dış politika başarılarından biri olarak sunabilir.

Doğu Akdeniz bölgesi çok büyük ve çok denklemlidir, bu nedenle birden fazla kriz ve çatışma için 'herkesin işine yarayan' bir modele sahip olması mümkün değildir. Bunun yanı sıra, Rusya'nın bölgedeki yetenekleri - özellikle ekonomik alanda ve yumuşak güç araçlarında - oldukça sınırlıdır ve Moskova'yı bölgenin geleceğiyle ilgili ikna edici bir kapsamlı vizyonla yönlendiren uzun vadeli bir strateji izlemesine olanak tanımaz. Son

---

¹⁰⁷ Emily Horne, Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın Türkiye Cumhurbaşkanı Başdanışmanı İbrahim Kalın ile görüşmesi hakkında. Washington DC Beyaz Saray Brifing Odası. 22 Eylül 2021 <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/22/statement-by-nsc-spokesperson-emily-horne-on-national-security-advisor-jake-sullivan-meeting-with-ibrahim-kalin-spokesperson-and-chief-advisor-to-the-president-of-turkey/> (Erişim Tarihi 04.06.2023)

olarak, Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki belirli ülkelere yaklaşımı, Moskova'daki çeşitli siyasi, ekonomik ve diğer grup çıkarlarının karmaşık etkileşimini yansıtmaktadır; bu çıkarların tam dengesi ülkeden ülkeye ve Rus angajmanının bir aşamasından diğerine değişebilir.

Tüm bu faktörleri göz önünde bulundurarak, bölge için kapsayıcı bir 'Putin doktrini' ortaya koymaya çalışmak yerine, Rus politikasını Doğu Akdeniz'deki bir dizi çelişen prensip, hedef, öncelik ve angajman şeklini dengelemeye yönelik bir girişim olarak görmek daha uygun olmaktadır. Bazı durumlarda, bu denge oldukça başarılı olurken, diğer durumlarda beklenmeyen komplikasyonlara ve yükselen siyasi risklere yol açabilir.¹⁰⁸ Bu kısımda, çağdaş Rus politikalarında örtük veya açık olarak bulunan en önemli dengeleme ikilemlerinden bazıları özetlenecektir.

Rusya'nın küresel ve bölgesel önceliklerine bakıldığında, Kremlin'in bölgeye yaklaşımı her zaman Rusya'nın batı ile genel ilişkilerine belirli bir derecede bağlı olmuştur; bu ilişkilerdeki önemli iniş çıkışlar, Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki tutumunda doğrudan ve açık sonuçlara yol açmıştır. Örneğin, Rusya'nın 2015 sonbaharında Suriye'deki ilk askeri müdahalesinin önemli bir "eğitici" boyutu olduğu iddia edilebilir. Özellikle Ukrayna çevresindeki krizin ardından, Kremlin için Doğu Akdeniz'de Rusya'nın sorunun bir parçası olmaktan ziyade çözümün bir parçası haline gelebileceğinin gözlemlenmesi çok önemlidir.

Ancak, bu başlangıçtaki planın işe yaramadığı ortaya çıkmıştır - hem Suriye'de, hem de daha sonraki Libya'da. Rus politik ve özellikle askeri varlığı bölgede çok kısa sürede Moskova ile Batı başkentleri arasındaki zorlu ilişkilere başka bir karmaşık faktör daha eklenmiştir. Bu nedenle, Kremlin'in öncelik dengesi zamanla küresel oyuncularla anlaşma sağlamaya çalışmaktan bölgesel aktörlere - örneğin Şam, Ankara, Tahran, Riyad, Kahire vb. - angaje olmaya kaymıştır. Rusya'nın önceliklerinin bu değişimi, ABD'nin bölgedeki ilgisinin giderek azalması ve AB'nin Doğu Akdeniz'e yönelik konsolide bir Avrupa yaklaşımını çoğunlukla başarısızlıkla denemesiyle paralel

---

¹⁰⁸ Mustafa Üren, "Küresel Güç Olma Hedefi Bağlamında Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikası", Fırat Üniversitesi **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 31, Sayı 2, Yıl: 2021, S. 869

olarak gerçekleşmiştir.¹⁰⁹ Bugün Moskova, ABD veya AB ile ilişkilerini daha iyi hale getirmek adına bölgesel ortaklıklarını riske atmaya hazır değildir.

Meşruluk meselesinde Rusya hükümeti, genel olarak dünyadaki siyasi gelişmelere ve özellikle Doğu Akdeniz bölgesine tutarlı bir hukuki yaklaşım sergilemiştir. Kremlin, söz konusu rejimle ilgili birçok çekinceleri olsa bile, rejim değişikliği girişimlerine açıkça karşı çıkmıştır. Rusya, 2011'deki Arap Baharı'nı iyi karşılamamış, Libya'da Muammer Kaddafi ve Mısır'da Hüsnü Mübarek'in şiddet yoluyla devrilmesini kınamıştır. Birçok Rus akademisyene göre, Arap Baharı olaylarının Vladimir Putin'in dönüşümünde derin bir etkisi olmuştur. Moskova daha sonra Suriye'de Beşar Esad'ı destekleyerek onun ülkedeki tek meşru güç olduğunu savunmuştur. Ayrıca Putin, ülkesinde 15 Temmuz 2016 darbe girişiminde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleyen ilk yabancı liderlerden biri olmuştur.

Ancak, bu meşruiyet ilkesine olan ısrar sınırlarını göstermiştir. Örneğin, Kremlin, BM tarafından tanınan UMH'nin lideri Fayez al-Sarraj'ın meşruiyetinden açıkça daha düşük olan General Halife Haftar'ı Libya'da desteklemiştir. Ayrıca Moskova, meşru hükümetin yerine Taliban'ın geçmesine yönelik endişelerini de dile getirmemiştir. Gözlemlenebilir şekilde Kremlin, bölgedeki politik liderlere hukuki yaklaşımını, kendi ülkelerinin toprakları üzerinde hem de jure hem de de facto kontrolü elinde tutabilen liderlere odaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, Rusya, meşruiyetin kendisi için değil, daha ziyade 'düzen ve istikrar' için durmaktadır, çünkü bu değerler en önemli ve vazgeçilmez rejim meşruiyeti kaynakları olarak algılanmaktadır.

Bölgede varlık gösterme veya kontrol etme seçeneklerinde Rusya hükümeti, Rusya'nın Doğu Akdeniz'e tahsis edebileceği ekonomik, askeri ve siyasi kaynakların, özellikle ABD ve AB gibi diğer uluslararası aktörlerin bölgeye getirebileceklerine kıyasla oldukça sınırlı olduğunun tamamen farkındadır. Bu nedenle, Kremlin çoğu durumda masada yer almayı aramaktadır. Ancak müzakerelerin tek taraflı olarak başkanlığını yapma gibi bir hedefi bulunmamaktadır. Bu, Orta Doğu Barış Süreci'nde olduğu gibi bir durumdur. Bu aynı zamanda Libya ve Afganistan için de geçerlidir. Kontrol yerine

---

¹⁰⁹ Andrea Prontera et al. Mariusz Ruszel "Energy Security in the Eastern Mediterranean", **Middle East Policy**, Cilt: 4, Sayı: 3, Yıl: 2017, S. 157

katılım, Rusya'ya bölgesel birçok konuda söz hakkı verirken Moskova'ya bölgenin herhangi bir bölümünde meydana gelen hadiselerin tam sorumluluğunu yükleme zorunluluğunu da getirmemektedir.

Suriye, kuralın dikkate değer bir istisnası olarak öne çıkmaktadır. Moskova, bu ülkedeki askeri faaliyetlerini Astana Süreci çerçevesinde Tahran ve Ankara ile koordine etmek zorunda olsa da, Suriye'de Kremlin'in görünüşe göre sadece varlık değil, kontrol aradığı görülmektedir. Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki politikaları açısından bu operasyon tarzı benzersizdir. Verimliliği tartışmalıdır: Rusya'daki birçok uzman, pratik anlamda Beşar Esad'ın genellikle Kremlin'i manipüle ettiğini, tersinin olmadığını savunmaktadır. Rusya'nın yakın gelecekte herhangi bir Doğu Akdeniz ülkesine "kontrol"ünü dayatmaya çalışacağını hayal etmek zordur.

Rusya hükümetinin jeopolitik tercihleri, ülkelerini küresel bir "güvenlik sağlayıcısı" olarak tanımlamayı benimsese de, çoğu durumda Rusya'nın Doğu Akdeniz ile ilişkisini ekonomik olarak karlı görmek istemektedir. Moskova, Türkiye ile güçlü ekonomik bağlara sahiptir ve bu durum,¹¹⁰ Moskova'nın Ankara ile önemli konularda sürekli olarak anlaşamadığı birçok önemli meseleye rağmen Rus-Türk siyasi ilişkilerinin dikkate değer bir dayanıklılığını açıklamaktadır.¹¹¹ Bölgedeki Arap ülkeleri arasında, Rusya öncelikle Irak, Mısır ve Cezayir gibi vergi ödeyebilecek değerli tüketici ülkelere odaklanmaktadır. Bu ülkeler, Rusya'nın askeri teçhizat ve tarımsal ihracatına veya Rus enerji ve altyapı şirketlerine kazançlı fırsatlar sunabilir. Libya'daki Rus angajmanının jeoekonomik nedenleri olduğu söylenebilir.

Burada Suriye yine dikkate değer bir istisna olarak öne çıkmaktadır. Moskova, bu ülkedeki politik ve askeri yatırımlarından bazı ekonomik getiriler elde etmek için büyük çaba harcamaktadır ancak Şam'ın birçok ABD ve AB ekonomik yaptırımlarına maruz kaldığı dönemde bu hedefe ulaşmak kolay değildir. Uzmanlar, Rusya'nın yıllık olarak Suriye'ye harcadığı genel maliyeti 1-2 milyar dolar düzeyinde değerlendirmektedir ki bu

---

¹¹⁰ Ebru İltar Akarçay, "Büyük Güçler Rekabetinin Gölgesinde Doğu Akdeniz", Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası, ed. Tayyar Arı, Mesut Hakkı Caşın, İstanbul: **İdeal Kültür Yayıncılık**, Yıl: 2021, S. 218

¹¹¹ Yelda Ongun, "Turkey in an Increasingly Complex Eastern Mediterranean: How Turkey Can Defend Its Interests And Alleviate its Isolation in The Region", Eastern Mediterranean In Uncharted Waters: Perspectives on Emerging Geopolitical Realities, **Ankara: Konrad-AdenauerStiftung**, Yıl: 2021,

Kremlin için yüksek bir maliyet değildir. Yine de, Rusya'nın Suriye'deki angajmanının yakın gelecekte ekonomik olarak karlı bir projeye dönüşmesini hayal etmek zordur. İçeride artan sosyal ve ekonomik sorunlar ve Rus halkının giderek daha fazla iç gündeme odaklanması göz önüne alındığında, Rusya'nın önümüzdeki dönemde Doğu Akdeniz'deki jeopolitik hırslarının üzerinde ekonomik çıkarları önceliklendirmeye devam etmesi mantıklı görünmektedir. Bu yaklaşım, Kremlin'in elinde bulunmayan ekonomik ve finansal kaynaklarla Rusya'nın siyasi ve askeri angajmanını sırtlamaya istekli dış oyuncularla potansiyel ortaklıklara daha açık hale getirebilir.

Rusya, uluslararası ilişkilerde son derece devletçi bir yaklaşımıyla tanınmaktadır. Kremlin, zirve diplomasisine, devletlerarası anlaşmalara ve çeşitli bakanlıkları ve diğer devlet kurumlarını temsil eden bürokratların yoğun etkileşimlerine ağırlık verir. Özel sektör ve sivil toplum gibi devlet dışı aktörler genellikle devlet anlaşmalarını takip etmeleri ve devlet politikalarıyla uyumlu hareket etmeleri beklenir. Bu yaklaşım, özel işletmeleri ve sivil toplum kuruluşlarını tamamen kontrol etmeye çalışan otoriter rejimlerle uğraşmada özellikle etkili olabilir. Bu yaklaşımın dezavantajı, sıklıkla devletlerarası boyutun, devlet dışı aktörler düzeyinde yürütülen herhangi bir sosyal ve insani etkileşimden çok daha gelişmiş olmasıdır. Toplumlar arasındaki yoğun ve çok yönlü etkileşimler her zaman üst düzey siyasi düzeydeki etkileşimleri tamamlamamaktadır.¹¹²

Ancak son zamanlarda Moskova, bölgedeki dış politika araçlarını çeşitlendirmeye çalışarak özel ve yarı-özel grupların ve kuruluşların daha görünür ve daha otonom bir rol oynamasına izin vermiştir. Libya'da Rus liderlik, önemli bir kısmını özel askeri şirketler olan "Wagner Grubu" dış kaynak kullanarak yaptığı faaliyetlere dışsallaştırmak için stratejik bir karar almıştır. Moskova, benzer bir modeli, ancak daha küçük çapta, Suriye'nin kuzeyinde de uyguladığı söylenmektedir. Bu değişiklik, Kremlin'in genel kontrolü kaybetmeden yerel grupların operasyonları üzerindeki yüksek riskli operasyonlardan uzaklaşmasını sağlamaktadır.

---

¹¹² Filippou Proedrou, "A Geopolitical Account of The Eastern Mediterranean Conundrum: Sovereignty, Balance of Power and Energy Security Considerations", **Cambridge Review Of International Affairs**, Yıl: 2021, S. 18

Doğu Akdeniz'de Rusya'nın sahip olduğu karşı taraf ile yapıcı ilişkileri sürdürme yeteneği, Sünni ve Şii, İranlılar ve Suudiler, İsraililer ve Filistinliler, Türkler ve Kürtler, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar gibi karşıt taraflar arasındaki bölgesel çatışmalarda birkaç avantaj sağlamaktadır. Bu şekilde, Moskova siyasi yatırım portföyünü çeşitlendirmekte ve söz konusu çatışmanın herhangi bir olası sonucundan faydalanmayı ummaktadır. Bunun üzerine, bu benzersiz konum, Moskova'nın en azından bazı durumlarda dürüst bir arabulucu rolü iddia etmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, Kremlin her zaman derin bir bilgiye sahip çeşitli ülkeleri, etnik ve dini grupları bilen yüksek nitelikli Rus uzmanların önemli bir havuzuna başvurabilmektedir. Bu, Moskova'nın Doğu Akdeniz'de faaliyet gösteren diğer yabancı güçler tarafından sıkça yapılan bazı hatalardan kaçınmasına yardımcı olmaktadır.¹¹³

Bununla birlikte, çatışmanın tırmandığı, tarafların bahisleri yükselttiği ve Moskova'dan daha fazla yardım talep ettiği durumlarda arabulucu konumunu sürdürmekte zorlanabilir. Örneğin, Suriye'deki yakın ortaklık, Rusya'nın uzun vadeli dostça ilişkilerini Suriye Kürtleri ile riske sokmuş ve Suriye'deki Rus-İran işbirliği, Rus-İsrail ilişkilerinde önemli bir karmaşık faktör haline gelmiştir. Eşit uzak bir konum almaya devam etme çabaları, her iki tarafta da Rusya'ya güveni erozyona uğratabilir ve iddia edilen bir Rus tutarsızlığı konusunda şikâyetlere neden olabilir. Bununla birlikte, alternatif olarak, çatışmanın bir tarafına (örneğin, Suriye'deki Beşar Esad'a) sıkı ve koşulsuz destek vermek, kendi eksikliklerine ve yükümlülüklerine sahiptir.

Özetlemek gerekirse, Doğu Akdeniz'deki dış politika hedeflerini, dış politika araçlarını ve çeşitli bölgesel ortaklarını dengeleme sanatı, bölgedeki her bağlama yönelik çok hassas bir yaklaşım gerektirir. Şu ana kadar Kremlin, ilişkili riskleri kontrol altında tutmayı başarmıştır. Bununla birlikte, önünde oldukça zorlu bir yol bulunmaktadır. Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki ittifak kurma çabalarının başarıları ve başarısızlıkları ABD, AB gibi küresel güçlerin düzeyi ve şekliyle ilgili faktörlere bağlı olacaktır.

---

¹¹³ Metin Aksoy, "Rusya'nın Enerji Politikası ve Doğu Akdeniz", Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz, Ankara: Ortadoğu Yayınları, Yıl: 2020, S. 304

3.3 Bölgesel Güçlerin Doğu Akdeniz Politikaları

Bu kısımda, İsrail, Mısır, Lübnan, Libya, Yunanistan, GKRY, Türkiye ve KKTC gibi bölgedeki aktörler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusundaki zorluklar ele alınmaktadır. Sınırlandırma, bu kıyıdaş devletlerarasında halen geçerli olsa da, ikili antlaşmalar sonucunda yapılan deniz yetki alanı ilanlarıyla birlikte karmaşık hale gelmiştir. Bölgesel güçlerin Doğu Akdeniz bağlamında yaşamış olduğu ilk zorluk, Orta Doğu'da yaşanan Arap Baharının ardından yaşanan gelişmelerdir. Arap Baharı, 2010 ve 2011 yıllarında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da bir dizi halk ayaklanması ve siyasi değişim dalgası olarak ortaya çıkmıştır. Bu olaylar, bölgedeki otoriter rejimlere karşı halk hareketlerini ve protestoları kapsamıştır. Arap Baharı sonrasında ortaya çıkan siyasi sorunlar ise Doğu Akdeniz bölgesindeki denklemini de etkilemiştir. Bu siyasi sorunlar, Doğu Akdeniz'deki politikaları etkilemektedir. Özellikle Mısır'da gerçekleşen siyasi değişimler, bölgedeki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda karmaşıklıklara yol açmıştır. Yeni hükümetler, önceki rejimlerin imzaladığı anlaşmaları sorgulamış ve deniz yetki alanlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Arap Baharı sonucunda bölgede yaşanan siyasi değişiklikler, kıyı devletleri arasındaki anlaşmazlıklara yansımaktadır ve sınırlandırma anlaşmasının yapılmasını zorlaştırmaktadır.

İkinci zorluk ise deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda yaşanan anlaşmazlıkların bölge politikalarına sirayet etmesidir. Bu anlaşmazlıklar, bölgedeki gerginlikleri artırmakta ve jeopolitik mücadeleyi karmaşıklaştırmaktadır. Kıyı devletleri arasındaki çıkar çatışmaları, deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda anlaşmaların sağlanmasını engellemektedir. Sonuç olarak, burada ifade edilen durum, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusundaki zorlukları vurgulamaktadır. Bölgedeki siyasi sorunlar ve çıkar çatışmaları, kıyı devletleri arasındaki anlaşmazlıkları derinleştirmekte ve bölge politikalarını karmaşıklaştırmaktadır. Bu da bölgedeki gerginliklerin ve jeopolitik mücadelenin karmaşıklığını artırmaktadır.

3.3.1 İsrail'in Doğu Akdeniz Politikası

İsrail tarihsel bakımdan enerji yoksulu bir ülke konumundadır. Mısır dışında zengin doğal gaz ve petrolere sahip olan komşu ülkeleri tarafından enerji temin edemeyen İsrail, enerji ihtiyacını Meksika, Norveç ve Azerbaycan gibi uzak ülkelere sağlamaktadır. Bu da ziyadesiyle maliyetli bir transferdir. Ancak 2010 yılında U.S. Geological Survey'in araştırmaları neticesinde, İsrail bölgesindeki Tamar sahasında 280

milyar metreküp ve Leviathan sahasında 620 milyar metreküp doğal gaz potansiyeli olduğu keşfedilmiştir. Genel olarak, Doğu Akdeniz'in 3,4 trilyon metreküp doğal gaza ve 1,7 milyar varil petrole sahip olması beklenmektedir. 2013 yılında Tamar ve 2015 yılında Leviathan gazının iç piyasaya dağıtılmasıyla beraber İsrail artık enerji tüketiminin yarısından fazlasını kendisi karşılar hale gelmiştir. 2030 yılına gelindiğinde İsrail enerji tüketiminin %70'ini kendisi karşılamayı planlamaktadır.¹¹⁴ Tamar ve Leviathan bölgesindeki enerji kaynaklarının keşfi yeni dinamiklerin oluşmasına sebep olmuştur. Özellikle keşfedilen enerji kaynaklarının transferi için verilen mücadele hukuki, jeopolitik ve ticari alanlara da sirayet etmiştir. Doğu Akdeniz bölgesinde gerçekleşen doğal gaz keşifleriyle beraber gelişen jeopolitik koşullar gereği bölge ülkeleri arasında ekonomik ve siyasi işbirlikleri olurken çatışmalar ve anlaşmazlıklar da meydana gelme potansiyeline sahiptir. Keşfedilen enerji kaynaklarının kullanımı ve dağıtımı konusundaki anlaşmazlıklar, İsrail'in jeopolitik konumunu etkileyebilmekte ve bölgedeki enerji dengelerini değiştirebilmektedir.

İsrail ve Mısır arasında gerçekleşen ittifaklar, bölgede anlaşmazlıkların da yaşanmasına sebep olmaktadır.¹¹⁵ Ayrıca İsrail, Arap ülkelerinin merkezinde yer alan coğrafi konumu nedeniyle komşu devletler tarafından tanınmama sorunuyla da karşı karşıyadır. Ayrıca Akdeniz'e erişimi olan İran, Lübnan, Suriye ve Filistin gibi Orta Doğu ülkeleri tarafından tehdit algılanmaktadır.¹¹⁶ Ek olarak Filistin, Golan Tepeleri ve Güney Lübnan toprakları nedeniyle İsrail bölge devletleriyle ilişki geliştirememektedir. İsrail, özellikle "Arap Baharı" sırasında Mısır ve Suriye'de yaşanan iç çatışmalardan dolayı doğal gaz üretiminin azalması ve durması nedeniyle bölgede enerji ihraç eden bir devlet haline gelmektedir.

Türkiye, Yunanistan ve İsrail arasındaki ilişkiler, iki tarafa karşı üçüncü bir tarafın birleşimi olarak özetlenebilir.¹¹⁷ Türkiye tarafından tehdit edildiğini hisseden ve enerji güvenliğini sağlamaya çalışan Yunanistan, GKRY ve İsrail, dengeleme politikası

---

¹¹⁴ Nathan Sachs et al. Tim Boersma, "The Energy Island: Israel Deals With Its Natural Gas Discoveries." **Brooking Policy**, Cilt: 35, Yıl: 2015

¹¹⁵ Erdal Tanas Karagöl et al. Büşra Zeynep Özdemir, "Türkiye'nin Enerji Ticareti Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü" **Seta Raporları** Yıl: 2017

¹¹⁶ Haydar Oruç, "İsrail ve Filistin'in Doğu Akdeniz Politikası", Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz, ed. İsmail Numan Telci, Recep Yorulmaz Ankara: **Ortadoğu Yayınları**, Yıl: 2020, s. 218

¹¹⁷ Amikam Nachmanı, Israel, Turkey And Greece Uneasy Relations in The East Mediterranean, 5. Baskı, Taylor & Francis E-Library, 2005, s. 20

bağlamında kendi ajandalarını yürütmeye çalışmaktadır. Günümüzde İsrail, Türkiye'yi enerji transfer sürecinin dışında bırakan alternatifler aramaktadır ve Türkiye'nin enerji transferi bağlamında aktif rol oynamasını istememektedir. Doğal gaz kaynaklarının Avrupa'ya ihracatı konusunda Türkiye karşıtı bir politika benimseyen İsrail ve Mısır bu bağlamda ortak hareket etmektedir. İsrail ve GKRY arasında imzalanan anlaşmanın ardından Türkiye'nin bazı eylemleriyle karşı karşıya kalan İsrail, Yunanistan ve GKRY'ne yaklaşarak bölgedeki çıkarlarını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Ancak, İsrail ile GKRY arasındaki anlaşma nedeniyle Kıbrıs'ta KKTC'nin haklarının göz ardı edilmesi ve ayrıca GKRY'nin, İsrail'e Türk deniz yetki alanlarında vermiş olduğu arama lisansları nedeniyle Türkiye ve İsrail için kritik sorun alanları devam etmektedir.¹¹⁸ Ayrıca Mısır'ın, 2015 yılında Zohr bölgesinde doğal gaz keşfetmesinin ardından İsrail işbirliği seçeneği olarak Türkiye'yi gündemine almıştır. Bu dönemde Türkiye ile İsrail arasında gerçekleşen yakınlaşmanın temel sebebi Mısır'ın Zohr bölgesinde keşfettiği doğal gaz kaynakları olmuştur. 2016 senesinde İsrail doğal gazının Arap Gaz Boru Hattı (Medstream) aracılığıyla Türkiye üzerinden Avrupa'ya aktarılması gündeme gelmiştir. Ancak Mısır'ın Zohr bölgesinde gerçekleştirdiği keşiflerin Avrupa'ya tek başına aktarımı için yeterli olmaması ve Mısır'ın bölgede enerji transfer merkezi olma hedefinden dolayı, İsrail ve Mısır yeniden görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Harita 4: Mısır, İsrail ve Türkiye adına planlanan Alternatif Yol Güzergâhı

Kaynak: Bousturos Elias¹¹⁹

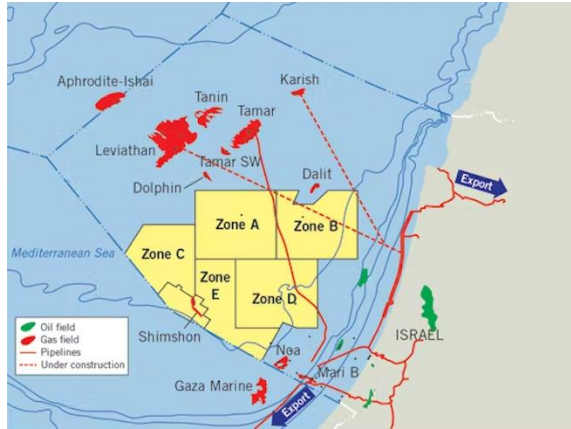
¹¹⁸ Umut Kedikli, Önder Çalağan, “Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz’in Önemi”, Sosyal Bilimler Metinleri, Cilt 2017, Sayı 1, Yıl: 2017, s. 132

¹¹⁹ Bousturos Elias https://www.researchgate.net/figure/The-Arab-Pipeline-arab-gas-pipeline-agp1-Hydrocarbons-Technology-2018_fig1_329453610 (Erişim Tarihi 21.03.2023)

Akdeniz'in doğu kıyısında İsrail ile Filistin arasındaki anlaşmazlığın kökleri, İsrail'in daha geniş kıyı şeridine ve Filistin'in bağımsız bir BM devleti olarak tanınmamasına dayanmaktadır. Filistin'in uluslararası tanınma eksikliği, enerji kaynaklarının keşfi ve işletilmesi ile ilgili haklarının yetersiz korunmasıyla ilgili sorunlar yaratmaktadır. Filistin'in tanınmaması, bölgedeki enerji kaynaklarının potansiyelinin tam olarak kullanılmasını engellemekte ve İsrail'e avantaj sağlamaktadır. Bu da gösteriyor ki İsrail-Filistin meselesi sadece siyasi ve bölgesel taleplerle sınırlı değil, aynı zamanda enerji kaynakları üzerindeki etkiyle de ilgilidir.¹²⁰

İsrail bölgede enerji ihracatçısı olmayı hedeflemektedir. İsrail'in, artan enerji kaynakları sayesinde bölgede stratejik bir güç haline gelmektedir. İsrail için, bulunan doğal gazın jeopolitik konumu nedeniyle yurtiçinde tüketilmesi ve kısmi olarak ihraç edilmesi öncelikli hedefdir.¹²¹ Ayrıca İsrail, 2020 yılının Ocak ayında Ürdün'e doğal gaz ihraç ederek, ilk ihracatını gerçekleştirmiştir.¹²² Bu, İsrail'in enerji kaynaklarına dayalı ekonomik gücünü güçlendirmesine ve bölgedeki jeopolitik etkisini arttırmasına olanak sağlamaktadır. Ancak bölgedeki karmaşık siyasi ve coğrafi ortam, İsrail'in enerji ihracatı ve bölgesel güç hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmaktadır.

Harita 5: İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi

Kaynak: Oil Gas Journal¹²³

¹²⁰ Oruç, Op cit, s. 202

¹²¹ Ömer Fuad Kahraman, “Doğu Akdeniz Enerji Sarmalını İsrail Enerji Politikaları Penceresinden Değerlendirmek”, Ortadoğu Etütleri, Cilt 11, Sayı 2, 2019, s. 427-428

¹²² Tzvi Joffre, “Experimental Supply of Israel Natural Gas Reaches Jordan.” **Jerusalem Post**, Yıl: 2020

¹²³ İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi <https://www.ogj.com/exploration-development/discoveries/article/17222652/israel-expands-offshore-exploration-opportunities> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

3.3.2 Mısır'ın Doğu Akdeniz Politikası

Mısır, artan nüfusu sebebiyle enerji talebini karşılayamayacak hale gelmektedir. Ancak U.S. Geological Survey'in bölgede yaptığı çalışmaların sonuçlarına göre Mısır'ın Zohr bölgesinde 850 milyar metreküp doğal gaz keşfedilmiştir. Mısır, Doğu Akdeniz'de arama çalışmaları yapan ilk ülke olmuştur. Ayrıca önemli düzeyde sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatı gerçekleştirmiştir. Mısır'da 2011'den 2013'e kadar süren iç karışıklıklar ve istikrarsızlık nedeniyle enerji alanında yabancı enerji şirketleriyle anlaşma sağlayamamış ve 2012'den itibaren İsrail'in en büyük enerji ihracatçısı olmasına rağmen enerji temini gerçekleştirememiştir.¹²⁴ Ayrıca geçmiş dönemlerde enerji tedarikçisi olan Mısır, 2012-2016 yılları arasında doğal gaz ithal etmek zorunda kalmış ve bölgede enerji ihracatçısı statüsünü kaybetmiştir.

Ek olarak Mısır'da yaşanan siyasi kırılmalar neticesinde yabancı yatırımcılar Mısır'a yatırım yapmayı bırakmış ve böylelikle Mısır enerji bağlamında Körfez ülkelerine bağımlı hale gelmiştir. Mısır, Arap Baharı döneminde doğal gaz ithalatçısı konumuna gelip üretimi dursa da 2015 yılına gelindiğinde Zohr bölgesindeki yapılan keşifler sayesinde yeniden doğal gaz ihracatçısı konumuna gelmiş ve yeniden bölgenin en güçlü aktörlerinden biri olmuştur. Mısır'ın doğal gaz keşfi ile birlikte önceliği iç talebi karşılayarak dışa olan bağımlılığını azaltmaktır. İkinci önceliği ise coğrafi konumunu ve enerji tecrübelerini kullanarak tekrar enerji ihraç eden ülke konumuna ulaşmaktır. Mısır'ın İsrail ve GKRY'den farklı olarak LNG'ye sahip olması sebebiyle enerji transfer merkezi olmayı ummaktadır.

Mısır'ın doğal gaz ihraç edebilmesi adına iç piyasasının tamamına yetecek enerji sağlaması gerekmektedir ancak bu günümüzde zor görünmektedir. Bu sebeple Mısır, LNG sisteminin daha gerçekçi olduğu kanaatine varmış ve bu alanda geliştirmeler yaparak enerji transfer merkezi olmayı planlamaktadır.¹²⁵ Bu bağlamda planlanan; İsrail'in, Leviathan bölgesinden temin ettiği doğal gazı Mısır'ın sıvılaştırma merkezinde işleyip Avrupa'ya ihraç etmektir.¹²⁶ Ayrıca AB, bölgede bulunan doğal gaz kaynaklarının Mısır'ın LNG sistemiyle Avrupa'ya aktarılması planını desteklemiştir. Bu sebeple AB,

¹²⁴ Rumeysa Ayverdi, "Uluslararası Enerji Şirketlerinin Doğu Akdeniz'deki Rolü", Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz, ed. İsmail Numan Telci, Recep Yorulmaz Ankara: **Ortadoğu Yayınları**, 2020, s. 145-146

¹²⁵ Egypt and Emerging Gas Hub, Yıl: 2020, S.3

¹²⁶ Eytan Halon, "Israel Starts Exporting Natural Gas to Egypt." **Jerusalem Post**, Yıl: 2020

2018-2022 yılları arasında Mısır'ın enerji sektörünü geliştirebilmesi adına 300 Milyon avro ödenek ve 1 milyar avro değerinde kredi vereceğinin taahhüdünü vermiştir.¹²⁷

Bölgedeki devletler, potansiyel enerji kaynaklarına erişim için Mısır ile olumlu ilişkiler geliştirmenin yollarını aramaktadır. Özellikle enerji kaynaklarının geliştirilmesi için yeterli üretim kapasitesine sahip olmayan devletler bölgede işbirliği arayışındadır. Mısır, Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarının bölgesel ve küresel düzeyde işletilmesi ve pazarlanması alanında Yunanistan, GKRY ve İsrail ile işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle Mısır, doğal gazı sıvılaştırma işleminden sonra Doğu Akdeniz'den AB üyesi ülkelere gaz tedarik etmek için bir su altı gaz boru hattı inşa etmeyi planlamaktadır. Ayrıca Doğu Akdeniz'de yeterince kârlı olmayan EastMed projesi dışında Mısır'ın LNG terminallerini geliştirmeye yönelik gaz boru hattı projeleri maliyet nedenleriyle tartışılmaktadır.

Türkiye-Mısır ilişkilerine bakıldığında, 2003 yılında Mısır ve GKRY arasında sınır anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca 2013 darbesinden sonra Türkiye'nin darbe hükümetini tanımaması ve asgari düzeyde ilişkiler sürdürmesi iki devlet arasında gerginliğin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle her iki devlet de Doğu Akdeniz'de çeşitli aktörlerle işbirliği yapmış ve aralarındaki ilişkiler zayıflamıştır.¹²⁸ 2014 yılında yayımlanan Kahire Deklarasyonu sonucunda Mısır, bölgede Yunanistan ve GKRY ile ortak hareket etme niyetini resmen ilan etmiştir. GKRY ile Mısır arasında imzalanan sınır anlaşması sonucunda Türkiye, BM ilettiği nota ile GKRY'nin adanın tek hâkimi olarak almış olduğu kararların tanınamayacağını altını çizmiştir.¹²⁹ Türkiye, sınırın ilgili koşullar dikkate alınarak ve her iki devletin kıyı şeridinden ortanca hattı esas alınarak belirlenmesi gerektiğini vurgulayarak, bölgeye müdahil olan tüm devletlerin katılımıyla bir anlaşmaya varılması gerektiği görüşünü dile getirmektedir.¹³⁰ Ayrıca Türkiye ile UMH arasında 2019 yılında imzalanan deniz sınırı anlaşması sonucunda Mısır BM'ye gönderdiği bir nota ile bu anlaşmayı tanımadığını ve reddettiğini belirtmiş ve 2020 yılında Yunanistan ile sınır anlaşması imzalamıştır.

---

¹²⁷ Egypt Ibid, S.56

¹²⁸ Fatih Tuğluoğlu, "Türkiye-Mısır İlişkileri", 20. Yüzyılda Ortadoğu-Türkiye İlişkileri ed. Fatih Tuğluoğlu, Cihat Yıldırım, Osman Okumuş, Ankara: **Pegem Akademi**, 2021, s. 447

¹²⁹ United Nations, **Law of the Sea Bulletin**, Sayı. 54, 2004, s. 127

¹³⁰ Yücel Acer, "Turkey's Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea" Insight Turkey, 2021, Cilt 23, Sayı. 1, s. 102

Harita 6: Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları

Kaynak: Economist¹³¹

3.3.3 Lübnan'ın Doğu Akdeniz Politikası

Lübnan, çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle uzun yıllardır Doğu Akdeniz siyasetinde istikrarı sağlayamamaktadır. Lübnan'ın enerji kaynaklarının iç pazarın ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması Lübnan'ın ekonomik sorunlarının ağırlaşmasına yol açmaktadır. Lübnan, 2007 yılında GKRY ile deniz yetki anlaşması imzalamış ve böylelikle bölgede arama ve sondaj faaliyetleri açısından ilk adımını atmıştır. Ancak aynı yıl GKRY ile imzalamış olduğu deniz sınırı anlaşması ruhsatlandırma problemleri yüzünden Lübnan iç hukukunda onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Ayrıca Lübnan, 2010 yılında Arap Gaz Boru Hattı'na düzenlenen saldırılar nedeniyle gaz ithal edememiş ve Doğu Akdeniz bölgesinde oluşan denklemden bir hayli uzak kalmıştır.

İsrail, GKRY ve Lübnan arasında deniz sınırları konusunda devam eden anlaşmazlıklar nedeniyle, İsrail ile GKRY arasında 2010 yılında imzalanan anlaşmanın Lübnan'ın egemenlik ve ekonomik haklarını dikkate almadığına dikkat çekilmiştir. Lübnan'ın bölgedeki başka bir devletle herhangi bir deniz sınırı anlaşması

¹³¹ Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2022/08/21/mediterranean-gas-sends-sparks-flying-between-lebanon-and-israel> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

bulunmamaktadır.¹³² 2006'da İsrail-Lübnan savaşının sona ermesinden sonra doğal kaynakların keşfi, Lübnan ile İsrail arasındaki deniz yetki alanları sorununun doğası gereği askeri bir hal alabileceğine dair endişeleri arttırmaktadır. Lübnan'ın İsrail'e karşı olumsuz bir tavır sergilemesi ve ilişkilerini sürekli tehditler üzerinden yönetmesi Kıbrıs sorununda da görülmektedir.

İsrail ile Lübnan arasındaki savaş ve tanıma krizlerinin deniz bölgelerine kadar uzandığı ve iki devlet arasında Doğu Akdeniz siyasetini etkileyen anlaşmazlıkların olduğu bir gerçektir. Özellikle İsrail'in iki kritik bölgedeki açık hidrokarbon kaynaklarına dayalı deniz bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin artan endişeleri nedeniyle Lübnan diplomatik yollara yönelmiş ve kendi deniz alanını 10 bloğa ayırmış ve arama ve sondaj faaliyetlerini arttırmaya çalışmıştır.

Lübnan'ın ilan etmiş olduğu MEB alanında İsrail ile 9 kilometrelik bir alan çakışmaktadır. Bu anlaşmazlık sebebiyle iki ülke arasında gerginlikler yaşanmaktadır. Lübnan deniz bölgelerinde henüz araştırma ve sondaj çalışmaları yapılmazken, bölgede yapılan sismik araştırmalar, deniz bölgelerinde önemli kaynakların olduğunu iddia etmektedir. Lübnan, İsrail ile anlaşmazlığa düşen tartışmalı Blok 9'un ilk ruhsatlandırma aşamasının sona erdiğini belirterek, İsrail ile ihtilafli alanlar olan 8, 9 ve 10. parsellerde arama faaliyetlerine başlayacağını açıklamıştır. İsrail, Lübnan'ı bölgedeki gaz ihracatçısı rolüne potansiyel bir tehdit olarak görmeye devam etmektedir.

EMGF'deki müzakerelere davet edilmeyen Lübnan, anlaşmazlık çözüldükten sonra engellerin kaldırılmasının bölgedeki faaliyetlerini geliştirmesine olanak sağlayacağına inanmaktadır.¹³³ Lübnan ile İsrail arasında 2020'de ABD'nin arabuluculuğunda yürütülen müzakereler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu, Lübnan ile İsrail arasındaki ilişkilerin belirsiz ve gergin olduğunu göstermektedir. Müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanması, siyasi ve güvenlik sorunlarının beraberinde getirdiği bölge

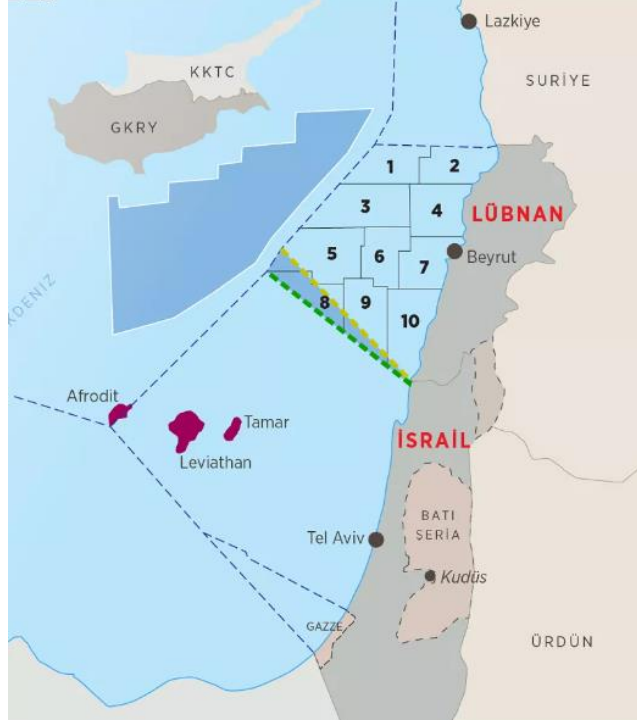
---

¹³² BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümünde, Lübnan devleti deniz sınırı anlaşmaları ile ilgili materyaller bölümü için bkz.: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.html> (19.02.2023)

¹³³ Kökyay, Op cit, s. 228

siyasetinin yanı sıra Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı ve dağıtımına ilişkin tartışmaları da etkilemektedir.¹³⁴

Harita 7: Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı

Kaynak: Euronews¹³⁵

3.3.4 Libya'nın Doğu Akdeniz Politikası

1962'de petrol üretiminin başlamasından sonra Libya, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'ne (OPEC) üye olmuştur. Libya, Afrika kıtasının en büyük beşinci doğal gaz rezervine ve kıtada bulunan en büyük petrol rezervine sahip ülkesidir. Libya ekonomisinin bel kemiğini hidrokarbon kaynaklarının çıkarılması ve tedarik edilmesi oluşturmaktadır. Libya, iç huzursuzluk ve çatışma başladığından beri bu alanda büyük bir zarar görmüştür ve en temel hedefi üretimi ve ihracatı Arap Baharı öncesi seviyelere getirmeye çalışmaktadır.¹³⁶ Libya kaynaklar açısından zengin bir devlet olmasına rağmen, iç siyasi ortam anarşi ile eklenmiştir. Arap Baharı'nın en çok hasar verdiği ülkelerden biri olan Libya, iç savaştan sonra iki hükümet yapısına bölünmüş ve aynı

¹³⁴ Sohbet Karbuz, “Key Challenges Facing the Eastern Mediterranean”, Insight Turkey, Cilt 23, Sayı 1, Yıl: 2021, s. 127

¹³⁵Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı https://static.euronews.com/articles/stories/07/16/19/38/808x918_cmsv2_6a507ee3-5bdc-546c-b85c-465e034bffde-7161938.jpg (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

¹³⁶ U.S. Energy Information Administration, Libya üzerine Analiz için bkz.: <https://www.eia.gov/international/analysis/country/LBY> (23.02.2023)

zamanda istikrarsız yönetim ve bölgedeki terörist grupların artan faaliyetlerinden de zarar görmüştür.¹³⁷ Doğu Akdeniz meselesi bağlamında, bölgede bulunan enerji kaynaklarının çatışma yaratma potansiyeline dikkat edilmektedir. Bölgede araştırma ve işletme faaliyetlerine başlayan ve bölgedeki diğer devletlerin oluşturduğu yapıdan uzaklaşmaya çalışan Libya ile Türkiye arasında iş birliğinin geliştirilmesi zaruri hale gelmektedir. Böylece Türkiye hidrokarbon kaynaklarının işletilmesini engellemek için bölgede bulunmaktadır.¹³⁸

Libya'nın deniz bölgelerinin sınırlarıyla ilgili üç anlaşması bulunmaktadır. Arap Birliği'nin kararları sonucunda Malta ve Tunus ile imzalanan kıta sahanlığı anlaşmaları imzalanırken, Türkiye ile UMH arasında münhasır deniz bölgesine ilişkin, BM tarafından onaylı¹³⁹ anlaşma imzalanmış ve Libya ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma sonucunda, kaynak keşfinin mümkün olduğu bölgede ortak arama ve sondaj çalışmaları yapılacağına işaret edilmiştir. Ancak Yunanistan, Mısır ve GKRY, BM'ye Libya ile yapılan anlaşmanın geçersiz olduğunu ve kendileri tarafından tanınmadığını belirten notalar sunmuştur. Ardından Mısır ile Yunanistan arasında MEB anlaşması imzalanmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Libya politikası önemli jeopolitik faydalar sağlamıştır. Doğu Akdeniz'de kaynakların kontrolünde işbirliği yapması ve enerji dengesi içinde olması gereken devletlerden biri olduğunu ispatlamıştır. Kıyıda anti-demokratik bir hükümeti destekleyen kıyı devletlerinin politikalarından farklı olarak Türkiye, UMH'ne ekonomik, askeri ve siyasi destek sağlama politikasıyla öne çıkmaktadır.¹⁴⁰

3.3.5 Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz Politikaları

Yunanistan ve Türkiye arasında Kıbrıs konusunda görüş ayrılıkları yaşanmaktadır. GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak Avrupa Birliği'ne katılması, anlaşmazlıkların çözümünü karmaşıktır ve AB bağlamında bir sorun haline

¹³⁷ Yaycı, Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur, s. 50

¹³⁸ Hanefi Yazıcı, "Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri", Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası, ed. Tayyar Arı, Mesut Hakkı Çaşın, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2021, s. 302-308

¹³⁹ BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümünde, Libya devleti deniz sınırı antlaşmaları ile ilgili materyaller bölümü için bkz.: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBY.htm> (11.02.2022)

¹⁴⁰ Fatih Tuna, "Türk Dış Politikasında Realist Yaklaşım: Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya Politikası", Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2020, s. 83-85

gelmiştir. Yunanistan ve GKRY, AB içinde benzer politikalarla Doğu Akdeniz'e yaklaşmaktadır. Ayrıca bölge dışı aktörler de bölgeye yönelik, Yunanistan ve GKRY yanlısı olarak yaklaşmaktadırlar. Bu durum, dışarıdan aktörlerin denkleme dâhil olduğunu ve bölgede istikrarsız bir durum yarattığını göstermektedir.

Şu anda Yunanistan, bölgedeki olası enerji kaynakları açısından GKRY üzerinde en fazla etkiye sahip ülkedir. GKRY, bölgedeki olası enerji kaynaklarının tek kontrolünü sağlamaya çalışmaktadır. 2003 yılında, GKRY Doğu Akdeniz bölgesine yönelik politikalarını uygulamaya başlamıştır ve bölge devletleriyle münhasır ekonomik bölgenin sınırlarıyla ilgili ikili anlaşmalar akdederek denkleme girmeye çalışmıştır. Daha sonra GKRY, ihtilafli bölgelerde MEB anlaşmaları imzalamış ve arama ruhsatları vermiştir. Böylece GKRY, münhasır ekonomik bölgenin Türkiye ve KKTC'nin kesimleriyle kesişen tartışmalı kesimlerinde uluslararası destek almayı ummaktadır. Bu doğrultuda GKRY ABD, Rusya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Katar gibi enerji şirketleriyle anlaşmalar yaparak büyük enerji şirketlerini bölgeye çekmeye çalışmaktadır. Böylece GKRY, lisans verdiği devletlerin kontrolünde olan enerji kaynakları üzerindeki haklarını talep etmeyi planlamaktadır.

Yunanistan bölgede çeşitli çalışmalar yürütmüş ancak somut sonuçlara ulaşamamıştır. Günümüze kadar devam eden gerçek iç çatışmalar, devletlerarasında güç mücadelesinde rekabete yol açmakta ve devletleri güvenliklerini sağlamak için güç dengesi içinde ittifaklar geliştirmeye zorlamaktadır. Ancak Yunanistan, anlaşmazlıklardan ve krizlerden yararlanarak işbirliği fırsatlarını artırmayı başarmıştır.

Yunanistan bu bağlamda; bölgedeki en uzun kıyı şeridine sahip olmasına rağmen, Sevilla haritasında gösterildiği gibi, Türkiye'yi Antalya Körfezi ile sınırlama eğilimindedir. Yunanistan, Mısır ile deniz ekonomik bölge anlaşması imzalayarak Doğu Akdeniz bölgesinde ilk adımı atmıştır. Yunanistan'ın Mısır ile yaptığı anlaşmanın asıl amacı, Türkiye'nin Libya ile yaptığı anlaşmayı geçersiz kılmaktır. Ayrıca Yunanistan, Mısır ve İsrail ile de ilişkiler geliştirmiştir. Bunun yanı sıra; Yunanistan, GKRY ve Mısır arasında 2014 yılında başlayan devlet liderleri düzeyindeki üçlü toplantılar bugün de devam etmektedir. 2021'de düzenlenen dokuzuncu zirvenin ardından GKRY'nin yaptığı açıklamada, Kıbrıs'ta iki devletli çözümü desteklemediğini belirtmiştir. Yunanistan ise

Türkiye'nin bölge devletleri için tehdit oluşturduğunu ve eylemlerinin Kıbrıs sorununun çözümünü zorlaştırdığını ifade etmiştir.¹⁴¹

AB merkezli Doğu Akdeniz politikasını geliştirmeye çalışan Yunanistan, Türkiye'yi dışlayan projeleri destekleyerek bölgedeki olası kaynakları Avrupa'ya aktarmayı planlamaktadır. Akdeniz, AB için sadece ticaret yolları açısından değil, aynı zamanda enerji kaynakları, pazarlar ve ekonomik fırsatları açısından da kritik öneme sahiptir. Akdeniz'i etkilemek isteyen AB, bu hedefine ulaşmak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. 2004 yılında GKRY'nin adanın tek hakimi olarak kabul edilmesinin ardından, AB'nin Doğu Akdeniz politikası çerçevesinde AB üyeleri ile sorunları çözme gücüne sahip olmaya çalıştığı görülmüştür.

EastMed projesi AB tarafından desteklenen bir projedir. 2017 yılında ilk kez İsrail, GKRY, Yunanistan ve İtalya arasında inşa edilen boru hatları ile Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarının AB'ne getirilmesi planlanmıştır. Doğu Akdeniz gazını Avrupa'ya ulaştırmak için en uygun maliyetli seçenek olarak Türkiye'yi içeren alternatif bir güzergah önerilmiştir. Ancak Türkiye'nin bu rotadan uzak tutma çabaları eleştirilere maruz kalmış, zaman zaman olumsuz eleştiriler de almıştır. Ancak Türkiye'nin denklemin dışında kaldığı tüm yapılarda, ekonomik ve pratik sürdürülebilirlik sağlanamadığı için projeler uygulanamaktadır.¹⁴²

Bölgede gerçekleştirilen girişimlerden biri de EMGF'nin uluslararası bir örgüte dönüşmesidir. Bu forum, Ocak 2019'da, bölge devletlerinin ve bölgeye lisanslar yoluyla katılan devletlerin katılımıyla, tek taraflı bir deniz ekonomik bölgesi ilan edildikten sonra verilen lisansların geçerliliğini sağlamak için oluşturulmuştur.¹⁴³ Forumun ilk üyeleri Yunanistan, GKRY, Mısır, İsrail, Ürdün ve İtalya idi ve daha sonra Fransa ve Filistin katılmıştır. Oluşturulan bu denklem içerisinde Doğu Akdeniz kaynaklarının keşfi ve

---

¹⁴¹ “Yunanistan, Mısır ve GKRY'den Atina'da üçlü zirve”, TRT Haber, 19 Ekim 2021 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yunanistan-misir-ve-gkryden-atinada-uclu-zirve-618549.html> (05.04.2023)

¹⁴² Andreas Stergiou, “Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict”, **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, Cilt 18, Sayı 4, 2016, s. 383

¹⁴³ Cem Savaş, “İsrail'in Doğu Akdeniz Enerji Politikası ve Türkiye ile KKTC Üzerine Etkileri”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s. 84

işletilmesi konusunda işbirliği sağlanmıştır.¹⁴⁴ Suriye, Lübnan ve Türkiye forum dışında bırakılmıştır.¹⁴⁵ Arama faaliyetleri yürütmek, ihracat potansiyellerini geliştirmek, kaynakları dağıtmak ve taşımak için kritik adımların atıldığı müzakerelerde Türkiye ve KKTC'nin bu denklemden dışlanması, bölgesel ve küresel aktörlerin Yunanistan ve GKRY'ne olan desteğini göstermektedir.¹⁴⁶ Forumun paydaşları AB ve ABD'dir.¹⁴⁷ Bu nedenle ABD, foruma kalıcı gözlemci olarak katılmak için başvuruda bulunmuştur.¹⁴⁸ Yunanistan ve GKRY'nin bölgedeki politikası, AB'nin enerji stratejileri ve ulusal çıkarlar doğrultusunda şekillenmektedir. Ayrıca Türkiye'yi dengelemeye yönelik stratejik ortaklıklar, Türkiye'yi bölgede yalnız bırakırken, Yunanistan ve GKRY'nin çıkarına olan sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır.¹⁴⁹

3.3.6 Türkiye'nin ve KKTC'nin Doğu Akdeniz Politikaları

Türkiye, kendinin ve KKTC'nin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla bölgede önleyici bir politika izlemektedir. GKRY'de ilan edilen bazı deniz bölgeleri, KKTC ve Türkiye tarafından ilan edilen bölgelerle çakışmaktadır. GKRY, bölge dışı kuruluşlara lisans verilmesi yoluyla destek almakta ve bu kuruluşların Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Türkiye'nin bölgede KKTC'nin haklarını koruma çabaları, KKTC'nin uluslararası alanda tanınması ve ekonomik bağımsızlığı ile bağlantılıdır.

GKRY'nin kesiminin adanın tek temsilcisi gibi davranması ve resmen tanınmayan KKTC'nin haklarını savunabilmesi ve bölgedeki olası enerji kaynakları üzerindeki çıkarlarının korunabilmesi için Türkiye'nin desteğine ihtiyacı bulunmaktadır. 2011 yılında GKRY kesiminde sondaj faaliyetlerine başlanmasının ardından Türkiye ile KKTC

---

¹⁴⁴ Muhammed Fatih İmamoğlu, Ayşe Gülce Uygun, "Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Neorealist Perspektiften Karşılaştırmalı Analizi", İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2021, s. 193

¹⁴⁵ Rafat Salameh , Riad Chedid , "Economic and geopolitical implications of natural gas export from the East Mediterranean: The case of Lebanon", Energy Policy, Sayı 140, 2020, s. 8

¹⁴⁶ İsmail Kavaz, "Doğu Akdeniz'de Enerji Kaynaklarının Olası Transfer Güzergahları", Doğu Akdeniz Ve Türkiye'nin Hakları, ed. Kemal İnat, Muhittin Ataman, Burhanettin Duran, 1. Baskı, İstanbul: SETA Yayınları, s. 286-287

¹⁴⁷ "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun Uluslararası Bir Kuruluşa Dönüştürülmesine Yönelik Toplantı üzerine Soruya Cevabı", 16 Ocak 2020, https://www.mfa.gov.tr/sc_-3_-dogu-akdeniz-gaz-forumu-hk-sc.tr.mfa (07.04.2023)

¹⁴⁸ Halil İlker Avcı, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Yaşanan Krizler ve Etkileri" Journal of Diplomatic Research, Cilt 3, Sayı 1, 2021, s. 5

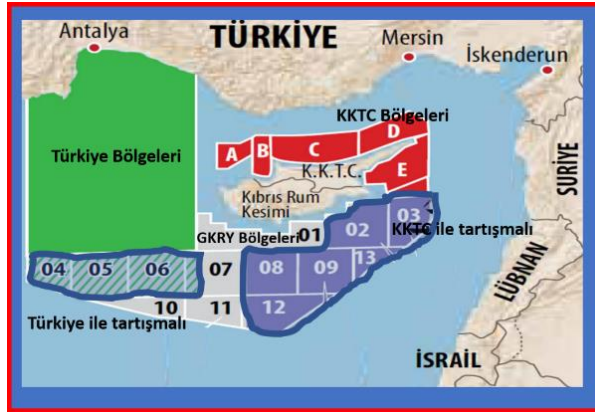
¹⁴⁹ Hasan Korkut, "Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz Politikası", Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz, ed. İsmail Numan Telci, Recep Yorulmaz Ankara: Ortadoğu Yayınları, 2020, s. 160-181

arasında imzalanan Kıta Sahaneliği Sınır Anlaşması sonucunda KKTC sahasında arama konusunda anlaşmaya varılmış ve Türkiye'ye arama ruhsatı verilmiştir. Ardından bölgede keşif çalışmaları başlamıştır. Adanın güneyinde açılacak olan enerji kaynaklarının paylaşılması için Türkiye ile KKTC arasında işbirliği yapılmaya çalışılırken, Kıbrıs Rum kesiminin hak iddia ettiği alanların Türk kıta sahanlığı kapsamına girdiği belirtilmiştir.

GKRY'nin uluslararası şirketlere verdiği izinler, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) KKTC adına yürüttüğü faaliyet alanları ile de çakışmaktadır.¹⁵⁰ Türkiye, KKTC münhasır ekonomik bölgesi içinde A, B, C, D, E, F, G olarak sınıflandırılan alanlarda KKTC'nin ve Türkiye'nin çıkarlarına zarar verebilecek her türlü eylemi engellemeye çalışmaktadır.¹⁵¹ Şekilde görüldüğü gibi; Türkiye kıta sahanlığına ait olan beş alan ile KKTC'nin ortak paylaşım hakkı olduğu belirtilen sekiz alan GKRY tarafından ihlal edilmektedir.¹⁵² Haritadaki 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı alanlarla bağlantılı olarak kıta sahanlığı ihlal edilmekte ve Türkiye bu bölgede yaşanan tüm eylemlere ulusal çıkarları doğrultusunda tepki göstermektedir. GKRY'nin kesişen kesimlerde herhangi bir eylemi Türkiye'nin güvenliği için tehdit oluşturmaktadır.

Harita 8: Türkiye, KKTC ve GKRY İhtilafli alanları

Kaynak: Stratejik Düşünce Enstitüsü¹⁵³

¹⁵⁰ “GKRY'nin tek taraflı doğal gaz arama çalışmaları Hakkında”, 20 Ekim 2021 <https://mfa.gov.tr/gkrynin-tek-taraflı-dogal-gaz-arama-calismalari-hk/> (04.04.2023)

¹⁵¹ Sadullah Özel, “Uluslararası Deniz Hukuku Bağlamında Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Ve Doğu Akdeniz'de Hidrokarbon Kaynakları”, Doğu Akdeniz Jeopolitik ve Ekonomi-Politik Dinamikler, ed. Sadullah Özel, Halil İbrahim Aydın, Murat Cihangir, İstanbul: Paradigma Akademi, 2020, s. 123

¹⁵² Başeren, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, s. 13

¹⁵³ Doğu Akdeniz Enerji Mücadelesinin Muhtemel Sonuçları [Stratejik Düşünce Enstitüsü \(sde.org.tr\)](https://www.sde.org.tr/) Erişim Tarihi (04.04.2023)

Ege'de kıta sahanlığı sorunu ve özellikle Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılması sorunu, özellikle 2010'lu yıllardan bu yana uzun süredir sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye'nin Mavi Vatan Doktrini, Türkiye'nin deniz alanlarının neredeyse yarısını kaplayan topraklarını korumak için tasarlanmış politikalardan biridir. Mavi Vatan kavramı ilk kez 2008 yılında literatüre girmiş ve Türkiye'nin karasuları ve iç suları da dâhil olmak üzere topraklardaki ulusal çıkarlarını ve egemenlik haklarını korumak amacıyla ortaya çıkmıştır. Zamanla milliyetçi bir kavram haline gelerek günümüze kadar ulaşmıştır.¹⁵⁴ Bölgede Türkiye için olası risklerle ilişkilendirilen olası girişimleri caydırmaya yönelik eylem düzeyini artırmak için 2006 yılında Akdeniz Kalkanı harekâtı, 2007 yılında Deniz Kurdu tatbikatı ve Ege ile Akdeniz'de 2019 senesinde Mavi Vatan tatbikatı gibi faaliyetlerden örnekler verilebilir. Yunanistan'ın saldırgan politikalarına karşılık vermek ve diğer devletlerin hukuksuz çabalarına karşı Türkiye'nin hak ve çıkarlarını korumak amacıyla girişilen tüm bu adımlar, Yunanistan'da korku uyandırmış ve uluslararası kuruluşlara destek çağrısında bulunmasına yol açmıştır.¹⁵⁵

Harita 9: Mavi Vatan Doktrinde Bahsedilen Alanlar

Kaynak: Mavi Vatan Doktrini Ve Doğu Akdeniz¹⁵⁶

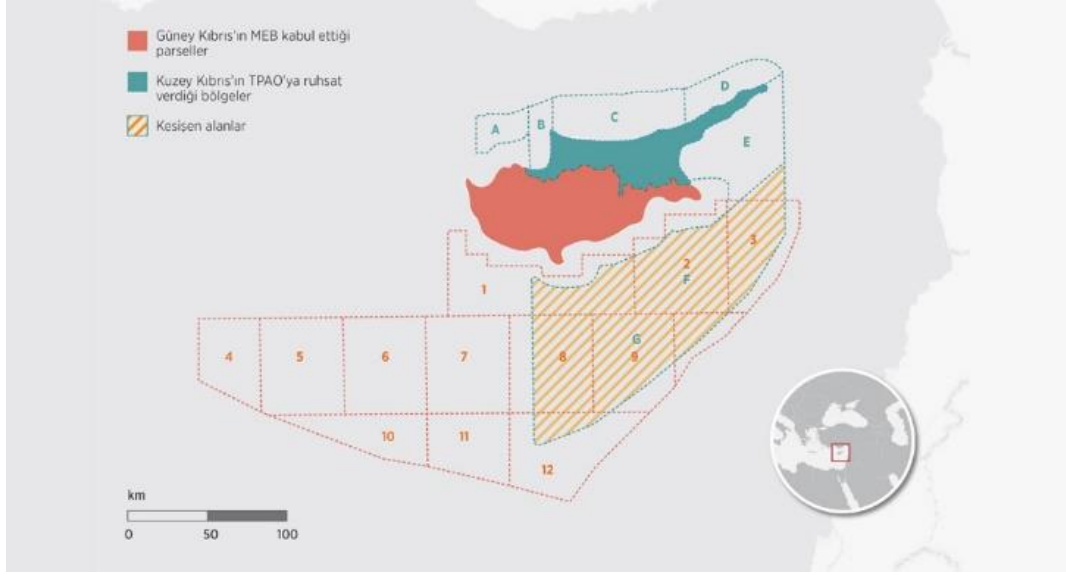
¹⁵⁴ İstikbal, Op cit, s. 331

¹⁵⁵ Muhittin Ataman, Mehmet Çağatay Güler, "Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı", Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnât, Muhittin Ataman, İstanbul: SETA, 2020, s. 44-46

¹⁵⁶ Ağaoğlu, Levent (2022). Mavi Vatan Doktrini Ve Doğu Akdeniz. <https://www.booksonturkey.com/mavi-vatan-doktrini-ve-dogu-akdeniz/> Erişim Tarihi (05.04.2023)

Ancak Yunanistan, Türkiye'nin girişimlerini görmezden geldiğini belirtmiştir.¹⁵⁷ Bunun üzerine Türkiye, BM'ye yaptığı açıklamalarda Yunanistan'ın bölgedeki tek taraflı girişimlerine son verilmesi ve sorunun Türkiye ile Yunanistan arasında diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini yinelemiştir.¹⁵⁸ Böylece Türkiye, Doğu Akdeniz'deki filosunu ve araştırma gemilerini bir yumuşak güç aracı olarak kullanmakta ve gerekirse kuvvet araçlarını kullanma kabiliyetine sahiptir.

Harita 10: KKTC ve GKRY Arasında İhtilaflı Deniz Bölgeleri Haritası

Kaynak: Doğu Akdeniz'in Hukuki Durumu¹⁵⁹

Ayrıca Türkiye, ulusal çıkarlarını korumak için yabancı enerji şirketlerinin bölgede faaliyet göstermesini engelleme politikası izlemektedir. Böyle bir politikanın bir örneği, Türkiye'nin kıta sahanlığı olarak tanıdığı, ancak Kıbrıs Rum kesiminin 3 numaralı alan olarak tanımladığı bir alanda ENI sondaj faaliyetlerinin engellenmesi durumudur.¹⁶⁰ Sonuç olarak, ENI ve TOTAL enerji firmaları, Türkiye ile GKRY'nin ihtilaf yaşadığı

¹⁵⁷ Letter dated 27 July 2021 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General <http://undocs.org/en/A/75/976> (04.04.2023)

¹⁵⁸ A/76/377, Letter dated 28 September 2021 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, <https://www.undocs.org/en/A/76/377> (04.04.2023)

¹⁵⁹ Doğu Akdeniz'in Hukuki Durumu, <https://kriterdergi.com/dosya-dogu-akdenizde-soguk-savas/dogu-akdenizin-hukuki-boyutu> Erişim Tarihi (05.04.2023)

¹⁶⁰ Esengül Ayaz Avan, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu: Türkiye'nin Politikası ve AB'nin Yaklaşımı", Avrasya Etüdüleri, 2020, s. 98

alanlarda gerçekleştirdiği arama ve sondaj çalışmalarını askıya almak zorunda kalmıştır.¹⁶¹

Sonuç olarak, Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın geliştirdiği politikalar, Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik konumunu ve enerji kaynaklarına erişimini olumsuz etkilemektedir. Böylelikle Türkiye, bu politikalara karşı bir dizi reaksiyon göstermektedir. Öncelikle, Türkiye, Kıbrıs'ta bir çözüm bulunmadan enerji kaynaklarının kullanımına karşı çıkmaktadır. Türkiye, Kıbrıs'ın tamamının adil bir şekilde paylaşılması ve Kıbrıs Türklerinin haklarının korunması gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle Türkiye, GKRY'nin tek taraflı olarak enerji arama çalışmalarına karşı çıkmakta ve kendi doğal kaynaklarını arama çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, Türkiye, Yunanistan'ın ve GKRY'nin bölgedeki deniz sınırlarını belirleme çalışmalarına karşı çıkmaktadır. Türkiye, kendi deniz sınırlarını belirlemek için bir dizi anlaşma imzalamış ve bu sınırları GKRY'nin sınır talepleriyle çatışmaktadır. Böylelikle Türkiye, Yunanistan ve GKRY'nin deniz sınırları belirleme çalışmalarına karşı çıkarak, kendi deniz sınırlarını koruma amacını taşımaktadır.

Türkiye ayrıca, bölgedeki askeri varlığını artırmakta ve Doğu Akdeniz'de sık sık askeri tatbikatlar düzenlemektedir. Bu askeri varlık, Türkiye'nin bölgedeki güvenlik çıkarlarını koruma ve bölgedeki güç dengelerini değiştirme amacını taşımaktadır. Son olarak, Türkiye, Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarına erişim konusunda uluslararası hukukun uygulanmasını savunmaktadır. Türkiye, bölgedeki doğal kaynakların adil bir şekilde paylaşılması ve bölgedeki güç dengelerinin korunması amacıyla, uluslararası hukukun ve deniz hukukunun uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Özetlemek gerekirse, Türkiye, Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki politikalarına karşı çıkarak, kendi bölgesel güvenlik ve enerji çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Bu reaksiyonlar arasında, Kıbrıs'ta çözüm bulunmadan enerji kaynaklarına karşı çıkma, deniz sınırları belirleme çalışmalarına karşı çıkma, askeri varlığını artırma olarak örnekler verilebilir. Son kısımda, Türkiye'nin, küresel ve bölgesel güçlerin geliştirmiş olduğu ittifaklarla bölgede denklem dışı bırakılmasına karşın geliştirmiş olduğu; politik, ekonomik ve fiili dış ve güvenlik politikaları detaylı olarak ele alınacaktır.

---

¹⁶¹ Cihat Yayıcı, "Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Andlaşmasının Sonuç ve Etkileri", Kriter Dergisi, Sayı 42, 2020, s. 35

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DOĞU AKDENİZ BAĞLAMINDA YUNANİSTAN POLİTİKALARINA KARŞI TÜRKİYE’NİN GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKALARI

4.1 Türkiye’nin Doğu Akdeniz Politikasını Belirleyen Faktörler

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası birbirine eklemlenmiş halde bulunan; Kıbrıs sorunu, bölgesel güç mücadeleleri ve enerji kaynakları meselelerinin bütünüdür.¹⁶² Enerji kaynakları hususuna ilişkin meseleler yakın tarihte meydana gelmiş olsa da bölgesel güç mücadeleleri ve Kıbrıs sorunu geçmişe dayanmaktadır. Kısaca, bölgesel güç mücadeleleri ve Kıbrıs, tarihsel manada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan önce, Osmanlı döneminde bile Doğu Akdeniz politikasının kritik dayanaklarıydı.

1960 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan gerilimli ilişkiler ve Yunanistan’ın revizyonist girişimleri, Türkiye’nin doğu Akdeniz politikalarını belirlemede etkili olmuştur. Özellikle Yunanistan’ın Doğu Akdeniz bölgesinde GKRY ile geliştirmeye çalıştığı politikalar KKTC dahilinde olmaması ve Türk kesiminin haklarının yok sayılarak geliştirilmesi sebebiyle Türkiye hem kendi haklarını hem de KKTC’nin haklarını savunma maksatlı verilen reaksiyonlar Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan sorunların ana hatlarını oluşturmaktadır. Bölgede yaşanan problemlerin çözümü için Kıbrıs sorununun çözümü şarttır. Güncel sorunların anlaşılabilmesi adına tarihsel bağlamda Kıbrıs sorununa değinilecektir.

4.1.1 Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs adası, yaklaşık 450 yıldır, Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı 1571'de fethinden bu yana, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının merkezinde yer almaktadır. 1960 yılında Kıbrıs, Birleşik Krallık, Yunanistan ve Türkiye arasında yapılan bir anlaşmayla bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak bağımsızlık sonrasında Kıbrıs'ta yaşayan Rum ve Türk toplumları arasında siyasi anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır.

Kıbrıs Sorunu, 1960'lardan günümüze kadar devam eden bir siyasi ve toprak anlaşmazlığıdır. 1963 yılından 1974 yılına dek Kıbrıs’ı bir Yunan adası haline getirmek için Türk toplumuna yönelik gerçekleştirilen baskı ve zulümden dolayı yaşanan çatışmalara çözüm bulmak adına BM bölge için Kıbrıs Barış Gücü’nü kurmuş olsa da yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla Türkiye, garantör devlet sıfatıyla adaya barışı tesis etmek

---

¹⁶² Ferhat Pirinççi, “TURKEY’S EASTERN MEDITERRANEAN POLICY A GEOPOLITICAL ASSESSMENT”, Seta Yayınları, Sayı 186, 2021, s.15

adına 1974 senesinde Kıbrıs Barış Harekâtı düzenlemiştir.¹⁶³ Bu müdahalenin ardından adanın kuzeyinde Türk nüfusun yoğun olduğu bir bölge oluşturuldu ve Türkiye burada KKTC'nin kurulmasına yardımcı olmuştur. Ancak diplomatik görüşmeler sonuçsuz kaldı ve 1983 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Bu durum, uluslararası toplum tarafından tanınmayan iki ayrı devlet oluşmasına sebep oldu.

Kıbrıs sorununu çözmek adına yapılan son girişim, dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından 2002 yılında önerilen ve “Annan Planı” olarak isimlendirilen girişimdi.¹⁶⁴ Annan planına göre iki kesimi tek devlet çatısı altında birleştirmek adına adada referandum gerçekleştirildi Ancak Annan Planı düzenlemeleri bağlamında 2004 senesinde yapılan referandumda Kıbrıslı Türkler çözümü desteklerken Kıbrıslı Rumlar aleyhte oy kullandı. 2004 senesinde GKRY'nin adanın tek temsilcisi olarak AB'ye üye olması neticesinde Kıbrıs sorununun çözümü resmi olarak imkânsız hale gelmiştir.¹⁶⁵ AB üyeliğinden dolayı GKRY soruna çözüm bulma baskısını kırmış ve GKRY'nin üyeliği, Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'nin hak ve çıkarlarına karşı adımlar atmak için önemli bir araç olarak kullanmasının önünü açmıştır.

Kıbrıs, Türkiye adına iki bağlamda stratejik öneme sahiptir: Kıbrıs Türklerinin hak ve çıkarlarının korunması ve Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğinin sağlanması. Deniz sınırlarının getirilmesi ve enerji rekabeti boyutlarıyla adanın stratejik önemi daha da artmıştır. Bugün Kıbrıs Sorunu, BM öncülüğünde yürütülen çözüm görüşmeleri ile devam etmektedir. Ancak çözüme yönelik anlaşmalar imzalanmasına rağmen, tarafların uzlaşmaya varması ve anlaşmaların uygulanması konusunda sorunlar devam etmektedir. Kıbrıs, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında enerji boyutu ve deniz sınırları ile ilgili olmakla birlikte, bölgesel güç mücadeleleri ve ülkenin anakara güvenliği açısından Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının temellerini oluşturmaktadır.

4.1.2 Doğu Akdeniz Güç Mücadelesi

Doğu Akdeniz bölgesi gerek hidrokarbon kaynakları gerekse enerji güvenliği bakımından Türkiye adına stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca Türkiye, Doğu Akdeniz'de önemli bir deniz ticaret yolu üzerinde bulunmakta ve denizcilik faaliyetleri ile ekonomik çıkarlarını korumaktadır. Ancak son yıllarda, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları

---

¹⁶³ Piriñçi, Op cit, s. 15

¹⁶⁴ Piriñçi Ibid., s. 16

¹⁶⁵ Piriñçi Ibid., s. 16

üzerinde hak iddia eden ülkeler arasında bir güç mücadelesi yaşanmaktadır. Bu durum, Türkiye açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye; GKRY ve Yunanistan ile yaşamakta olduğu anlaşmazlıklar nedeniyle Doğu Akdeniz'de sahip olduğu hakların yok sayıldığını düşünmektedir.

Türkiye, bu güç mücadelesine aktif bir şekilde katılmakta ve haklarını savunmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına erişim hakkını korumak ve bölgedeki çıkarlarını savunmak için diplomatik, siyasi ve askeri yolları kullanmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynaklarının adil bir şekilde paylaşılması için diyalog ve müzakere yollarını da tercih etmektedir. Türkiye açısından Doğu Akdeniz'deki güç mücadelesi, ülkenin enerji güvenliği ve ekonomik çıkarları açısından önemli bir konudur. Türkiye, bölgedeki çıkarlarını korumak için aktif bir politika izlemekte ve diyalog yollarını da tercih etmektedir.

Bölgesel mücadele yalnızca bölgede bulunan kıyı devletlerini değil küresel güçleri de kapsamaktadır. Doğu Akdeniz'e kıyası olmayan bölgesel güç mücadelesinin bir kısmını Ortadoğu jeopolitiğindeki yaşanan gelişmeler oluştururken, diğer kısmını ise küresel sistemdeki dönüşümden kaynaklanan gelişmeler ve ortaya çıkan güç boşluklarını doldurma çabaları oluşturmaktadır. Farklı bölgesel ve küresel güçlerin bu boşlukları doldurma çabaları, Doğu Akdeniz bölgesinde jeopolitik rekabete neden olmaktadır. Buna bağlı olarak deniz sınırları ve enerji rekabeti gibi konular jeopolitik rekabette kullanılmaktadır. Bölgesel rekabetin küresel çapta etkisine AB'nin Türkiye'yi denklem dışı bırakmak adına GKRY ve Yunanistan üzerinden geçmesi planlanan ve ekonomik bağlamda getirisi olmayan ve pratikte uygulanması imkânsız EastMed projesini desteklemesi gösterilebilir. Daha anlaşılır olması için, sırf Türkiye'yi denklem dışında bırakmak adına uygulanabilir olmayan EastMed projesinin gerçek dışı olmasının nedenleri ve Türkiye'yi de dâhil edecek bir güzergâhın gerekliliği incelenecektir.

4.1.3 Enerji Kaynakları

Enerji, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının son ayağını oluşturmaktadır. Türkiye ve diğer kıyı devletleri, yeterli düzeyde kanıtlanmış hidrokarbon enerji kaynaklarına sahip olmadığından dolayı dışarıdan temin etmek zorundadırlar. Geological Survey tarafından 2010 yılında yayınlanan raporda, Doğu Akdeniz havzasında 1,7 milyar

varil petrol ve 3,4 trilyon metreküp doğal gaz olduğu tahmin edilmektedir.¹⁶⁶ Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğal gaz keşifleriyle birlikte her ülkenin öncelikli hedefi kendi kendine yetebilmek, ikinci aşamada ise tedarikçi konumuna gelebilmektir. Bu bağlamda Türkiye'nin farkı hem kendi hak ve çıkarlarını hem de KKTC'nin de haklarını korumaktır. Bunun nedenleri ise Yunanistan Türkiye'yi fiziki olarak sınırlamaya çalışmaktayken GKRY, Türk kesiminin haklarını yok sayarak adanın tek hâkimi gibi politikalar geliştirmektedir. Türkiye'nin denklem dışında tutulma çabasına verilebilecek örnek EastMed projesidir.

EastMed projesi, İsrail, Yunanistan ve GKRY arasında bir doğalgaz boru hattı inşaatı projesidir. Bu proje, İsrail'in doğalgaz kaynaklarını Akdeniz'den Avrupa'ya taşımayı amaçlamaktadır. EastMed projesi hem açık deniz hem de kara alanlarını kapsamaktadır. Boru hatlarının 1300 km deniz altından 600 km kara üzerinden geçmesi planlanmaktadır. Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilecek olan doğal gazın Avrupa'ya ulaştırılması bağlamında geçiş yolları şöyledir.¹⁶⁷

- Levant Havzası'ndan Kıbrıs Adası'na kadar uzanacak 200 km açık deniz boru hattı
- Kıbrıs Adası'ndan Girit Adası'na kadar uzanacak 700 km açık deniz boru hattı
- Girit Adası'ndan Yunanistan'a kadar uzanacak 400 km açık deniz boru hattı
- Mora Yarım Adası'ndan Yunanistan'ın kuzeyine kadar uzanacak 600 km kara boru hattı

Harita 11: Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi

Kaynak: IGI Poseidon

¹⁶⁶ "Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources Of the Levant Basin Province-Eastern Mediterranean", ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi, <https://pubs.er.usgs.gov/publication/fs20103014>, (Erişim Tarihi: 17.04.2023).

¹⁶⁷ "A Direct Link to New Sources for Europe", IGI Poseidon, EastMed, <https://www.igi-poseidon.com/en/EastMed>, (Erişim Tarihi: 17.04.2023).

Proje hattının geçiş güzergâhında olan GKRY, Girit ve Yunanistan'a doğal gaz temin edilmesinin yanı sıra kaynakların Yunanistan vasıtasıyla İtalya'ya aktarılması planlanmaktadır. EastMed projesi için farklı yatırım maliyetleri dile getirilmektedir. Maliyeti karşılaştırmak adına, Azeri gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya aktarılması için geliştirilen Trans Anadolu Doğal Gaz boru hattı projesinin (TANAP) uzunluğu yaklaşık 1850 km iken 8 milyar dolar tutarında maliyetten söz edilmektedir. Buna karşın 1900 km uzunluğunda ve 1300 kilometresi deniz altından geçecek olan EastMed projesinin maliyeti 7 milyar dolar olarak belirlenmesi akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Ayrıca Avrupa'nın enerji arzı talebini ne denli karşılayacağı tam olarak belirlenemeyen bölge kaynakları için yapılan bu yatırım enerji kaygılarından çok politik kaygıları barındırmaktadır. Bölgede bulunan diğer boru hatlarıyla karşılaştırıldığında gerçek maliyet yaklaşık 25 milyar dolardır.¹⁶⁸ Böyle bir durumda AB, Rusya'dan tedarik ettiği doğal gaz maliyetinden iki katı daha fazlasına tekabül edecektir.

Her ne kadar AB'nin temel hedefi Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak adına alternatif üretmek olsa da diğer bir mesele yenilenebilir enerjiye yönelmektir. Bilindiği üzere AB yenilenebilir enerji tercihleri adına yaptığı çalışmalar ve harcadığı kaynaklar esas alındığında kendi ajandasıyla çeliştiği gözlemlenmektedir. Diğer bir sorun ise EastMed projesinin geçiş güzergâhı olarak Türkiye'nin karasularından geçecek olmasıdır. Projeyi hayata geçirmek isteyen tarafların güzergâh konusunda Türkiye'ye danışmaları gerekmektedir. Türkiye'nin rızası olmadığı durumda bu proje uluslararası hukuk bakımından uygun değildir.

Kısaca EastMed projesi; maliyet, talepler ve hukuki koşullar gereği uygulanabilir değildir. Ancak bütün bu olumsuz koşullara rağmen Türkiye'nin haklarını yok saymak ve Türkiye'yi bu hususta güçsüz göstermek adına İsrail, Yunanistan ve GKRY'nin 2020 yılında Atina'da EastMed projesini imzalamıştır. Uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliğinden kesin olarak söz edemediğimiz EastMed projesinin aksine Türkiye rotası seçeneğinin gerçekçiliğinden ve avantajlarından bahsedilmesi gerekmektedir.

---

¹⁶⁸ "Yunanistan'ın EastMed Blöfü ve Türk Akımı", Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi (TÜRKSAM), 10 Aralık 2018, <https://turksam.org/yunanistanin-EastMed-blofu-ve-turk-akimi>, (Erişim Tarihi: 18.04.2023).

EastMed projesi, Türkiye'nin doğu Akdeniz'deki etkin rolünü sınırlandıran bir proje olarak görülmektedir. Türkiye, proje konusunda defalarca uyarılar yapmış ve projenin Türkiye'nin çıkarlarına zarar vereceğini belirtmiştir. Türkiye, kendi doğalgaz kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında alternatif bir rota olarak Türkiye üzerinden geçen bir boru hattının kullanılmasını önermiştir. Bu öneri, Türkiye'nin enerji üretim ve taşıma potansiyelini kullanarak Avrupa'ya alternatif bir doğalgaz kaynağı sunma hedefini de içermektedir.

EastMed projesinde bulunan ekonomik ve pratik problemlerin aksine Türkiye'nin sahip olduğu stratejik konumu ve bulundurduğu enerji altyapısı sayesinde Türkiye üzerinden gerçekleştirilecek bir aktarım daha gerçekçi olacaktır. Söz konusu projenin muhtemel rotası şöyle öngörülmektedir:¹⁶⁹

- Levant Havzası'ndan Kıbrıs Adası'na kadar uzanacak 200 km açık deniz boru hattı
- Güney Kıbrıs'tan Kuzey Kıbrıs'a kadar uzanacak 60 km kara boru hattı
- Kuzey Kıbrıs'tan Mersin'e kadar uzanacak 200 km açık deniz boru hattı
- Mersin'den Eskişehir dağıtım alanına uzanacak 450 km kara boru hattı
- Hali hazırda bulunan Eskişehir TANAP boru hattı vasıtasıyla Avrupa'ya aktarım.¹⁷⁰

Türkiye rotası adına herhangi bir onaylama gerçekleşmemiştir. Ancak burada işaret edilen nokta, EastMed projesine nazaran Türkiye rotasının neredeyse yarı yarıya oranla daha kısa olmasıdır. Maliyet ve uygulanabilirlik olarak Türkiye rotası EastMed projesine göre daha avantajlıdır.

Türkiye rotası onaylanırsa ekonomik getirilerden daha çok politik getirileri olacaktır. Bunların başında Avrupa'nın en kritik gaz tedarikçi olmanın yanı sıra AB ve Türkiye ilişkilerinin pozitif yönde etkilenebileceğidir. Ayrıca Avrupa'nın Rus enerji bağımlılığını kaynak çeşitliliği sayesinde azaltabilecektir. Ancak EastMed projesine bir alternatif

---

¹⁶⁹ "The Export Options and Challenges for East Med Gas was Presented by IENE's Executive Director at Israel's annual Energy and businnes Convention", Institute of Energy (IENE), <https://www.iene.eu/the-export-options-and-challenges-for-east-med-gas-was-presented-by-ienes-executive-director-at-israels-annual-energy-and-businnes-convention-p303-4.html>, (Erişim Tarihi: 18.04.2023).

¹⁷⁰ İsmail Kavaz, "Doğu Akdeniz'deki Enerji Kaynaklarının Olası Transfer Güzergâhları". **Seta Enerji Araştırmaları Direktörlüğü**, Yıl: 2021 S. 283.

olarak geliştirilen Türkiye rotası fikrine İsrail, Mısır ve GKRY tarafından olumlu yaklaşılmamaktadır. Bunun en temel sebebi Türkiye ve KKTC'yi bölgede geliştirilen denklemin dışında tutmaya çalışmaktır. EMGF toplantısına Türkiye'nin çağırılmaması ve enerji kaynakları paylaşımı, üretimi ve dağıtım meselelerinde Türkiye'nin bölgede bulunan stratejik önemine rağmen pasifleştirilme çabası gözlemlenmektedir. Dolayısıyla AB'nin enerji alternatifi oluşturmak ve enerji güvenliğini tahsis etmek adına Türkiye rotasından ziyade EastMed projesini tercih ediyor olması enerji meselesinden ziyade politik temelli bir tercihtir.

4.2 Türkiye'nin Doğu Akdeniz Stratejileri

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik mücadelesi, taktiksel ve stratejik olmak üzere iki boyutta incelenebilir. Taktiksel boyutta, Türkiye'nin kıyılarında ve bölgedeki adalar üzerinde hak iddiasıyla ilgili olarak askeri ve diplomatik hamleler yapması söz konusudur. Türkiye, Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının keşfi ve çıkarılması çalışmaları yapan diğer ülkelerle rekabet halindedir. Türkiye, kendi deniz yetki alanlarını korumak için sondaj faaliyetleri gerçekleştirmiş ve sismik araştırmalar yapmıştır. Bu taktiksel hamlelerle Türkiye, deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda söz sahibi olmaya çalışmış ve bölgedeki enerji kaynaklarından payını almayı hedeflemiştir.

Stratejik boyutta ise Türkiye, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik konumunu güçlendirmeye yönelik uzun vadeli stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler arasında askeri varlığını güçlendirme, deniz gücünü artırma ve bölgedeki ittifaklarını şekillendirme yer almaktadır. Türkiye, bölgedeki deniz gücünü güçlendirme amacıyla deniz üslerini modernize etmekte, denizcilik kapasitesini artırmak için yeni gemi inşa projelerine girişmektedir. Ayrıca, bölgedeki ülkelerle ilişkilerini güçlendirmek ve ittifaklar oluşturmak için diplomasiyi aktif bir şekilde kullanmaktadır. Türkiye'nin stratejik hedeflerinden biri de Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda uluslararası hukuka dayalı bir çözüm sağlamaktır. Türkiye, bölgedeki diğer ülkelerle ikili veya çok taraflı müzakereler yoluyla anlaşmalar yapmayı hedeflemektedir. Böyle bir anlaşma, Türkiye'nin kendi çıkarlarını koruyabileceği ve bölgedeki gerginlikleri azaltabileceği bir çözüm sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik mücadelesi, bölgedeki enerji kaynaklarına erişim, deniz güvenliği, deniz yetki alanlarının belirlenmesi gibi stratejik çıkarları etkilemektedir. Türkiye, taktiksel ve stratejik hamlelerle bölgedeki pozisyonunu güçlendirmeye ve çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Ancak, bu mücadele, bölgedeki diğer aktörlerle olan ilişkileri ve bölgesel istikrarı da etkileyebilir.

4.2.1 Taktiksel Boyut

Taktik boyutta, Türkiye'nin temel amacı Yunanistan ve GKRY tarafından belirlenen deniz sınırlamasını kabul etmemektir. Türkiye, bu sınırlamaların kendi kıta sahanlığı haklarını ihlal ettiğini savunmakta ve bunu kabul etmemektedir. Türkiye'nin hedefi, tüm kıyıdaş ülkelerin Türkiye'nin kıta sahanlığına uygun olan bir deniz sınırı anlaşması yapmasını sağlamaktır.

Bu amaç doğrultusunda, Türkiye Doğu Akdeniz'deki Yunanistan'ın revizyonist girişimlerini önlemeye yönelik taktikler uygulamaktadır. Yunanistan, bölgedeki adaların deniz yetki alanlarının belirlenmesinde etkili olabileceğini savunmaktadır. Türkiye ise bu iddiayı reddetmekte ve adaların kıta sahanlığına etkisinin sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye, Yunanistan'ın bu iddialarına karşı çıkararak kendi pozisyonunu güçlendirmeyi hedeflemektedir. Türkiye, gerektiğinde sert güç unsurlarını devreye alabileceğini göstermektedir. Bu, askeri ve deniz gücünün gösterilmesi veya askeri tatbikatlar düzenlenmesi gibi hamleleri içerebilir. Türkiye, bu şekilde Yunanistan'ın veya diğer ülkelerin revizyonist girişimlerine karşı caydırıcı bir güç gösterisi yaparak kendi pozisyonunu korumaya çalışmaktadır.

Aynı zamanda, Türkiye müzakereye açık olduğunu ve yumuşak güç politikasını da elinde bulundurduğunu vurgulamaktadır. Türkiye, diğer ülkelerle ikili veya çok taraflı müzakereler yoluyla deniz sınırlarının belirlenmesi konusunda anlaşmalar yapmaya çalışmaktadır. Bu, diğer ülkelerle görüşmeler yoluyla çözüm arayışı içinde olduğunu göstermektedir. Türkiye, yumuşak güç unsurlarını kullanarak diplomatik ve siyasi çözüm yollarını aramakta ve bölgesel istikrarı sağlamak adına çaba göstermektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin taktik boyutta uyguladığı politikaların temel amacı Yunanistan ve GKRY tarafından belirlenen deniz sınırlamalarını kabul etmemektir. Türkiye, Yunanistan'ın revizyonist girişimlerini önlemek, gerektiğinde sert güç unsurlarını

devreye alabilmek ve müzakereye açık olmak gibi taktiklerle kendi çıkarlarını korumaya çalışmaktadır.¹⁷¹

4.2.1.1 Yunanistan'ın Revizyonist Girişimlerini Önlemek

İlk politika Yunanistan'ın revizyonist girişimlerini önlemek ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sahip olduğu hakların korunmasını sağlamaktır.¹⁷² Yunanistan, geliştirmiş olduğu ikili ilişkiler sayesinde bölgesel ve küresel güçlerden yararlanarak Doğu Akdeniz'in deniz yetki alanlarında GKRY ile kesintisiz birliği sağlamayı amaçlamaktadır. Yunanistan, tarihte Lozan Antlaşması'nın Ege Denizi dengesine karşı da aynı refleksleri göstermekteydi. Günümüzde ise haksız bölge kazanımı adına aynı girişimleri Sevilla haritası adlı hiçbir geçerliliği olmayan bir tezle gerçekleştirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir.

Harita 12: Sevilla Haritası

Kaynak: Uluslararası Politika Akademisi¹⁷³

Sevilla Haritası, AB ülkelerinden olan İspanya'nın Sevilla üniversitesinde 2003 yılında hazırlanan ve dünya kamuoyuna servis edilen bir haritadır. Bu haritada Türkiye, Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan ülke olmasına rağmen Antalya Körfezi'nde sınırlı bir alana hapsedilmektedir. Resmi bir statüsü¹⁷⁴ olmamasına rağmen yürürlüğe konulan ve tartışmaya açılan Sevilla Haritası, bir anlamda bu Yunan emellerinin yazılı halidir. Her ne kadar AB'nin haritalandırmaya yönelik hukuki bir yetkisi olmamasına

¹⁷¹ Pirinççi, Op cit, s. 22

¹⁷² Pirinççi Ibid., s. 25

¹⁷³ Ozan Örmeci, "HOW TO REDUCE TURKISH-GREEN TENSION IN THE EASTERN MEDITERRANEAN?", *Uluslararası Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/2020/09/01/how-to-reduce-turkish-green-tension-in-the-eastern-mediterranean/> Yıl: 2020 (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

¹⁷⁴ Pirinççi, Op cit, s. 25

rağmen bölgesel ve küresel güçlerin bu haritayı temel alarak yapmış olduğu bütün girişimleri önlemek adına Türkiye karşı çıkmış ve kendi kıta sahanlığının Doğu Akdeniz'deki batı sınırlarını 2004 senesinde BM'ye iletmiştir. Bu haritanın geçerli olmamasından ve Türkiye'nin doğru politikalarından dolayı emellerini gerçekleştiremeyecek olan Yunanistan, Türkiye'ye karşı olan taraflarla işbirliği arayışındadır. Türkiye'nin geçirmiş olduğu eksen dönüşümünden faydalanmak isteyen Yunanistan, lobileri aracılığıyla ABD ve AB'nin yanında yer almasına çabalamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'yi dengelemek adına bütün aktörlerden yararlanmaktadır.

Yunanistan'ın revizyonist politikalarını önlemeye çalışan Türkiye bütün seçeneklerini masada tutmaktadır. Bunlar sert güç unsurları bağlamında askeri caydırıcılık seçeneği ve yumuşak güç bağlamında ise müzakerelere hazır olmaktadır. Detaylı incelemekte fayda vardır.

4.2.1.2 Sert Güç Unsurları

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a karşı uygulayabileceği sert güç politikaları seçenekleri arasında ilk olarak Navtex (Navigational Telex) yayınlamak bulunmaktadır.¹⁷⁵ Navtex denizcilik sektöründe kullanılan bir iletişim sistemi olup, uluslararası denizcilik kuralları gereği tüm gemilere, denizcilik otoritelerine ve sahil güvenlik birimlerine hava koşulları, deniz durumu, deniz trafiği, deniz kazaları, denizcilik güvenliği ile ilgili bilgi ve uyarıların gönderilmesini sağlamaktadır. Navtex sistemleri, kıyı istasyonlarından gönderilen düzenli yayınlar veya acil durumlarda gönderilen anlık uyarılar şeklinde çalışır. Bu sistem sayesinde denizde seyir halindeki gemiler, aldıkları bilgileri doğrudan navigasyon cihazlarına aktararak seyirlerini planlayabilirler.

Navtex mesajları, METAREA (Meteoroloji Bölge), COASTAL (Kıyı), HYDROLARE (Deniz Bilimleri Bölgesi) ve MSI (Denizcilik Güvenliği Bilgi Bölgesi) gibi dört farklı bölgede sınıflandırılır. Her bölgedeki Navtex mesajları, o bölgedeki gemilerin ihtiyaçlarına göre farklı zaman aralıklarında yayınlanır. Navtex, denizcilik sektöründe önemli bir iletişim aracıdır çünkü denizcilik güvenliği ve seyir planlaması için önemli bilgiler sağlar. Bu nedenle, uluslararası denizcilik kuralları gereği tüm gemilerin Navtex sistemlerini kullanması zorunludur.

---

¹⁷⁵ Piriñçi Ibid., s. 26

Diğer seçenekler ise sismik arama çalışmaları, denizcilik faaliyetleri ve Enerji kaynakları üzerindeki hak iddialarını artırmaya yönelik hamleler geliştirilebilir. Türkiye, Yunanistan'ın henüz ilan etmediği ancak üzerinde mülkiyet iddiasında bulunduğu alanlarda sismik araştırma faaliyetleri yürüterek bölgenin Türk kıta sahanlığı kapsamında olduğunu göstermektedir. Askeri güç kullanımı ile Türkiye, Doğu Akdeniz'de askeri varlığını artırarak Yunanistan'a karşı bir askeri hamle yapabilir. Bu bağlamda sismik araştırma gemilerine Türk Deniz Kuvvetleri'ne ait gemiler eşlik ederek herhangi bir engelleme karşısında askeri caydırıcılık sağlamaktadır. Böylelikle ne Yunanistan ne de başka bir aktör bu sismik araştırma faaliyetlerini engellemek adına herhangi bir adım atmaya cesaret edememiştir.¹⁷⁶

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki denizcilik faaliyetlerini artırarak Yunanistan'a karşı bir güç gösterisi yapabilir. Bu, Türkiye'nin deniz sınırlarını Yunanistan'ın iddialarına karşı koruma çabası olarak yorumlanabilir. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları üzerindeki hak iddialarını artırarak Yunanistan'a karşı bir hamle yapabilir. Bu, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları üzerindeki paylaşım konusunda taraflar arasında bir anlaşmazlığa neden olabilir ve böylece Türkiye'nin Yunanistan'a karşı elini güçlendirebilir.

Bu politikaların uygulanması, Türkiye'nin Yunanistan'la olan ilişkilerini daha da gerilimli hale getirebilir ve uluslararası toplumda eleştirilere neden olabilir. Bu nedenle, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Yunanistan politikalarını belirlerken, uluslararası hukuk ve diplomasi kurallarına uygun hareket etmeye özen göstermektedir.

---

¹⁷⁶ Pirinççi Ibid., s. 26

4.2.1.3 Yumuşak Güç Aracı

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a karşı uygulayabileceği yumuşak güç politikaları seçeneklerini oluşturan en temel gerçeklik müzakereye açık olmaktadır.¹⁷⁷ Türkiye'nin gerilimi yükseltmek ve krizi derinleştirmek gibi bir niyetinin bulunmadığına yönelik açıklamaları, Yunanistan ile sorunların müzakereler sayesinde çözülebileceğinin işaretidir. Türkiye sürekli dile getirdiği bu söylemin alternatif pratikleri bulunmaktadır. Bunlar ilk olarak diyalog ve işbirliği ile Türkiye'nin, Doğu Akdeniz'deki sorunları diyalog yoluyla çözmeye çalışması ve Yunanistan ile işbirliği yaparak bölgedeki enerji kaynaklarını ortaklaşa kullanması seçeneğidir. İkinci seçenek ise kültürel diplomasıdır. Kültürel manada yakın geçmişe sahip olan Türkiye ve Yunanistan kültürel etkileşimi artırarak, kültürel diplomatik faaliyetler yoluyla bölgedeki ilişkileri güçlendirebilir.

Son seçenek ise Ekonomik İşbirliğidir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de ekonomik işbirlikleri geliştirerek, ticaret ve yatırımları artırarak bölgedeki ilişkileri güçlendirebilir. Bir diğer seçenek ise sorunları diplomatik yollar ile gidermeye çalışmaktır. Dördüncü seçenek olarak Türkiye, Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a karşı diplomatik hamleler yaparak uluslararası toplumdaki destek arayabilir. Bu hamleler arasında, diğer ülkelerle işbirliği yaparak Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki iddialarını meşruiyetini sorgulama çabaları, uluslararası mahkemelere başvurma ve NATO'nun rolünü artırma gibi adımlar yer alabilir.

Yunanistan'ın Doğu Akdeniz bölgesinde geliştirmiş olduğu revizyonist politikalara karşı atılmış en kritik adım Türkiye ve Libya arasında 2019 yılında imzalanan mutabakattır. Bu mutabakat sayesinde bölgede kurulmaya çalışılan enerji denkleminde kritik gelişmeler yaşanmış ve Türkiye'yi bölgede etkisiz hale getirme çabaları boşa çıkmıştır.¹⁷⁸ Libya Mutabakatının enerji mücadelesine yansımalarına değinilecektir.

4.2.1.4 Libya Mutabakatı

Türkiye'nin Libya politikası, Doğu Akdeniz'de proaktif stratejisinin yanı sıra diğer hedeflerine de hizmet etmektedir. Türkiye, UMH ile yapılan ikili görüşmeler sonucunda Türkiye ile UMH arasında 27 Kasım 2019 tarihinde BM tarafından tanınmakta olan, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığının güneybatı sınırına karşılık gelen 18,6 deniz miline ilişkin "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin

---

¹⁷⁷ Piriñçi Ibid., s. 26

¹⁷⁸ Piriñçi Ibid., s. 21

Anlaşma Mutabakatı" imzalanmıştır.¹⁷⁹ Böylelikle Türkiye'nin batı sınırı Türkiye-Yunanistan ile MEB anlaşması imzalanmamasına rağmen belirlenmiştir.

UMH ile imzalanan mutabakat metni iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarının Sınırlanması ve Güvenlik ve Askeri İşbirliği Anlaşması'dır.¹⁸⁰ İlk anlaşma ile Türkiye'nin Libya ile deniz sınırları belirlenmiş ve Türkiye'nin güney Akdeniz kıyısından Libya'nın kuzeydoğu sahiline uzanan bir MEB oluşturulması öngörülmüştür. İkinci anlaşma ise Türkiye UMH'ye doğrudan askeri destek sağlayarak bölgenin güvenliğini temin etmektedir. UMH'nin destek çağruları Avrupa aktörleri tarafından kulak ardı edilirken, Türkiye deniz sınırları anlaşması, askeri işbirliği anlaşması sayesinde UMH'ye desteklerini sürdürmektedir.

Türkiye'nin Libya'ya asker göndermesine yönelik Güvenlik ve Askeri İşbirliği Anlaşması 2 Ocak'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır.¹⁸¹ Türkiye, başta Doğu Akdeniz olmak üzere enerji çıkarları da dâhil olmak üzere küresel ve bölgesel çıkarlarının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu anlaşmalar, Türkiye'nin çıkarlarını korumasına ve Libya'nın geleceği üzerinde etki sahibi olmasına izin vermektedir. İki ülke arasında imzalanan anlaşma, 6 Aralık 2019'da Libya Büyük Millet Konseyi tarafından onaylanarak Libya'nın iç mevzuatına dâhil edilmiş ve BM'de bir deklarasyonla dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

Türkiye ile Libya arasında imzalanan mutabakat, her iki ülke için de siyasi ve yasal yükümlülükler içermektedir. Birincisi, taraflar arasında herhangi bir anlaşmazlık olması durumunda, her iki ülke de diplomatik müzakereler ve karşılıklı işbirliği yoluyla bir anlaşmaya varmaya çalışacaktır. Ayrıca bir taraf kıta sahanlığında başlayıp diğer taraf kıta sahanlığına kadar uzanan doğal kaynakların keşfi durumunda bu kaynakların geliştirilmesi için iş birliği yapılacaktır. Son olarak, Türkiye veya Libya, üçüncü ülkelerle

---

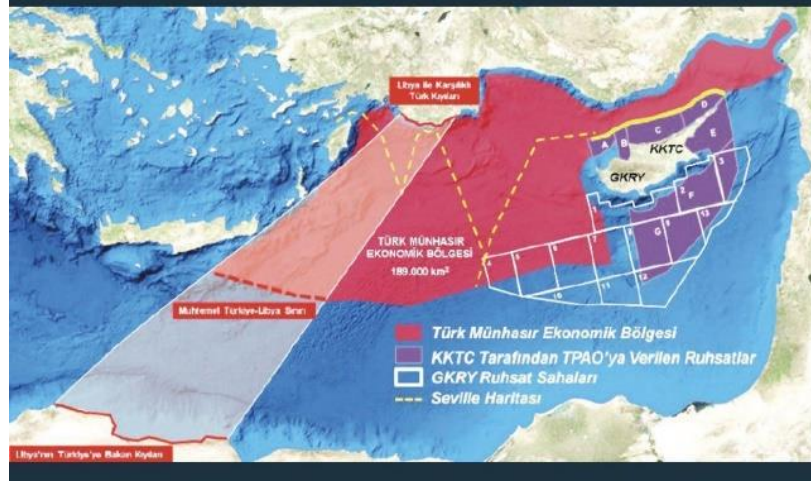
¹⁷⁹ İletişim Başkanlığı, **Doğu Akdeniz Denkleminde Stratejik Adım**, Yıl: 2019 S.20 https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/1DOGU_AKDENIZ_DENKLEMINDE_STRATEJIK_ADIM.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2023)

¹⁸⁰ Daren Butler et al. Tuvan Gumrukcu, "Turkey signs maritime boundaries deal with Libya amid exploration row," Reuters, November 28, Yıl: 2019, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-libya/turkey-signs-maritime-boundaries-deal-with-libya-amid-exploration-row-idUSKBN1Y213I> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)

¹⁸¹ Luke Baker et al. Tuvan Gumrukcu, and Michele Kambas, "Turkey-Libya maritime deal rattles East Mediterranean," Reuters, December 25, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-libya-eastmed-tensions-explain-idUSKBN1YTOJK> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)

deniz yetki alanlarının sınırları konusunda müzakerelere başlarsa, resmi bir anlaşmaya varılmadan önce karşılıklı istişareler ve bilgilendirmeler yapılmalıdır.¹⁸² Böylece, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, Türkiye'nin hukuki konumunu güçlendirmede önemli bir adım olmuştur.

Harita 13: Libya Mutabakatı'na Göre Belirlenen Deniz Yetki Alanlarının Sınırları

Kaynak: Mutabakat Muhtırası (2019)¹⁸³

Türkiye ile Libya arasındaki anlaşmanın çizdiği sınırlar, bölgede potansiyel anlaşmalar yapabilecek diğer ülkeler için bir meydan okuma oluşturmaktadır. Böylece Türkiye, Libya sınırında Yunanistan, Mısır ve GKRK arasında olası bir anlaşmaya engel olmaktadır. Anlaşmanın yarattığı bir diğer kritik faktör, Türkiye'nin bölgedeki doğal kaynakları bulma ve geliştirme çabalarını resmileştirmesidir.¹⁸⁴

Yunanistan, AB, Kıbrıs, İsrail ve Mısır'ın anlaşmaya ilişkin açıklamaları da bölgede gerilimi tırmandırmaktadır. Özellikle Yunanistan tepkisini dile getirmektedir. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Libya ile Türkiye arasında deniz komşusu bir bölge bulunmadığı ve anlaşmanın uluslararası hukuka aykırı olduğu belirtilirken, Yunanistan bu anlaşmaya itiraz ederek resmi olarak BM'ye başvurmuştur. Yunanistan, konumunu güçlendirmek için AB üye ülkeleri ile müzakere ederek Türkiye ile Libya arasında imzalanan anlaşmaları geçersiz kılmaya çalışmaktadır. Ayrıca Yunanistan bu, UMH'nin Atina büyükelçisini sınır dışı etmiş ve LNA (Libya Ulusal

¹⁸² Mutabakat Muhtırası, op, cit., S.17

¹⁸³ Mutabakat Muhtırası Ibid., s. 18

¹⁸⁴ Baker et al. Gumrukcu op, cit.,

Ordusu) ile daha yakın ilişkiler kurmuştur. Ancak, bu anlaşma Girit ve Rodos gibi büyük Yunan adalarını göz ardı ettiği için uluslararası hukuk açısından tartışmalı ve sallantılı bir temele dayanmaktadır.¹⁸⁵ Ek olarak, Libya çatışması Türkiye'yi BAE, ve Fransa'ya karşı getirmiş ve etkileri Doğu Akdeniz'e yayılmıştır. Türk-Yunan gerilimi yüksekken BAE ve Yunanistan'ın Girit'te askeri tatbikatlar yapma kararı, BAE'nin Doğu Akdeniz'deki derinleşen rekabeti ve özellikle Libya'da Türkiye ile olan çekişmesindeki desteğinin ifadesiyle bağlantılıdır. Bu adım sadece Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerilimi artırmakla kalmamış, aynı zamanda Yunanistan'ın Mısır ile 2020 Ağustos'unda kendi deniz yetki alanlarını belirlemek için benzer bir anlaşma imzalamasının yolunu da açmıştır.¹⁸⁶

Türkiye-Libya mutabakatı, Yunanistan'ın kendi deniz sınırlarına ilişkin görüşleriyle çelişirken, Yunan-Mısır anlaşması da Türkiye'ye aynı şekilde çelişmektedir. Mısır da bu anlaşmayı yasadışı ve geçersiz görmekte ve diğer ülkelerin enerji çıkarlarını etkileyemeyeceğini belirtmektedir.¹⁸⁷ Ayrıca Mısır deniz bölgelerinde askeri operasyonlar düzenlemektedir. Aynı şekilde, Yunan-Mısır deniz yetki alanlarını belirleyen anlaşma Türk-Mısır rekabeti ya da Türk-Libya deniz anlaşması olmasaydı yapılmamış olabilirdi. Doğu Akdeniz'deki izolasyonunun farkında olan Türkiye, son zamanlarda Mısır ile bir anlayışa varabileceği bir yol arayışıyla bazı jestler yapmış, bu tür bir uzlaşının Doğu Akdeniz krizine de yansiyabileceğini umut etmiştir.

AB ise Türkiye'nin meşru Libya hükümeti ile imzaladığı anlaşmayı eleştirmekte ve GKRY'nin haklarının dikkate alınmadığını vurgulayarak Türkiye'ye iyi komşuluk ilkelerini izlemesini tavsiye etmektedir.¹⁸⁸ 12 Aralık 2019'da Brüksel'de toplanan AB Konseyi, bu anlaşmanın kabul edilemez olduğunu, Yunanistan ve GKRY'ni desteklediğini ve Türkiye'ye uyarı çağrısında bulunduğunu vurgulamaktadır. Yunanistan ve GKRY tarafından temsil edilen AB'nin, Türkiye ile Libya arasında imzalanan anlaşma konusunda taraflı bir yaklaşım gösterdiğini de belirtmek gerekir.

---

¹⁸⁵ Reuters, "Greece to expel Libyan ambassador over maritime border MoU," **Ekathimerini**, Cilt:6, Yıl: 2019

¹⁸⁶ Hacer Baser, "Egypt, Greece sign maritime demarcation deal," **Anadolu Agency**, Cilt:6, Yıl: 2020

¹⁸⁷ Baser op, cit.,

¹⁸⁸ European Council, "European Council conclusions", URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/41768/12-euco-final-conclusions-en.pdf> 2019, (Erişim Tarihi: 27.04.2023)

Libya'nın Doğu Akdeniz bölgesinde sahip olduğu zengin hidrokarbon rezervleri ve bölgedeki istikrarsızlık nedeniyle uluslararası aktörler arasında da bir mücadele alanı haline gelmiştir. Öncelikle Rusya, gelirin yarısından fazlasını enerji kaynaklarından elde etmektedir. AB'nin enerji arzının önemli bir bölümünü Rusya'dan aldığı konusunda Rusya için en önemli strateji, enerji gelirlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve Avrupa pazarında tekel konumunu sürdürmektir. Bu nedenle Rusya, kıyı devletleri ile müzakereler düzenleyerek ve çıkarları doğrultusunda politikalar geliştirerek, hâlihazırda Libya ile bağlarını sürdürmekte ve Hafter'i destekleyerek Mısır ile ilişkilerini geliştirerek Doğu Akdeniz'deki enerji mücadelesine katılmaktadır.¹⁸⁹ Türkiye ile Libya arasında imzalanan anlaşma Rusya ile Türkiye arasındaki diplomatik diyalogu hızlandırmıştır. Doğu Akdeniz bölgesindeki aktörlerle ikili görüşmeler düzenlenmesi Rusya'nın çıkarıdır ve bölgede yaşanan enerji dengesinin dışında kalmak istemediğinin bir göstergesidir.

Bir diğer küresel güç olan ABD için Doğu Akdeniz kritik bir bölgedir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından 6. Filo yardımıyla bölgedeki varlığını artıran ABD, zaman içinde enerji rezervlerinin keşfi ile bölgede aktif rol almanın yollarını aramaktadır. ABD'ye ait Nobel Energy'nin İsrail ve Kıbrıs yakınlarındaki gaz kaynaklarının tespit edilmesi ve geliştirilmesine aktif olarak dâhil olması, ABD'nin bölgede bulunan kaynaklarla ilgili kesinlik arzusunun bir işaretidir. Ayrıca ABD, Doğu Akdeniz'in enerji mücadelesinde olayların gidişatından endişe duymakta ve Yunanistan, Mısır ve İsrail'in yanında yer almaktadır. Öte yandan ABD, Hafter ile diyalogunu sürdürmekte ve Hafter'i destekleyen Fransa ile Rusya'yı dengelemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda ABD'nin Rusya ve Fransa'yı dengeleyebilmesi için Türk politikasının geliştirilmesi elzemdir.

Türkiye'nin Libya politikası ile Doğu Akdeniz politikası arasındaki bağlantı, Türkiye'nin "Mavi Vatan Doktrini" tarafından iyi ifade edilmektedir. Bu doktrin, emekli Amirallerden Cem Gürdeniz tarafından ortaya atılmış ve Türkiye'nin Libya ile deniz sınırlarını belirleyen anlaşmanın mimarı olan eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Tümamiral Cihat Yaycı tarafından da desteklenmiştir.¹⁹⁰ Mavi Vatan doktrini, 2000'li

¹⁸⁹ Cem Gürdeniz, "Avrasya ittifakı zorunluluğu", **Aydınlık**, Cilt: 21, Yıl: 2020

¹⁹⁰ "Rear Admiral Cihat Yaycı resigns," **Hurriyet Daily News**, Mayıs 18, Yıl: 2020, <https://www.hurriyetdailynews.com/rear-admiral-cihat-yayci-resings-154868>

yılların ortalarına kadar uzanan köklere sahip olan ve resmi olmayan bir jeopolitik kavramdır. Bu kavram ve deniz subaylarının diğer jeopolitik fikirleri o dönemde sıra dışı olarak görülmüştür. Ancak, 2016 yılında yaşanan darbe girişiminin ardından Türkiye'de anti-batıcılık artmış ve hükümet belirgin bir milliyetçi yöne dönüş yapmış, bu da Mavi Vatan doktrininin Ankara'daki yönetici elitler arasında daha yaygın ve destekçi kazanmasının yolunu açmıştır.¹⁹¹

Resmi bir doktrin veya politika olmasa da, Mavi Vatan, hükümetin Doğu Akdeniz politikasını içeride meşrulaştırmak için güçlü bir anlatı sağlamaktadır. Bu anlatı, "Türkiye Anadolu'ya hapsediliyor" şeklinde algılanan tehdide dayanmakta ve bu nedenle Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz'e erişimi ve yüksek bir profili sürdürmesi gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁹² Genel olarak, tutarsızlıklarının yanı sıra, doktrin Türkiye'nin deniz sınırları ve güç projeksiyonuna genişletilmiş bir fikri ve Türkiye'nin dünyadaki yerinin yeniden hayal edilmesini simgeler.

Uygulamada, Mavi Vatan doktrini etkili bir şekilde üç temel fikri temsil etmektedir. İlk olarak, Akdeniz'deki Türkiye'nin deniz sınırlarının genişletilmiş bir vizyonunu ve anlayışını temsil etmekte; Libya ile yapılan deniz anlaşması da bunun bir göstergesidir. Doktrin her ne kadar hukuki bir temeli olmasa da, Türkiye'nin bu projeksiyon edilen sınırları savunma ve koruma kararlılığını göstermektedir. İkinci olarak, Mavi Vatan, Türk deniz kuvvetlerinin ülkeyi bir deniz gücü olarak yeniden hayal etme ve konumlandırma çağrısıdır. Üçüncü olarak, doktrin Türkiye'nin dünyadaki yerini yeniden hayal etmeyi simgelemektedir. Gürdeniz, Yayıcı ve belirli bir grup milliyetçi ve Avrasyacı için Mavi Vatan, Türkiye'nin dış politika ve güvenlik politikalarının Batı'dan uzaklaşıp Rusya ve Çin'e yönelmesini temsil etmektedir.¹⁹³

İlk iki noktaya gelince, hükümet ve Mavi Vatan doktrini destekçisi milliyetçi/Avrasyacılar aynı fikirdedir. Ancak, son noktada ayrışmalar ve hükümet Türk-Rus ilişkilerinin sınırlamalarının farkındadır. Örneğin, Karadeniz bölgesinde Türkiye, Rusya'nın etkisini dengelemek için Ukrayna ile daha yakın ilişkiler kurmuştur. Bu

---

¹⁹¹ **Mavi Vatan Kavramı ve Önemi**, MaviVatan.net, <https://mavivatan.net/mavi-vatan-kavrami-ve-onemi> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)

¹⁹² Yayıcı op, cit., 4

¹⁹³ Yayıcı Ibid., s. 4

farklılıklar ayrıca Türkiye ve Rusya'nın Suriye ve Libya'daki politikalarında rekabetçi ve işbirlikçi olarak bir arada bulunmuştur. Her durumda, Mavi Vatan'ın destekçileri, Türkiye'nin Libya politikasını, özellikle deniz anlaşmasını, Türkiye'yi Yunanistan ile karşı karşıya getiren bir doktrin yansıması olarak sunmaktadır.

4.2.2 GKRY'nin Tek Taraflı Girişimlerini Önlemek

Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejilerinin ikinci ayağını GKRY oluşturmaktadır. Hatta Doğu Akdeniz bağlamında Türkiye'nin öncelikli problemi Yunanistan'dan ziyade GKRY'dir.¹⁹⁴ Çünkü Yunanistan, Türkiye'yi belli bir bölgeye hapsedme ve kendi alanını genişletme emellerini GKRY üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Yunanistan, Türkiye'ye komşu olduğu Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki adalar için henüz kıta sahanlığı veya MEB ilan etmemiş ve Türkiye ile bu konuda müzakere etmemiştir.

Buradaki en önemli mesele, Yunanistan'dan ziyade GKRY'nin atmış olduğu tek taraflı adımlarıdır. GKRY, Doğu Akdeniz'de enerji kaynakları konusunda stratejik bir konuma sahip olduğu için, bölgede aktif bir politika izlemektedir. GKRY, 2003 yılında Mısır ile Türkiye ve KKTC aleyhine bir deniz sınırlandırma anlaşması imzalamıştır ve Doğu Akdeniz'de doğalgaz ve petrol keşfi için arama faaliyetleri yürütmüştür. Bu keşifler, ülkenin ekonomik gücünü artırmak ve enerji güvenliğini sağlamak için önemli bir adımdır.¹⁹⁵

GKRY, Kıbrıslı Türklerin haklarını dikkate almadan 2007'de Lübnan ve 2010'da İsrail ile MEB sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamıştır. GKRY, İsrail, Mısır ve Lübnan gibi bölge ülkeleriyle işbirliği anlaşmaları imzalayarak, bölgedeki enerji kaynaklarının keşfi, geliştirilmesi ve dağıtımı konusunda birlikte çalışma hedeflemektedir. Ayrıca GKRY, 2004 yılında da tek taraflı olarak tüm adayı kapsayacak şekilde MEB ilan etmiştir. GKRY, 2006 yılında tek taraflı ilan ettiği alanlarda sismik aramalar başlatmış, ruhsat alanları belirlemiş, 2007 yılında ihalelerle bu sahaları aramaya açmış, 2011 yılında da bu bölgede sondaj çalışmalarına başlamıştır. GKRY, Yunanistan ve İsrail ile işbirliği yaparak, bölgedeki güç dengesini korumayı hedeflemektedir. Ayrıca,

---

¹⁹⁴ Pirinççi, Op cit, s. 19

¹⁹⁵ Pirinççi Ibid., s. 19

AB ve ABD gibi diğer müttefiklerle de yakın ilişkiler geliştirerek, bölgede siyasi ve ekonomik destek arıyor.

GKRY, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları konusunda uluslararası toplumda meşruiyet kazanmak için diplomatik faaliyetler yürütmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin bölgedeki iddialarını uluslararası platformlarda sorgulama çabaları da bulunmaktadır. GKRY, bölgedeki savunma kapasitesini artırmak için askeri yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar, ülkenin kendisini bölgedeki güvenlik tehditlerine karşı savunabilmesini hedeflemektedir.

Güney Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz politikaları, bölgedeki enerji kaynaklarının keşfi ve geliştirilmesi konusunda aktif bir politika izleyerek, ülkenin ekonomik gücünü artırmayı hedeflemektedir. Ancak, Türkiye'nin bölgedeki iddiaları ve uluslararası toplumun farklı politikaları nedeniyle, bu politikalar bir dizi zorlukla karşılaşmaktadır. Türkiye ise GKRY'nin, KKTC'nin ve Kıbrıs Türklerinin haklarını hiçe tek taraflı deniz yetki alanı oluşturmasını, Türkiye'nin kıta sahanlığını ve KKTC'nin deniz haklarını yok saydığı için kabul etmemektedir. Bu sebeple Türkiye, kendi deniz yetki alanlarına ve KKTC'nin haklarına zarar veren veya sınırlayan bütün girişimlere itiraz etmektedir.¹⁹⁶ GKRY'nin bütün bu girişimleri karşısında Türkiye'nin geliştirmiş olduğu politikalara değinmemiz gerekmektedir.

4.2.2.1 Türkiye ile KKTC İşbirliği

Türkiye ise GKRY'nin dayatmaya çalıştığı tek taraflı adımları kabul etmemiştir. Türkiye garantör olarak ve KKTC'yi ve Kıbrıs Türklerini mağdur etmemek için herhangi bir oldubittiye izin vermemek adına KKTC ile yapılan anlaşmalarla Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları konusunda kapsamlı bir işbirliği geliştirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye bu noktada GKRY'nin adımlarına birinci aşamadan itibaren itiraz etmiş ve 2011'den bu yana iki tür tepki göstermiştir. Birincisi Türkiye, KKTC ile kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamış ve KKTC ruhsat alanlarını kendi kıta sahanlığı belirlenerek arama faaliyetleri için TPAO arama ruhsatları vermiştir. GKRY'nin ruhsat verdiği 13 alandan yedisinin KKTC'nin ruhsat verdiği alanlarla çakıştığı belirtilmelidir. Bu anlaşma doğrultusunda, 27 Eylül 2011 tarihinden itibaren

---

¹⁹⁶ Pirinççi Ibid., s. 28

TPAO, GKRY tarafından ilan edilen alanlarla örtüşen KKTC ruhsatlı alanlarında sismik arama çalışmaları başlatmıştır. Türk Deniz Kuvvetleri'ne ait gemiler, TPAO'nun araştırma gemilerine koruma amaçlı eşlik etmektedir.¹⁹⁷

Türkiye ve KKTC, 2019 yılında Doğu Akdeniz'de deniz sınırı belirlemek için bir anlaşma imzalamış ve kıta sahanlığı ile dış sınırlarını 18 Mart 2020 tarihinde BM Genel Sekreterliği'ne teslim etmiştir. Bu anlaşma, Kuzey Kıbrıs'ın deniz sınırlarını belirleyerek, adanın kuzeyindeki deniz alanlarının kullanımına ilişkin hak ve yetkilerini güçlendirmektedir. Türkiye'nin kıta sahanlığı bu koordinatlar üzerinden değerlendirildiğinde, kıta sahanlığının GKRY tarafından ilan edilen alanlarla örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca Türkiye ve KKTC, 2019 yılında Türkiye'nin Kıbrıs açıklarında doğalgaz arama faaliyetlerinde bulunmasına izin veren bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşma, Türkiye'nin KKTC'ye destek vererek, enerji kaynakları konusunda ortak bir strateji izlemeyi hedeflemektedir.¹⁹⁸

Türkiye ve KKTC, ekonomik işbirliğini geliştirmek için çeşitli anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalar, KKTC'nin ekonomisini güçlendirmeyi, iş imkânlarını artırmayı ve adanın kuzeyindeki bölgesel güvenliği sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye ve KKTC, savunma alanında işbirliğini geliştirmek için anlaşmalar imzaladı. Bu anlaşmalar, KKTC'nin savunma kapasitesini artırmayı, adanın kuzeyindeki güvenliği sağlamayı ve bölgedeki istikrarı korumayı amaçlamaktadır.

Türkiye, KKTC ile yaptığı anlaşmalarla, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları konusunda hak ve yetkilerini korumak ve KKTC'nin ekonomisini güçlendirmek için çaba sarf etmektedir. Ancak, bu anlaşmaların bazıları, GKRY ve diğer ülkeler tarafından tanınmamaktadır ve bölgedeki gerilimi artırabilecek potansiyele sahiptir.

4.2.2.2 GKRY ile Müzakere Girişimleri

Türkiye, Yunanistan'a yapmış olduğu çağrılarının yanı sıra 2011'den bu yana KKTC üzerinden GKRY'ne de müzakereye açık olduklarını belirtmektedir. Son olarak 2019 yılında KKTC, GKRY'ne işbirliği teklifinde bulunmaktadır. Ancak bir geri dönüş alamamaktadır. Buradaki en büyük dezavantaj KKTC'nin uluslararası alanda tanınmıyor olmasından kaynaklanmaktadır. GKRY adanın tek hâkimiyetmiş gibi Avrupa Birliği'ne

---

¹⁹⁷ Pirinççi Ibid., s. 28

¹⁹⁸ Pirinççi Ibid., s. 29

dâhil edilmesi iki yönetimli ada üzerinde güç terazisinin GKRY'ye doğru kaymasına sebep olmaktadır. Türkiye her ne kadar KKTC'nin haklarını gözetse de yaşanan bu adaletsiz durum karşısında yalnız kalmaktadır. Buna rağmen çözüm adına müzakere teklifini sürekli yineleyen Türkiye'nin bu meseleye ne denli sağduyulu yaklaştığı takdire şayandır. Bunların yanı sıra Türkiye'nin sahip olduğu hakları muhafaza etme ve enerji güvenliğini sağlama adına geliştirmiş olduğu politikalar Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejilerinin taktiksel boyutunun son aşamasıdır.¹⁹⁹

4.2.3 Türkiye'nin Bölgede Enerji Güvenliğini Sağlama Girişimleri

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının üçüncü taktiksel boyutu, bölgeden temin edilebilecek enerji kaynaklarının güvenliğini tesis edebilmektir. Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen potansiyel enerji kaynaklarıyla beraber bölgede hidrokarbon arama ve sondaj çalışmaları hız kazanmıştır. Keşfedilen kaynaklarla beraber küresel ve bölgesel güçlerin bölgeye olan ilgilerinin artmasıyla birlikte Türkiye'nin yeni alanlar keşfetmeye ve üretime, arama ve sondaj faaliyetleri yürütmeye başlaması beklenmektedir. Dolayısıyla şu an enerji ithalatçısı olan Türkiye'nin orta ve uzun vadede enerji ihracatçısı olabilme hedeflerinin göstergesidir. Ayrıca, Türkiye'nin bölgedeki enerji denkleminin dışında tutulmasına karşı göstermiş olduğu gayret önemlidir. Ayrıca EastMed boru hattının fizibilitesi ve geleceği konusunda ciddi tartışmalar devam ederken Türkiye'nin, boru hatları ve bağlantılar bakımından en avantajlı ve ekonomik rotaya sahip olması enerji denkleminde önemli bir avantajdır.

Türkiye, bölgede yaşanan enerji denkleminin içinde olmak ve enerji güvenliğini sağlamak adına ulusal enerji arama ve sondaj altyapısı oluşturmaktır. Bu amaçla Türkiye, sismik araştırma gemileri Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis'i sırasıyla 2013 ve 2015 yıllarında envanterine almıştır. Ayrıca Türkiye, sırasıyla 2017, 2018 ve 2020 yıllarında sondaj gemileri Fatih, Yavuz ve Kanuni'yi enerji filosuna katmıştır. Türkiye daha önce enerji şirketlerinden yüksek maliyetli sondaj gemileri kiralamaktaydı. Nitekim ülke, 2021'de dördüncü bir sondaj gemisi almayı planladığını açıkladı. Doğu Akdeniz'de Türkiye ile birlikte yalnızca İsrail'in araştırma ve sondaj gemilerine sahip olan Türkiye, kıyı devletleri arasında en büyük ve en gelişmiş araştırma ve sondaj filosuna sahip ülke konumundadır.

---

¹⁹⁹ Piriñçi Ibid., s. 31

4.2.3.1 Enerji Arama ve Sondaj Altyapısı

Dünya genelinde yapılan sondaj çalışmalarına bakıldığında zaman zaman 2018 yılında karada 67 bin ve açık denizde 2 bin 300 kuyu açılma çalışması yapılmıştır. Böyle devam ettiği takdirde 2025 yılında 2018 yılında yapılan çalışmaların %49 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin 2018 yılında Doğu Akdeniz bölgesinde yapmış olduğu 99 kara sondajı ve 5 deniz sondajından daha çok hidrokarbon arama ve deniz sondaj çalışması yapacağı tahmin edilmektedir.²⁰⁰

Üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen geçmişte pek varlık gösteremeyen Türkiye'nin günümüzde sondaj gemileriyle birlikte deniz sondaj çalışmalarının arttığı gözlemlenmektedir. Günümüzde Türkiye'nin sahip olduğu altıncı nesil olarak adlandırılan Fatih ve Yavuz sondaj gemileri sayesinde Doğu Akdeniz bölgesinde varlığının arttığı gözlemlenmektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesinde geliştirmiş olduğu faaliyetlerin esas motivasyon kaynağı hem kendinin hem de KKTC'nin haklarını GKRY'ne karşı korumaktır. Türkiye, sondaj çalışmaları yaptığı esnada Yunan Deniz Kuvvetlerinin taciz hamlelerinden dolayı Türk Deniz Kuvvetlerinde bulunan firkateynlerle kendi güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır.

Her ne kadar sismik çalışmalar neticesinde sondaj faaliyetlerine başlayan Türkiye'nin rezerv bulma ihtimali istenilen seviyede değildir.²⁰¹ TPAO'nin özel sektörle koordineli çalışmaları neticesinde doğal gaz veya petrol bulma ihtimalini %12 olarak belirlemiştir. Dünya ortalaması %10 olarak tanımlansa da sondaj çalışmaları için yeterli oran %15 olarak kabul edilmektedir.²⁰²

Türkiye envanterinde yer alan iki aktif gemiyle sismik arama yapma konusunda belli bir mesafe katetmiştir. Sismik arama çalışmalarında Türkiye'nin en büyük avantajı kendi arama çalışmalarını kendi imkânlarıyla yürütüyor olmasıdır. Türkiye kendi gemileriyle araştırma yapıyor olması hem maliyetleri düşürmekte hem de sismik arama tecrübelerini arttırmaktadır. Türkiye'nin sondaj gemi ve ekipmanı bakımından ileri

---

²⁰⁰ “2018 Faaliyet Raporu”, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 5 Şubat 2020, https://enerji.gov.tr//Media/Dizin/SGB/tr/Faaliyet_Raporlari/2018/691837etkb_2018_yili_i%CC%87dare_faaliyet_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

²⁰¹ “Karadeniz'deki Petrol Arama Çalışmaları”, Milliyet -, 1 Mayıs 2014

²⁰² “TBMM Plan Ve Bütçe Komisyonu Tutanak Dergisi, 8'inci Toplantı”, TC Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2 Kasım 2018, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/02-Ekim-2018_PBK_Gorusmeler.pdf, (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

teknoloji, tecrübesi ve deneyimli elemana sahip olmasından dolayı uzun vadede avantajlı bir durumdadır.

Türkiye'nin sahip olduğu sismik arama ve sondaj gemilerine bakacak olursak, ilk olarak Türkiye Maden Tetkik ve Arama (MTA) Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Hora adlı gemiyi satın alarak başlamıştır. Sismik-1 olarak adlandırılmış ve 2002 senesine dek araştırma gemisi olarak kullanılmıştır. İkinci gemi ise 9 Eylül üniversitesi Deniz bilimleri enstitüsüne ait araştırma gemisi olan ve TPAO adına sismik araştırmalar gerçekleştiren Piri Reis gemisidir. 2013 senesinde emekli edilmiştir. Aynı sene envantere katılan Barbaros Hayrettin Paşa gemisi satın alınmış ve 2014 yılında önce Karadeniz sonrasında Akdeniz bölgesinde sahaya sürülmüştür.²⁰³

Arama ve sondaj çalışmalında dışa bağımlılığı azaltmak adına önemli katkı sağlayan Barbaros Hayrettin Paşa gemisi, Doğu Akdeniz bölgesinde 3B sismik araştırma çalışmaları yapmaktadır. Devamında satın alınan Oruç Reis gemisiyle birlikte petrol ve doğal gaz arama çalışmaları hız kazanmıştır. 2011 senesinde Hyundai firması tarafından yaptırılan Deepsea Metro-2 adlı gemi 2017 senesinde Türkiye tarafından satın alınmış ve Fatih gemisi olarak adlandırılmıştır. Günümüzde Fatih gemisi Doğu Akdeniz'de derin deniz sondaj faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye'nin ilk derin deniz sondaj gemisi olan Fatih gemisi kendi alanındaki 16 gemi arasından en ileri teknolojiye sahip gemi olarak gösterilmektedir. Fatih gemisinin ardından envantere ikinci derin deniz sondaj gemisi olarak Yavuz gemisi satın alınmıştır. Son olarak 2020 senesinde satın alınan ve Kanuni adı verilen sondaj gemisiyle birlikte Türkiye'nin bölgede aktif arama ve sondaj faaliyetleri geliştireceği gösterilmiştir.²⁰⁴

Deniz sondaj gemileriyle birlikte Türkiye küresel bağlamda etkin bir konuma erişmiştir. İleri düzey teknoloji ile donatılan gemilere sahip Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesindeki varlığı bütün aktörler tarafından hissedilmiştir. Barbaros ve Oruç Reis gemileriyle sismik arama çalışmalarını yürüten Türkiye, doğru rezerv noktalarını belirledikten sonra Fatih, Yavuz ve Kanuni gemileriyle kuyu açma çalışmaları

---

²⁰³ Volkan Ş. Ediger, “Turkey’s First Drilling Vessel Heads to Mediterranean”, 18 Haziran 2018, <https://www.energy-reporters.com/opinion/turkeys-first-drilling-vessel-heads-to-mediterranean>, (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

²⁰⁴ “TBMM Plan Ve Bütçe Komisyonu Tutanak Dergisi, 8’inci Toplantı”.

yürütmektedir. 12 bin metre derinliğinde sondaj açabilme yeteneğine sahip olan derin deniz gemileri sondaj faaliyetlerinin en kritik altyapısını oluşturmaktadır.²⁰⁵

Tablo 3: Türkiye'nin Sahip Olduğu Derin Sondaj Ve Sismik Araştırma Gemileri

Kaynak: Marine Traffic²⁰⁶

²⁰⁵ “Türkiye'nin İlk Sondaj Gemisi 'Fatih' Akdeniz'e Doğru Yola Çıktı, TPIC, <https://www.tpico.com.tr/tr/gundem/haberler/turkiye-nin-ilk-sondaj-gemisi-fatih-akdeniz-e-dogru-yola-çikti/> (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

²⁰⁶ Marine Traffic, [https://www.aa.com.tr/uploads/userFiles/85d51c53-a621-4388-9173-6dfb4cd89c1c/Haber%2F2020%2F8%2Ffilo1.jpg%20\(Eri%20C5%9Fim%20Tarihi%202023.04.2022\)](https://www.aa.com.tr/uploads/userFiles/85d51c53-a621-4388-9173-6dfb4cd89c1c/Haber%2F2020%2F8%2Ffilo1.jpg%20(Eri%20C5%9Fim%20Tarihi%202023.04.2022)), (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

4.2.3.2 Arama ve Sondaj Gemilerinin Konuşlandırılması

Doğu Akdeniz bölgesi yarı kapalı deniz alanı olmasından dolayı kıyıdaş ülkelerin arama ve sondaj faaliyetlerinde anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Çünkü MEB alanları 200 mile kadar ulaşmaktayken bölge ülkelerin birbirine olan kıyıları 400 mile ulaşmamaktadır. Kıyıdaş ülkeler deniz yetki alanlarının sınırlandırmasını yaptıktan sonra sismik araştırmalara başladığı gözlemlenmektedir. Enerji kaynakları arama hususunda parsellere bölme sistemiyle sondaj çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bölgede enerji keşfi adına kıyıdaş ülkelerin ikili anlaşmayla MEB anlaşmaları yapmaktadır. Daha sonra sismik çalışmalar yapılmak adına MEB alanı parsellere ayrılmaktadır. Parseller genel olarak ihale yoluyla ruhsat vererek enerji firmalarına enerji arama çalışmaları gerçekleştirmektedir.

Türkiye ise KKTC ile 21 Eylül 2011 tarihinde Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması imzalamıştır.²⁰⁷ Bu anlaşmaya göre Türkiye, Kıbrıs Türklerinin haklarını gözeterek arama ve sondaj yapma yetkisine sahip olmuştur. Bu bağlamda Türkiye, KKTC'ye ait olan alanı; A,B,C,D,E,F ve G olarak 7 parsel ayırarak TPAO'na ruhsat vererek Sismik Arama ve Sondaj faaliyetlerine başlamıştır.²⁰⁸ Ayrıca Türkiye, Doğu Akdeniz bölgesinde enerji güvenliğini sağlamak adına Yunanistan'ın revizyonist tutumlarını kabul edilmeyeceğini belirterek tek taraflı olarak ilan ettiği bölgelere savaş gemileri eşliğinde sismik araştırma yapmaktadır.

GKRY'nin ilan ettiği 13 parselin yüz ölçümü 70 bin kilometrekaredir. Bu alanda 1,4,5,6 ve 7 numaralı parseller Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığını 7 bin kilometrekarelik kısmıyla ve yine GKRY'nin 2,3,8,9,12 ve 13 numaralı parselleri ise KKTC'nin kıta sahanlığının 55 bin kilometrekarelik kısmıyla çakışmaktadır. Kısaca GKRY, hem Türkiye'nin hem de KKTC'nin haklarını ihlal etmektedir. GKRY'nin 10 ve

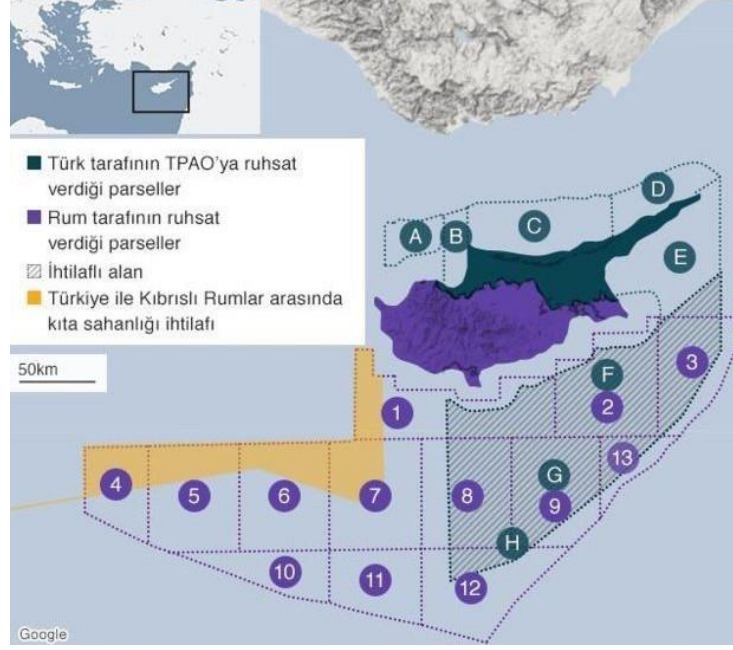
---

²⁰⁷ “No 216, 21 Eylül 2011 Türkiye-KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Resmi Açıklaması” T.C. Dışişleri Bakanlığı, 21 Eylül 2011, <https://www.mfa.gov.tr/no-216-21-eylul-2011-turkiye--kktc-kita-sahanligi-sinirlendirma-anlasmasi-izmlanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac-tr.mfa> (Erişim Tarihi: 24.04.2023)

²⁰⁸ “Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/471)”, TBMM, 14 Ekim 2011.

11 numaralı parsellerinde ise çakışma olmamasına rağmen KKTC'nin de konumundan dolayı hakkı olduğunu vurgulamaktadır.²⁰⁹

Harita 14: Doğu Akdeniz Bölgesindeki İhtilafli Parseller

Kaynak: Anadolu Ajansı²¹⁰

Türkiye şimdiye dek 13 arama kuyusu açmış ancak bunların hiçbirinde yeterli hidrokarbon bulamamıştır. Türkiye hem kendi kıta sahanlığında hem de KKTC'ye ait alanlarda arama ve sondaj faaliyetlerine devam etmektedir. Türkiye açmış olduğu kuyularda hidrokarbon rezervi bulamasa da GKRY'nin ilan ettiği alanlarda bazı rezervler bulunmuştur. ABD'nin Noble enerji firması 2011 senesinde Afrodit bölgesinde 129 milyar metreküp doğal gaz bulurken İtalya'nın ENI enerji firması 2018 yılında Kalipso bölgesinde yaklaşık 197 milyar metreküplük doğal gaz kaynağı keşfettiğini açıklamıştır. ExxonMobil ve Qatar Petroleum firmasının ortaklığı ile 10 numaralı parselde yaklaşık 185 milyar metreküp doğal gaz rezervi keşfedildiğini açıklamıştır. Ancak bu parselde keşfedilen bütün rezervlerde Kıbrıs Türklerinin de hakları bulunmaktadır.²¹¹

²⁰⁹ Sertaç Hami Başeren, "Doğu Akdeniz'de Gerilim", TUDAV, <https://tudav.org/calismalar/deniz-alanlari/munhasir-ekonomik-bolge/dogu-akdeniz-serhat-h-baseren/> (Erişim Tarihi: 24.04.2023)

²¹⁰ "Doğu Akdeniz'de Enerji Denklemleri-1" Anadolu Ajansı, 9 Mayıs 2019, https://ichef.bbci.co.uk/news/624/cpsprodpb/13F23/production/109099618_414b97dc-75bb-4560-b832-6c60742ba955.jpg (Erişim Tarihi 24.04.2022)

²¹¹ "Sohbet Karbuz, "East Mediterranean Gas: Regional Cooperation or Source of Tensions?", CIDOB (Mayıs 2017).

US Geological Survey'in Kıbrıs Levant Havzası'nda yaptığı araştırmalar neticesinde bölgede yaklaşık 3,4 trilyon metreküp doğal gaz ve 1,7 milyar varil rezerv olduğunu öngörmektedir. Bu araştırmaların neticesinde uluslararası enerji firmaların bölgeye olan ilgisi artmıştır.²¹² Türkiye ise çakışan bölgelerde arama ve sondaj çalışmalarını engellemeye yönelik adımlar atmaktadır. İtalyan ENI firması GKRY'nin 6 numaralı parselinde rezerv bulunduğunu açıklamıştır. Kalipso olarak adlandırılan bölgede KKTC'nin de hakkı olmasından dolayı Türkiye itirazlarını dile getirmiştir. Aynı şekilde GKRY'nin 3 numaralı parseliyle KKTC'nin TPAO'na devrettiği F adlı parseli çakışmaktadır. Bu nedenle Türkiye, ENI firmasının bu bölgede arama ve sondaj yapma faaliyetlerine karşı çıkararak engellemiştir.

Türkiye, 2004 senesinden itibaren BM'ye verdiği notalarla, bölgede kendisi ile anlaşma yapılmadan belirlenen MEB ilanlarını tanımadığını dile getirmiştir. Ayrıca Türkiye, GKRY'nin ilan etmiş olduğu 13 parselden 1,4,5,6 ve 7 numaralı alanların Türkiye'nin MEB alanlarını ihlal ettiği için burada yapılan arama ve sondaj faaliyetlerinin bölgede tansiyonu arttırdığını vurgulamaktadır. Buna karşılık Yunanistan, AB'nin desteğini alarak Türkiye kıyılarına yaklaşık 2 kilometre uzaklıkta olan Meis adası üzerinden ortay hat belirlemeye çalışmaktadır. Bunun neticesinde Türkiye haklarından asla taviz vermeyeceğini vurgulamıştır.²¹³

Türkiye KKTC'nin haklarını muhafaza etmek adına ExxonMobil firmasının 10 numaralı parselde arama ruhsatının olmasına itiraz etmektedir. Ayrıca 29 Ocak 2019 tarihinde Mavi Vatan Tatbikatları ile bölgede herhangi bir oldubittiye izin vermeyeceğini ve gerektiği durumda askeri seçeneğin devreye alınacağını ima etmiştir.

4.2.3.3 Ortak İşbirliği Formu Geliştirilme Çağrısı

Türkiye'nin bir diğer seçeneği ise diğer kıyı devletlerinin yanı sıra Türkiye ve KKTC'ni de kapsayacak bir denklemin kurulması çağrısıdır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Türklerinin de dâhil olacağı şekilde ilgili tüm tarafları bir araya getirmek adına yalnızca Yunanistan veya

---

²¹² "Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin province, Eastern Mediterranean", USGS, (Mart 2010), <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/#:~:text=Petroleum%20Resources%20Project-.Assessment%20of%20Undiscovered%20Oil%20and%20Gas%20Resources%20of%20the%20Levant,%20geology%20based%20assessment%20methodology> (Erişim Tarihi 24.04.2022)

²¹³ Selçuk Duman, "Doğu Akdeniz'de Emperyal Girişimler ve Türkiye", **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 14, Sayı 62, Yıl: 2019

GKRY'ni değil, AB de dâhil olmak üzere konuya dâhil olan tüm paydaşları kapsayacak şekilde bir enerji işbirliği forumunun oluşturulması gerektiğini dile getirdi.

Türkiye'nin bu çağrısı, bölgedeki gerilimi azaltmak ve enerji paylaşımı konusundaki anlaşmazlıkları çözmek adına samimi bir çağrı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bölgede sismik aramalar neticesinde rezerv bulunsa bile üretim öncesi bütün kıyı devletleri ile planlama yapılması gerekmektedir. Böylelikle Türkiye'nin yapmış olduğu kapsayıcı söylemler önemlidir. Başka bir açıdan bakıldığında, Türkiye'yi ve Kıbrıs Türklerini Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminde çıkarmaya yönelik hamleleri savuşturma girişimi olarak da nitelendirilebilir. Nitekim 2019'da Mısır, İsrail, Yunanistan, GKRY, Ürdün ve İtalya EMGF'nu oluşturdu. Bu girişim, Türkiye'nin söz konusu çağrısından kısa bir süre önce resmi bir kurum oldu.

4.3 Stratejik Boyut

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının stratejik düzeyi, ister bölgesel ister küresel güç olsun, herhangi bir ülkenin Türkiye'nin bölgede artan nüfuzunu kısıtlama, manevra kabiliyetini daraltma ve ülkeyi Anadolu kıyılarında kuşatma veya kontrol altına alma girişimlerini engellemeyi amaçlamaktadır.

Nitekim son on yılda Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da meydana gelen jeopolitik gelişmeler, iktidar boşluğunun doğmasına neden olmuş ve bölgesel/küresel aktörler bu boşluğu doldurmak için kıyasıya bir mücadele içerisine girmiştir. Daha önce de vurgulandığı gibi, bu mücadele Doğu Akdeniz ile sınırlı olmayıp, Kuzey Afrika'dan Afrika Boynuzu'na, Basra Körfezi'nden Güney Kafkasya'ya kadar tüm bölgeyi kapsamaktadır. Ancak Doğu Akdeniz, mücadelenin önemli bir odak noktasını bünyesinde barındırıyor.²¹⁴ Güç boşluğunu doldurma mücadelesi, ilk olarak taraflar arasında sıfır toplamlı bir ilişki bağlamında devam ediyor olması gerekmektedir. Yani bir aktörün bu bölgelerde ve özellikle Doğu Akdeniz'deki başarısı diğerleri için kayıp olarak algılanıyor. Bunun nedeni, tarafların esas olarak çatışan çıkarlarının olmasıdır.

Söz konusu mücadele genellikle örtülü olarak gerçekleşir. Gerilim, büyük aktörler arasında vekil aktörler veya meseleler aracılığıyla yaşanır. Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve son dönemde GKRY'nin bölgesel güç mücadelesinde Türkiye karşıtı blok tarafından

---

²¹⁴ Pirinççi, Op cit, s. 32

vekil aktör olarak kullanıldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, normal şartlarda iki ülke arasında teknik bir meseleden kaynaklanan bir anlaşmazlık, bölgesel güç mücadelesi açısından suni bir şekilde ana gündem maddesine dönüştürülmekte ve bu durum diğer aktörlerin meseleye müdahil olmasına neden olmaktadır. Bu noktada, Kuzey Afrika, Afrika Boynuzu, Suriye gibi mücadele alanlarında ve bölgelerde Türkiye'nin manevra alanı genişlerken, nüfuzu artarken, Türkiye ile son dönemde çıkar çatışması yaşayan aktörler, Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı yoğun bir dayanışma içerisine girmektedir.

4.3.1 Kıbrıs Sorununa Çözüm Arayışı

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik hedefine ulaşmak için ilk hedefi Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulmak, en kötü ihtimalle statükoyu korumaktır.²¹⁵ Doğu Akdeniz bölgesi, zengin doğal kaynakları ve stratejik konumu nedeniyle önemli bir bölge olduğu önceden de belirtildi. Buna ek olarak Kıbrıs, bölgede bulunan kıyıdaş devletler için önemli bir konudur ve çözülmesi bölgedeki istikrarı artırabilir. Kıbrıs sorunu, Türkiye, Yunanistan ve GKRY arasında bir dizi sorunlara sebep olmuştur ve bu da bölgedeki gerilimi arttırmaktadır. Kıbrıs sorununun çözülmesi, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının kullanımı ve dağıtımını konusunda daha adil bir yaklaşım sağlayabilir. Ayrıca, çözüm, bölgedeki tüm ülkeler arasında işbirliğini teşvik edebilir ve Doğu Akdeniz'in istikrarını artırabilir.

Öncelikle KKTC'nin tanınmama problemi ve GKRY'nin adanın tek hâkimiymiş gibi AB'ye üye olması problemlerin kronikleşmesine sebep olmaktadır. GKRY, 2004 yılında AB'ye üye olmuş ve adanın tamamını temsil etme yetkisine sahip olmuştur. Bu durum, Kıbrıs sorununun AB'nin bir parçası haline gelmesine ve müzakerelerin AB çerçevesinde yürütülmesine yol açmıştır. Ancak, KKTC'nin tanınmaması ve GKRY'nin tek temsilci olması, çözüm sürecinde dengeyi ve adil bir çözümü engellemiştir. KKTC'nin tanınmama problemi, adada iki ayrı siyasi ve idari yapı oluşmasına ve iki toplum arasındaki anlaşmazlıkların çözümünü zorlaştırmaktadır. Nisan 2021 sonunda Cenevre'de gerçekleştirilen zirvede BM, Türkiye, Yunanistan, KKTC, GKRY ve İngiltere arasındaki gayri resmi görüşmeler öncesinde iki devletli çözümün kaçınılmazlığı vurgulanmaktadır.

---

²¹⁵ Pirinççi Ibid., s. 32

Bu bağlamda iki devletli çözüm önerisi, federatif yönetim, iki bölgeli yapı, iki toplumlu yapı gibi bir çözümleme geliştirilmelidir.²¹⁶

4.3.2 Türkiye Karşısı Bloklaşmanın Engellenmesi

Türkiye'nin stratejik hedefine ulaşmasındaki ikinci stratejik hedefi ise, Türkiye karşısı bloğun hamlelerini savuşturmak ve onu zayıflatmaktır.²¹⁷ Nitekim Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz gibi güç boşluklarının yaşandığı bölgelerin tamamında, Türkiye'nin nüfuzunun genişlemesinden rahatsız olan aktörler, Türkiye karşısı bir blok oluşturmak için birleşmektedir. Özellikle son yıllarda bu gelişmeler Doğu Akdeniz bölgesi üzerinde yaşanmaktadır.

Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı bloklaşma, bölgedeki diğer ülkelerin Türkiye'yi bölgedeki enerji kaynaklarına erişimden men etmek için geliştirmiş olduğu işbirliğidir. Yunanistan, GKRY, Mısır ve İsrail gibi ülkeler, Doğu Akdeniz'deki doğal gaz rezervlerine erişimlerini artırmak ve Türkiye'nin bölgedeki etkisini azaltmak için bir araya gelmektedirler. Türkiye ise bu bloklaşmayı önlemeye yönelik farklı stratejiler uygulamaya çalışmaktadır.

Türkiye karşısı bloklaşmaya yönelik geliştirilen ilk strateji, Türkiye'nin askeri araçları etkin bir şekilde kullanarak oldubittilerin kabul edilmeyeceğini göstermesidir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de askeri varlığını artırarak, bölgede kendisine karşı yapılan bloklaşma çabalarına karşı bir savunma mekanizması oluşturmaya çalışmaktadır.²¹⁸ Türkiye böyle yaparak caydırıcılık gücünü artırmaktadır. Bu, Türkiye'nin bölgedeki askeri etkisini artırarak, diğer ülkelerin bloklaşma çabalarına karşı daha güçlü bir pozisyon almasını hedeflemektedir. Türkiye'nin bölgedeki enerji kaynaklarına erişimini artırarak, diğer ülkelerin bloklaşma çabalarını zayıflatmaya çalışmaktadır. Suriye'de yürütülen askeri operasyonlar, Libya'da meşru hükümeti destekleyerek elde edilen başarı ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sismik aramalarına karşı askeri girişimlerin olmaması gibi gelişmeler bu doğrultuda değerlendirilebilir.

Türkiye'nin askeri çözüm arayışlarının yanı sıra geliştirdiği ikinci stratejisi ise diplomatik çözüm arayışlarıdır. Türkiye, bölgedeki diğer ülkelerle önkoşulsuz müzakere

---

²¹⁶ Pirinççi Ibid., s. 32

²¹⁷ Pirinççi Ibid., s. 32

²¹⁸ Pirinççi Ibid., s. 33

etmek ve uzlaşmaya varmak için diplomatik çabalar sarf etmektedir. Türkiye, diğer ülkelerle işbirliği yaparak, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının adil bir şekilde paylaşılmasını ve bölgedeki istikrarın artırılmasını hedeflemektedir.²¹⁹

Türkiye'nin bir diğer stratejisi ise Türkiye karşıtı bloğu zayıflatmak veya girişimlerini bozmak adına Türkiye ile çıkarları örtüşen taraflarla ikili ilişkiler geliştirmektir. Özellikle son iki tepkiyle Türkiye, üzerindeki baskıyı artırmak isteyen tarafların güçlenmesini ve çoğalmasını engellemektedir. Türkiye yakın dönemde İsrail ve Mısır ile ilişkileri normalleştirme adına görüşmeler gerçekleştirmektedir. Birçok konunun konuşulduğu bu görüşmelerde haliyle Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan gelişmeler de konuşulmaktadır. Özellikle Yunanistan'ın hem küresel hem de bölgesel güçlerle geliştirmiş olduğu ittifaklara karşı Türkiye'nin de kıyıdaş ülkelerle müzakerelere açık olması önemli bir gelişmedir. Bunun yanı sıra küresel aktörlere bakacak olursak, özellikle son dönemde Libya'daki gelişmelerle ilgili olarak NATO'nun Türkiye aleyhine yürüttüğü politikalarını gözden geçirmesi ve Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları konusunda yaşananlar konusunda AB'nin Türkiye aleyhine kullanılmasının engellenmesi yönünde politikalarını gözden geçirmeye başlaması Türkiye'nin ikinci ve üçüncü stratejilerinin etkili bir biçimde yürütmesiyle alakalıdır.²²⁰

Sonuç olarak, Türkiye Doğu Akdeniz'deki bloklaşmaya karşı farklı stratejiler uygulamaktadır. Ancak, bu sorunun çözümü için, bölgedeki tüm ülkelerin müzakere etmeye ve işbirliği yapmaya hazır olması gerekmektedir.

---

²¹⁹ Pirinççi Ibid., s. 33

²²⁰ Pirinççi Ibid., s. 33

SONUÇ

Doğu Akdeniz bölgesinde keşfedilen potansiyel kaynaklarla beraber, kıyıdaş devletlerin kendi deniz alanlarında bulunacak enerji kaynaklarına erişimi konusunda harekete geçmelerine sebep olmuştur. Böylelikle devletlerin kara ülkesini genişletme ideallerinin yanı sıra deniz sınırlarını da geliştirme idealleri meydana gelmiştir. Devletler; ulaşım ve ticaret gibi deniz alanlarını içeren konulara bölgede keşfedilen potansiyel enerji kaynaklarının araştırılması, işletmesi ve çıkartılması gibi yeni konular eklenmiştir. Böylelikle devletler deniz alanları hususunda yeni politikalar geliştirmeye yönlendirilmiştir.

Doğu Akdeniz'in stratejik önemi, keşfedilen enerji kaynaklarıyla birlikte daha da artmıştır. Orta Doğu'nun büyük bir kısmına yakınlığı sebebiyle enerji güvenliği konusunda stratejik bir konuma sahip olan Doğu Akdeniz, tarih boyunca hem kıyıdaş devletler hem de küresel güçler tarafından dikkatle izlenen bir bölge olmuştur.

Türkiye, Yunanistan, KKTC, GKRY, İsrail, Mısır, Lübnan, Libya, Filistin ve Suriye, Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletler olarak sayılabilir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren hidrokarbon enerji kaynaklarının keşfedilmesiyle birlikte Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletler arasında deniz alanlarının sınırlandırılması tamamlanamamış ve sorunlar yaşanmıştır. Doğu Akdeniz sorunu, sınırlandırma sorununun yanı sıra siyasi, ekonomik ve güvenlik gibi ulusal çıkarların bir araya geldiği karmaşık bir sorunlar bütünü haline gelmiştir. Bu bölgeye kıyısı olan devletler, genel olarak benzer politikalar izleyerek ittifaklar geliştirmeye çalışmakta ve küresel ve bölgesel güçlerden destek almaya çalışmaktadır.

Küçük devletler reflekslerine göre herhangi bir tehdit algılayan devletler hayatta kalabilmek adına belli başlı ittifak ve dış politikalar geliştirirler. Yunanistan da Doğu Akdeniz bölgesi bağlamında küçük devletler reflekslerini kullanarak AB ve ABD gibi küresel güçler ve İsrail ile Mısır gibi bölgesel güçleri Türkiye'ye karşı tetikleme gözelemlenmektedir. Buna göre Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan'ın Türkiye ile girmiş olduğu bu mücadeleyi anlamlandırmak adına Küçük devletler çerçevesinde incelenmesi önemlidir.

Yunanistan, günümüzde Doğu Akdeniz'de Türkiye ile rekabet içinde olan ve revizyonist politikaları sürdüren bir devlettir. Her iki devlet de birbirini tehdit olarak görmekte ve varlığını sürdürme konusunda mücadele etmektedir. İki devlet, ortak bir tehdit durumunda ilişkilerini normalleştirme politikaları geliştirme eğiliminde olsalar da kalıcı bir barıştan söz etmek zordur. Her iki taraf da güvenliklerini tehdit altında hissettiklerinde güvenlik kapasitelerini artırmayı tercih etmiştir. Yunanistan, ilişkilerin iyi olduğu dönemlerde bile deniz alanlarını genişletme politikalarını sürdürmüştür. Günümüzde, ilişkilerin tehdit algılaması üzerinden geliştiği anarşik bir yapıya sahip olan Doğu Akdeniz'de tehdit algılaması hala yüksek seviyelerdedir. Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarının keşfedilmesi, iki devlet için yeni bir çatışma ve rekabet alanı yaratmıştır.

Doğu Akdeniz bölgesindeki gelişmeler, yalnızca bölgeye kıyaslı olan devletler arasındaki güç mücadelesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda bölge dışındaki küresel güçlerin ekonomik ve politik hedeflerine bağlı olarak bölgeye müdahil olmalarının da güç mücadelesine etkisi vardır. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz bölgesi, ABD ve Rusya arasındaki rekabete kaynaklık etmesinin yanı sıra AB üyesi devletlerin Yunanistan politikalarını destekleyen tutumları nedeniyle uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Yunanistan'ın siyasi destekleri sonucunda AB üyesi olan GKRY'nin, Türkiye'nin tanımadığı KKTC'nin egemenlik hakları yok sayılmakta ve ada üzerindeki deniz alanlarından elde edilecek enerji kaynaklarından mahrum bırakılmaktadır.

Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler, sadece Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlarla sınırlı olmayıp, bölgede çıkarları çatışan bölgesel ve küresel aktörlerin dahil olduğu karmaşık bir sorundur. Yunanistan, Türkiye ile olan sorunları AB'nin gündemine taşıyarak, sorunların kendi lehine çözülmesi için diplomatik görüşmeleri sürdürmektedir. Ayrıca Türkiye, bölgedeki en uzun kıyı şeridine sahip olduğu için Doğu Akdeniz enerji denkleminin dışında bırakılıp, Sevilla Haritası'na mahkum edilmesi uluslararası deniz hukuku ilkeleriyle çelişmektedir. Sonuç olarak, AB, kendi üyesi olan devletlerin güvenliklerini artırmaya çalışırken denklem dışında kalan devletler için tehdit oluşturabilecek bir etkiye sahiptir.

Doğu Akdeniz bölgesinde, kıyıdaş devletler arasındaki niyetlerden endişe duyan ülkelerin, kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla küresel güçleri bölgeye dahil ettiği bir güç mücadelesi yaşanmaktadır. Uluslararası sistemin çok kutuplu yapısı nedeniyle

hegemon bir gücün olmaması, ikili ilişkilere olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bölgede keşfedilen hidrokarbon kaynakları, ekonomik gücün askeri güce dönüşebileceği ihtimaliyle Türkiye ve Yunanistan arasındaki rekabeti hızlandırmıştır.

Türkiye'nin temel politikası, Yunanistan'ın ve GKRY'nin Türkiye ve KKTC'nin haklarını görmezden gelen girişimlerini engellemektir. Türkiye, bölgedeki kendi sismik arama ve sondaj gemileriyle yaptığı keşiflerin güvenliğini savunma gemileriyle sağlamaktadır. Bu, olası tehditlere karşı caydırıcılık sağlamanın yanı sıra bölgenin güvenliğini sağlamak açısından da önemlidir. Türkiye'nin bölgede geliştirdiği politikalar, ulusal çıkarları gözetmek amacıyla politik, ekonomik, uluslararası hukuk, güvenlik ve tarihsel bağlarla ilişkilendirilmektedir. Ancak Türkiye'nin güvenliği sağlamak amacıyla attığı adımlar, Yunanistan tarafından tehdit olarak algılanmakta ve iki devlet arasındaki ilişki güvenlik ikilemine dönüşmektedir.

Yunanistan, bölgede geliştirdiği ittifaklar sayesinde Doğu Akdeniz'in potansiyel enerji kaynaklarından en üst düzeyde faydalanarak ulusal çıkarlarını gözetmektedir. Bu doğrultuda enerji kaynaklarının transferi konusunda aktif bir rol oynamak isteyen Yunanistan, Türkiye ve KKTC'yi bölgede geliştirilen denklemin dışında tutmaya çalışarak, ekonomik ve stratejik açıdan sorunlu olan EastMed projesini AB desteğiyle meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Enerji kaynaklarının paylaşımı, üretimi ve dağıtım konularında, Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemine rağmen pasif bir duruma itilme çabaları gözlemlenmektedir. Bu nedenle AB'nin, enerji meselesinden ziyade politik temelli bir tercih olarak problemlili EastMed projesini tercih etmesi dikkat çekicidir.

Türkiye'nin özellikle Libya ile olan politikaları, küresel ve bölgesel güçlerin endişe duymasına neden olmuştur. Böylelikle Türkiye'nin kıyıdaş devletleri ve bölge dışı aktörleri ortak paydada buluşturması bu politikalarının haklılığını göstermektedir. Yunanistan, Türkiye'yi dengelemek için küresel ve bölgesel güçlerle ittifaklar kurarak, Türkiye'nin Libya ile geliştirdiği diplomatik ve askeri işbirliğinden rahatsızlık duymaktadır. Türkiye'ye karşı oluşturulan bu ittifaklara Türkiye'nin karşılık vermesi durumunda bölgedeki gerilimler artabilir. Ancak Türkiye'nin her durumda müzakerelere açık olduğunu vurgulaması son derece önemlidir.

Bu çalışma Doğu Akdeniz bölgesinde yaşanan jeopolitik mücadelenin enerji temelli olup olmadığının cevabı aranmıştır. Ayrıca Yunanistan'ın küresel ve bölgesel güçlerle Türkiye'ye karşı geliştirmiş oldukları ittifakların temelini ne olduğu ve bunlara karşı Türkiye'nin reaksiyonlarının neler olduğu belirtmeye çalışılmış ve bu jeopolitik mücadelede Libya'nın neden kritik bir öneme sahip olduğunun yanıtı aranmıştır. Yunanistan'ın revizyonist politikaları ve çözüme yanaşmaması sebebiyle Doğu Akdeniz sorununun çözümünü zorlaştırmaktadır. Çalışmada küresel ve bölgesel aktörlerin bölge mücadelesine nasıl dâhil olduğu incelenmiş ve bu güçlerin Doğu Akdeniz bölgesinden beklentileri incelenmiştir. Sonuç olarak Türkiye, bölgede enerji temininden bağımsız olarak varlığını sürdürmesi hayati bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda Yunanistan'ın revizyonist girişimlerine karşı Türkiye bütün seçeneklerini masada tutmaktadır.

Tablo 1: Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi

Tarihi Olaylar	1950-1970: en parlak dönem Soğuk Savaş anlaşmazlığı; dekolonizasyon ve küçük devlet sayısındaki artış	1980'ler: duraklama ABD hegemonyasının zayıflaması, küresel bağımlılığın artması.	1990'lar: yeniden canlanma Soğuk Savaş'ın sonu, küreselleşme ve bölgesel entegrasyon, dağılmalar ve küçük devlet sayısındaki artış
Hâkim Uluslararası İlişkiler Teorisi	Realizm/Neorealizm	Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık	Rasyonalizm ve Sosyal İnşacılık
Küçük Devlet Konuları	Küçük devletlerin tanımı, büyüklük ve dış politika, güvenlik meseleleri, uluslararası örgütlerde küçük devletler	Küçük devletler ve ekonomik bağımlılık ve kalkınma meseleleri	Avrupa entegrasyonu ve küreselleşme süreçlerinde küçük devletler, etnik-siyasi çatışmalar

²²¹ Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl, "Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations", Centre for Small State Studies, <http://www.hi.is/Apps/WebObjects/Hi.woa/swdocument/1008303/Lilliputians+Endanlegt+2004.pdf> s. 13 (Erişim Tarihi: 06.02.2023).

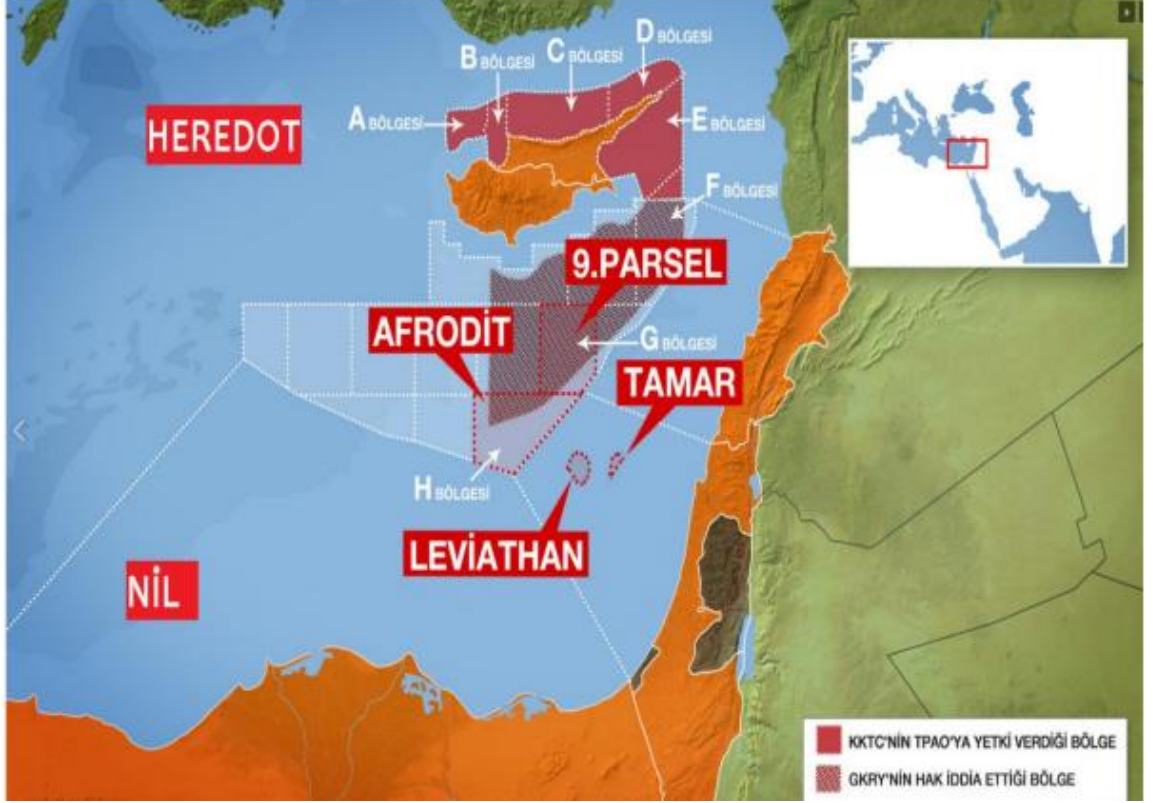

Harita 1: Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Sevilla Haritası ile Kurmaya Çalıştığı Denklem

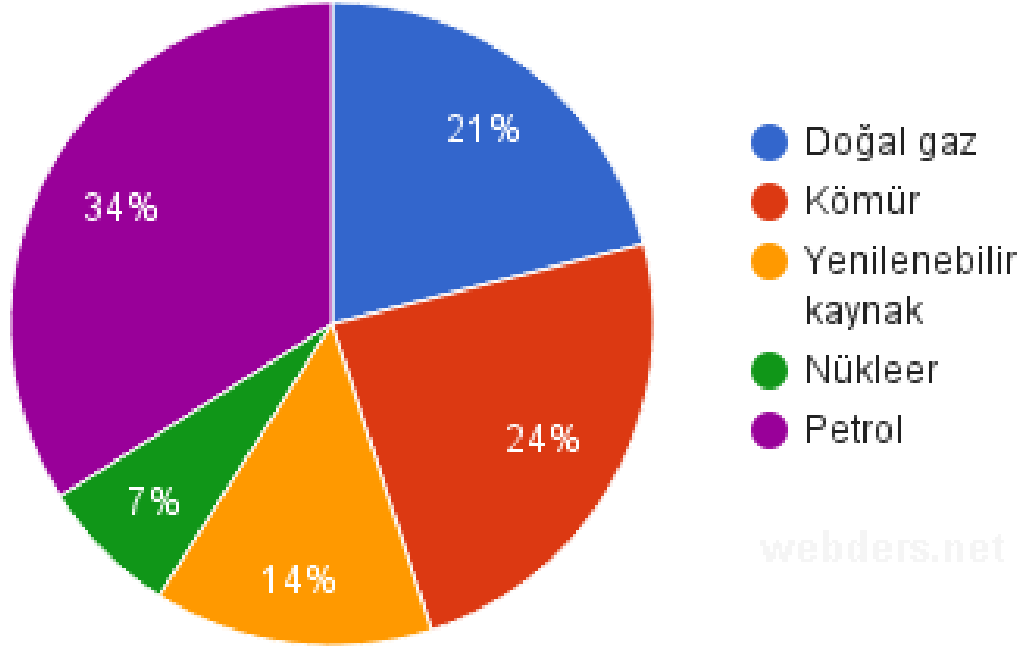
²²² Dağlı, Taha (2022). Yunanistan'ın Doğu Akdeniz haritası çöpe gidiyor <https://www.timeturk.com/gundem/yunanistan-in-dogu-akdeniz-haritasi-cope-gidiyor/haber-1718622> (Erişim Tarihi: 08.03.2023)

Harita 2: Doğu Akdeniz'de Önemli Enerji Havzaları

²²³ Ögütçü, M. (2015). Doğu Akdeniz Gazı: Riskler Fırsata Çevrilebilir mi? <http://dergi.aljazeera.com.tr/2015/03/01/dogu-akdeniz-gazi-riskler-firsata-cevrilebilir-mi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2023)

Tablo 4: ENERJİ KAYNAKLARI

Dünyada enerji kaynaklarının yüzdelerik dağılımı

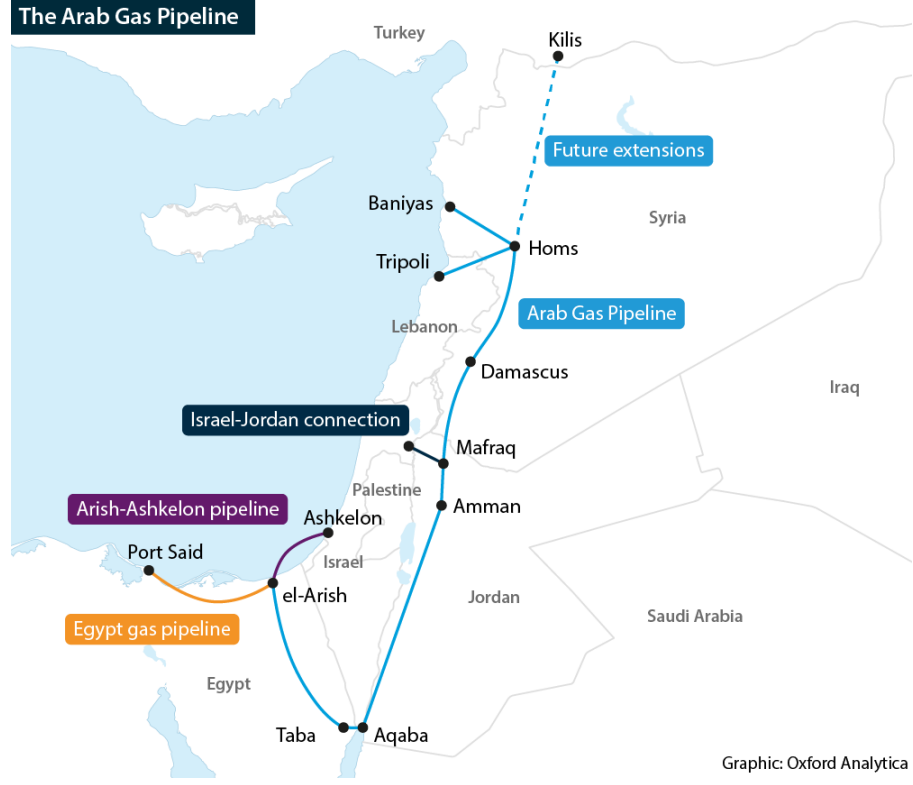
²²⁴ Enerji Kaynaklarının Yüzdelerik Dağılımı [Breaking News by caspercxx on emaze](#) (Erişim Tarihi: 09.03.2023)

Harita 3: Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na Katılım Sağlayan Devletler

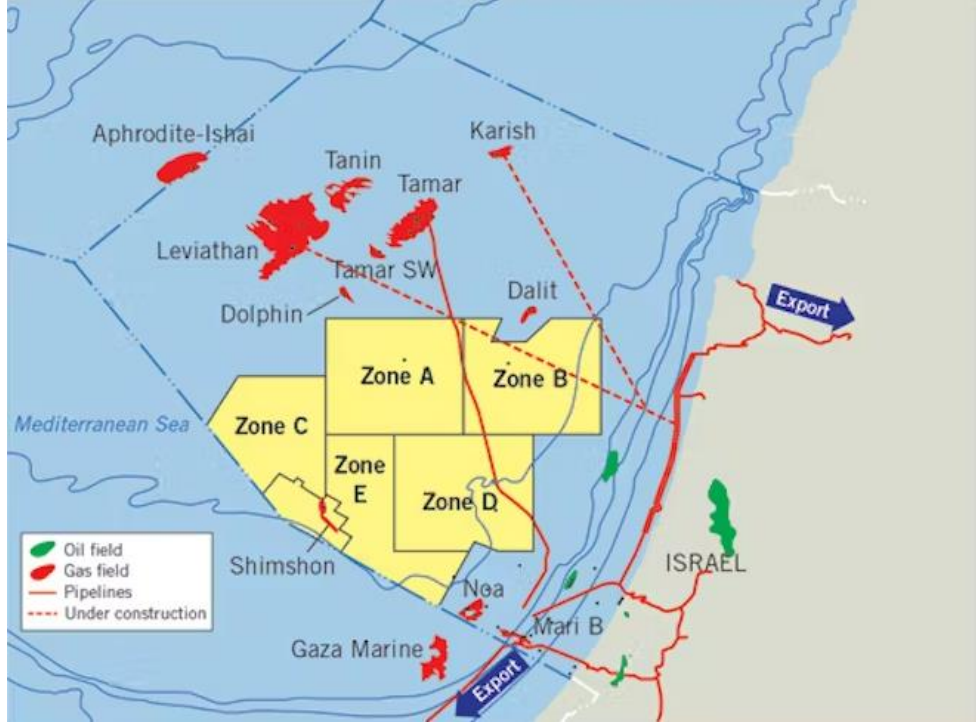
²²⁵ DW 2020 Energy Diplomacy in the Eastern Mediterranean: <https://www.dw.com/en/EastMed-gas-forum-fuels-energy-diplomacy-in-troubled-region/a-55206641> (Erişim Tarihi: 11.03.2023)

Harita 4: Mısır, İsrail ve Türkiye adına planlanan Alternatif Yol Güzergahı

²²⁶ Bousturos Elias (2018) Natural Gas in East Mediterranean Basin-Changing the Energy Landscape; https://www.researchgate.net/figure/The-Arab-Pipeline-arab-gas-pipeline-agp1-Hydrocarbons-Technology-2018_fig1_329453610 (Erişim Tarihi 21.03.2023)

Harita 5: İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi

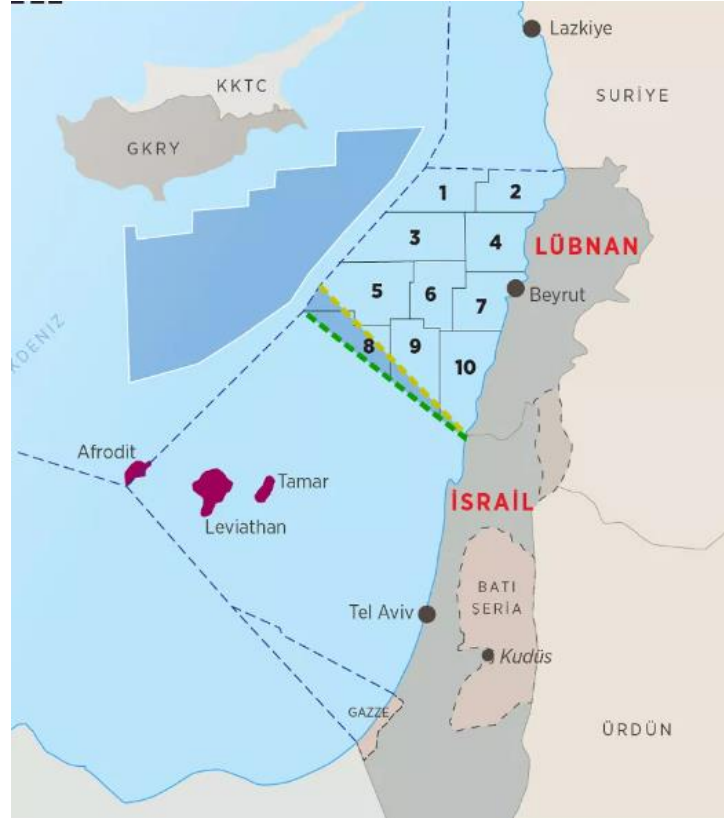
²²⁷ İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi <https://www.ogj.com/exploration-development/discoveries/article/17222652/israel-expands-offshore-exploration-opportunities> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

Harita 6: Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları

²²⁸ Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2022/08/21/mediterranean-gas-sends-sparks-flying-between-lebanon-and-israel> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

Harita 7: Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı

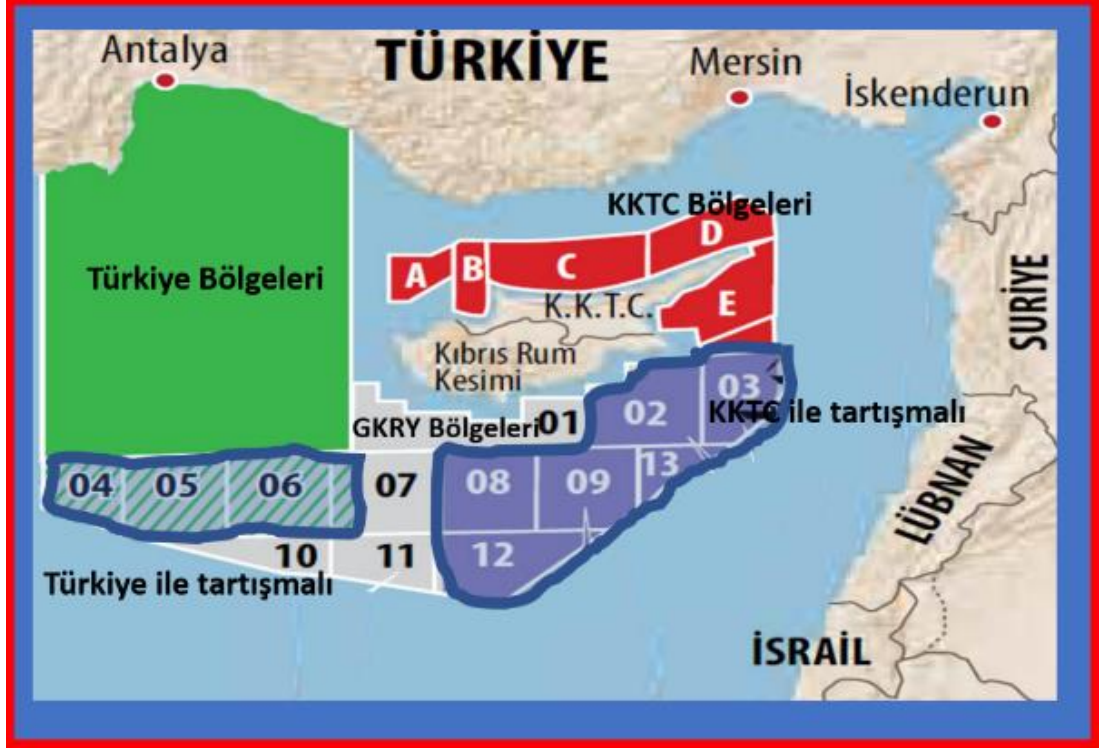

²²⁹ Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı

https://static.euronews.com/articles/stories/07/16/19/38/808x918_cmsv2_6a507ee3-5bdc-546c-b85c-465e034bffde-7161938.jpg (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

Harita 8: Türkiye, KKTC ve GKRY İhtilafı alanları

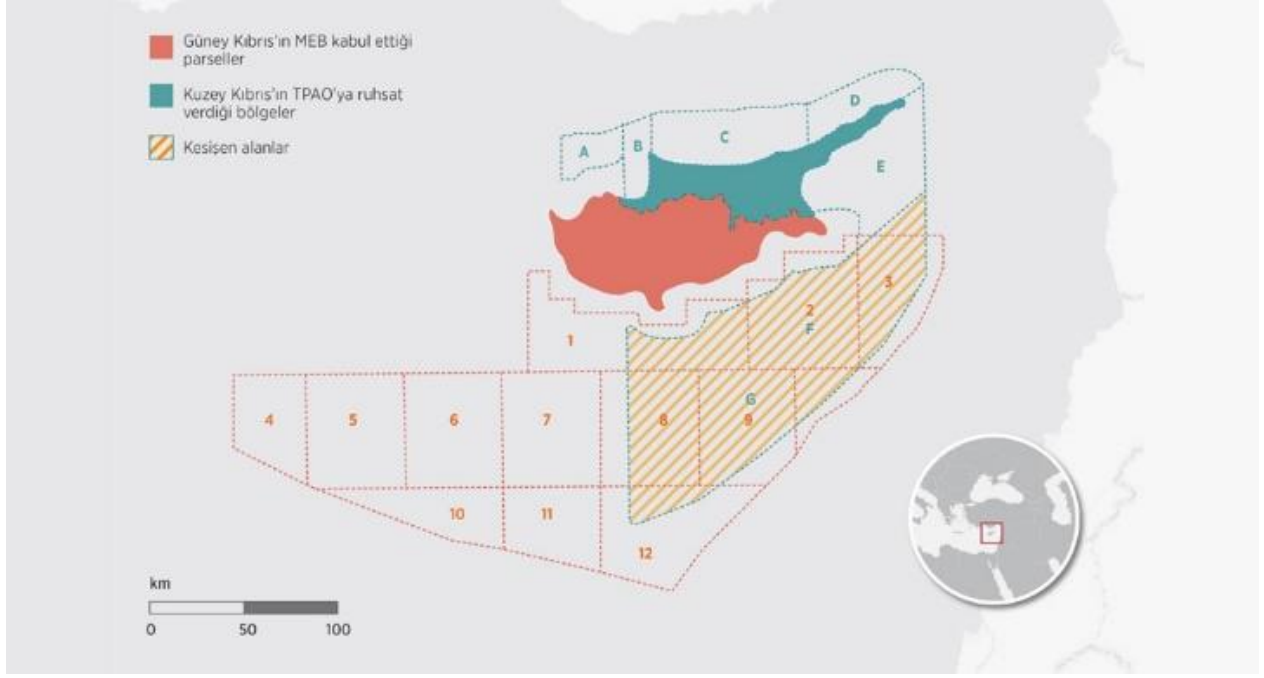
²³⁰ [Doğu Akdeniz'deki Enerji Mücadelesinin Güvenlik Açısından Muhtemel Sonuçları | Stratejik Düşünce Enstitüsü \(sde.org.tr\)](#) (Erişim Tarihi 04.04.2023).

Harita 9: Mavi Vatan Doktrinde Bahsedilen Alanlar

²³¹ Aġaoġlu, Levent (2022). Mavi Vatan Doktrini Ve Doġu Akdeniz. <https://www.booksonturkey.com/mavi-vatan-doktrini-ve-dogu-akdeniz/> (Erişim Tarihi 05.04.2023)

Harita 10: KKTC ve GKRY Arasında İhtilaflı Deniz Bölgeleri Haritası

²³² İslam Safa Kaya, Doğu Akdeniz'in Hukuki Durumu, 01.05.2021 <https://kriterdergi.com/dosya-dogu-akdenizde-soguk-savas/dogu-akdenizin-hukuki-boyutu> (Erişim Tarihi 05.04.2023)

Harita 11: Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi

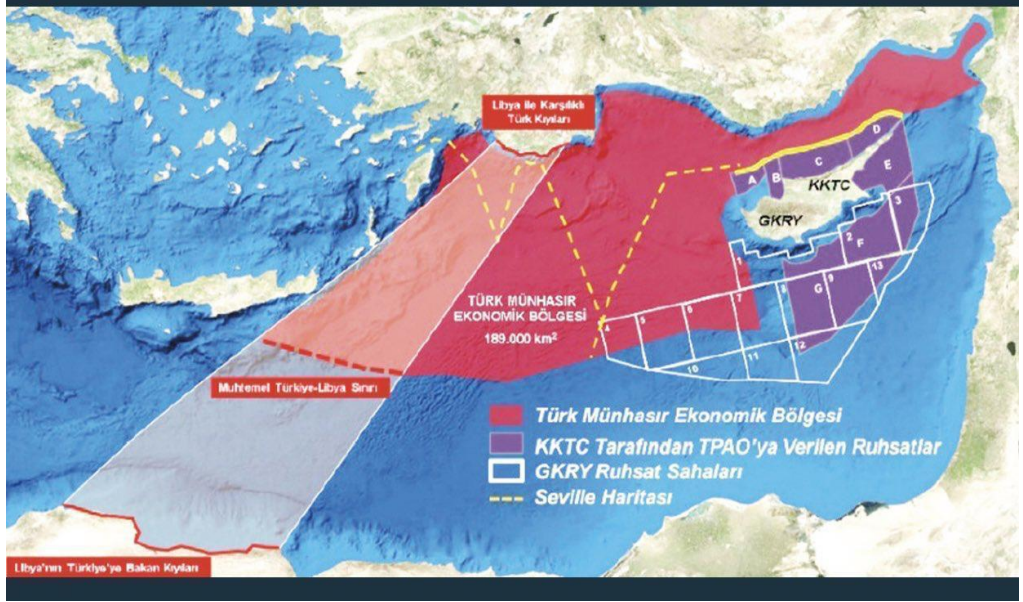
²³³ “A Direct Link to New Sources for Europe”, IGI Poseidon, EastMed, <https://www.igi-poseidon.com/en/EastMed>, (Erişim Tarihi: 17.04.2023).

Harita 12: Sevilla Haritası

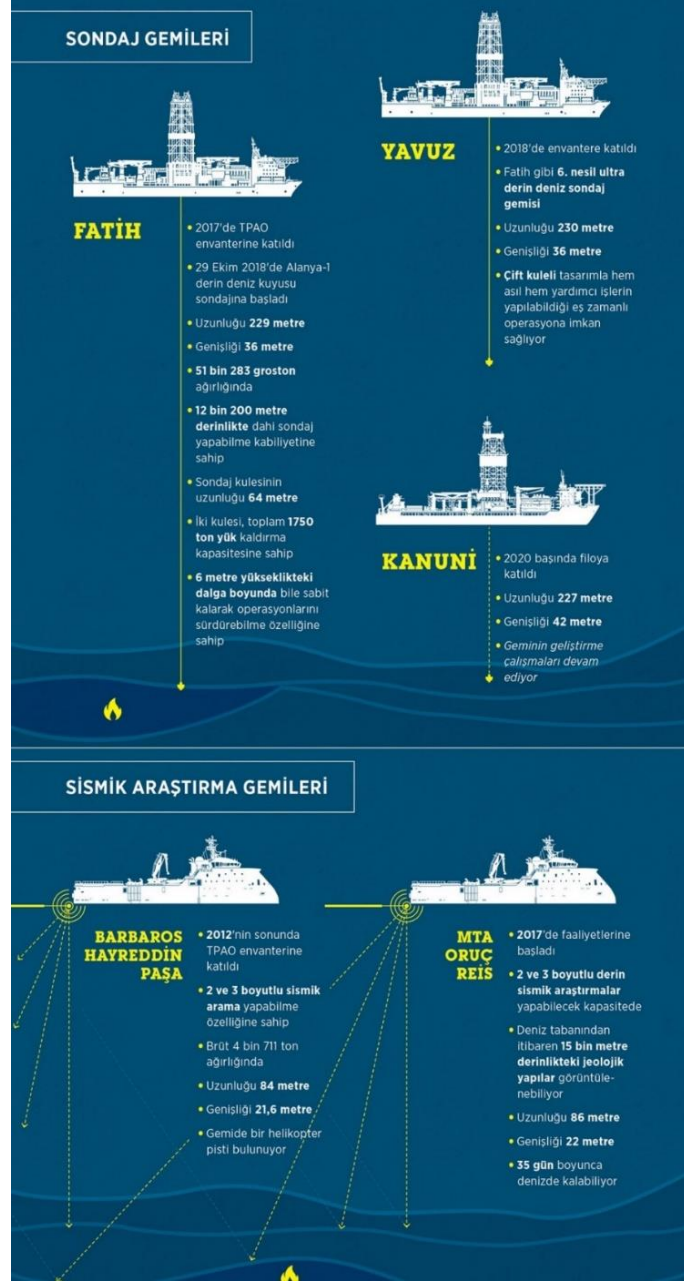

²³⁴ Ozan Örmeci, “HOW TO REDUCE TURKISH-GREEN TENSION IN THE EASTERN MEDITERRANEAN?”, Uluslararası Politika Akademisi, <http://politikaakademisi.org/2020/09/01/how-to-reduce-turkish-green-tension-in-the-eastern-mediterranean/> (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

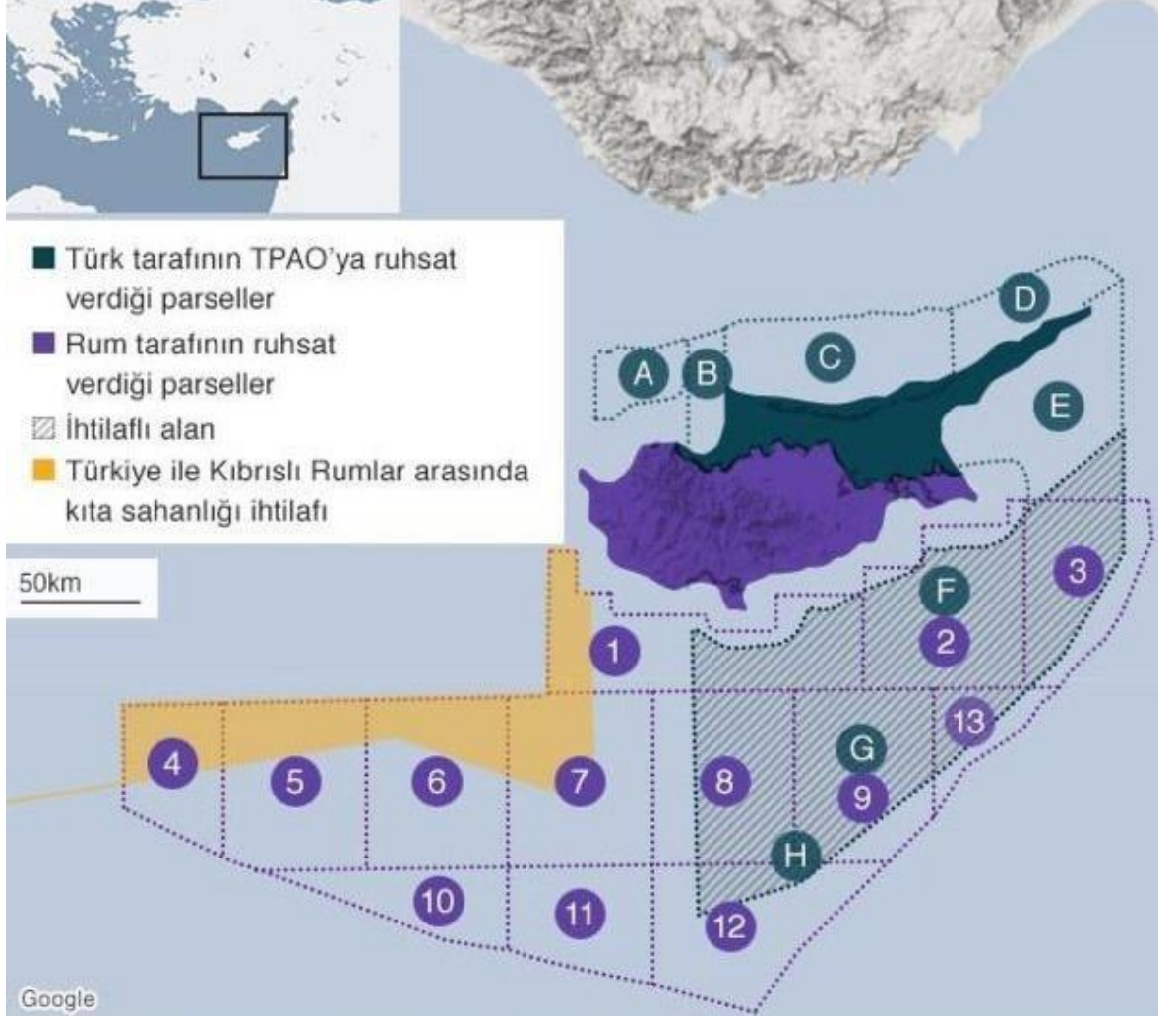
Harita 13: Libya Mutabakatı'na göre Belirlenen Deniz Yetki Alanlarının Sınırları

²³⁵ Mutabakat Muhtırası, op. cit., s. 18

Tablo 5: Türkiye'nin Sahip Olduğu Derin Sondaj Ve Sismik Araştırma Gemileri

Harita 14: Doğu Akdeniz Bölgesindeki İhtilafı Parseller

²³⁷ “Doğu Akdeniz’de Enerji Denklemleri-1” Anadolu Ajansı, 9 Mayıs 2019, https://ichef.bbci.co.uk/news/624/cpsprodpb/13F23/production/_109099618_414b97dc-75bb-4560-b832-6c60742ba955.jpg (Erişim Tarihi 24.04.2022)

KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2020). Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması Ve Türkiye. *Adalet Dergisi*, 2(65), 20-22.
- Acer, Y. (2021). Turkey’s Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea. *Insight Turkey*, 23(1), 102-103.
- Akarçay, E. İ. (2021). Büyük Güçler Rekabetinin Gölgesinde Doğu Akdeniz. In Arı, T., & Caşın, M. H. (Eds.), *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası* (s. 216-219). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Aksoy, M. (2020). Rusya’nın Enerji Politikası ve Doğu Akdeniz. In Telci, İ. N., & Yorulmaz, R. (Eds.), *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz* (s. 304). Ankara: Ortadoğu Yayınları.
- Alesina, A., & Spolaore, E. (2003). *The size of nations*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Algan, Y., Hémet, C., & Laitin, D. D. (2016). The social effects of ethnic diversity at the local level: a natural experiment with exogenous residential allocation. *Journal of Political Economy*, 124(3), 696-733.
- Archer, C., & Nugent, N. (2002). Introduction: small states and the European Union. *Current Politics and Economics of Europe*, 11(1), 1-10.
- Arı, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Armstrong, H. W., & Read, R. (2000). Comparing the economic performance of dependent territories and sovereign microstates. *Economic Development and Cultural Change*, 48(2), 285-306.
- Ataman, M., & Güler, M. Ç. (2020). Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz’de Çözümün Ön Şartı. In Duran, B., İnat, K., & Ataman, M. (Eds.), *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları* (s. 44-46). İstanbul: SETA.
- Avan, E. A. (2020). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu: Türkiye'nin Politikası ve AB'nin Yaklaşımı. *Avrasya Etüdleri*, 98.

- Avcı, H. İ. (2021). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Yaşanan Krizler ve Etkileri. *Journal of Diplomatic Research*, 3(1), 5.
- Avundukluoğlu, E. (2020). "Erdoğan Urges Biden to Boost Relations with Turkey." *Anadolu Agency*, 23 December.
- Ayverdi, R. (2020). Uluslararası Enerji Şirketlerinin Doğu Akdeniz'deki Rolü. In Telci, İ. N., & Yorulmaz, R. (Eds.), *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz* (s. 145-146). Ankara: Ortadoğu Yayınları.
- Bailes, A. J. K., & Thorhallsson, B. (2013). Instrumentalising the European Union in small state strategy. *Journal of European Integration*, 35(2), 99-115.
- Bailes, A. J. K., Thorhallsson, B., & Thayer, B. A. (2016). Alliance theory and small state alliance 'shelter': the complexities of small state alliance behaviour. *Third World Thematics*, 1(1), 9-26.
- Baker Fox, A. (1959). *The power of small states: diplomacy in World War II*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Baldacchino, G. (2009). Thucydides or Kissinger? A critical review of smaller state diplomacy. In Cooper, A. F., & Shaw, T. M. (Eds.), *The diplomacies of small states: between vulnerability and resilience* (pp. 21-40). London: Palgrave Macmillan.
- Bartmann, B. (2012). From the wings to the footlights: the international relations of Europe's smallest states. *Commonwealth & Comparative Politics*, 50(4), 535-554.
- Başeren, S. H. (2010). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 131.
- Björkdahl, A. (2008). Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU. *Journal of European Public Policy*, 15(1), 135-154.
- Bohan, C., & MacInnis, E. (2011). "Obama Tells Asia US 'Here to Stay' as Pacific Power." *Reuters*, 17 November.
- Bolton, J. (2020). *The Room Where It Happened: A White House Memoir*. New York: Simon & Schuster.

Briguglio, L., Cordina, G., & Kisanga, E. J. (Eds.). (2006). Building the economic resilience of fragile states. Sliema, Malta: Formatek for the Islands and Small States Institute, University of Malta and the Commonwealth Secretariat, London.

Buker, P. E. (2005). The executive administrative style in Prince Edward Island: managerial and spoils politics. In Howlett, M., Bernier, L., & Brownsey, K. (Eds.), Executive styles in Canada: Cabinet structures and leadership practices in Canadian government (pp. 111-131). Toronto, ON

Butler, P., & Morris, C. (Eds.). (2017). Small states in a legal world. New York, NY: Springer.

Cameron, D. R. (1978). The expansion of the public economy. *American Political Science Review*, 72(4), 1243-1261.

Cihat Yaycı, "Türkiye-Libya Deniz Mutabakatı'nın Fikir Babası Tümamiral Dr. Cihat Yaycı SDE'de Konuştu." <https://www.sde.org.tr/toplanti/turkiye-libya-denizmutabakatinin-fikir-babasi-tumamiral-dr-cihat-yayci-sdede-konustu-faaliyeti-14295> (11.02.2023)

Clark, J. R., Lawson, R., Nowrasteh, A., Powell, B., & Murphy, R. (2015). Does immigration impact institutions? *Public Choice*, 163(3-4), 321–335.

Corbett, J., & Connell, J. (2015). All the world is a stage: global governance, human resources, and the 'problem' of smallness. *Pacific Review*, 28(3), 435-459.

Deudney, D. (2007). *Bounding power: Republican security theory from the polis to the global village*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Easterly, W., & Kraay, A. C. (2000). Small states, small problems? Income, growth, and volatility in small states. *World Development*, 28(11), 2013-2027.

Edelman, E., & Sullivan, J. (2018). "Turkey is Out of Control. Time for the US to Say So." *Politico Magazine*.

Edelman, E., & Wald, C. (2019). "Sea Changes: US Challenges and Opportunities in the Eastern Mediterranean." The Jewish Institute for National Security of America's (JINSA) Gemunder Center's Eastern Mediterranean Policy Project. Washington D.C. August.

- Edlin, A., Gelman, A., & Kaplan, N. (2007). Voting as a rational choice why and how people vote to improve the well-being of others. *Rationality and Society*, 19(3), 293-314.
- Elbassoussy, A. (2018). "East Mediterranean Gas: A New Arena for International Rivalry." *Review of Economics and Political Science*, 3(2), 70–87.
- Elman, M. F. (1995). The foreign policies of small states: challenging neorealism in its own backyard. *British Journal of Political Science*, 25(2), 171-217.
- Erk, J., & Veenendaal, W. P. (2014). Is small really beautiful? The microstate mistake. *Journal of Democracy*, 25(4), 135-148.
- Fraser, S. (2021). "Erdoğan and Biden Meet at a Tense Moment for Turkish–US Ties." Associated Press. 13 June.
- Fukuyama F. (1992). "End of The History and The Last Man" Political Philosophy, Free Press.
- Goldenberg, S. (2007). "Turkey Threatens to 'Play Hardball' with US after Genocide Vote." *The Guardian*. 12 October.
- Gstöhl, S. (2002). *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the process of integration*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Ikenberry, G. J. (2001). *After victory: Institutions, strategic restraint and the rebuilding of order after major wars*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ingebritsen, C. (1998). *The Nordic states and European unity*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Ingebritsen, C. (2002). Norm entrepreneurs: Scandinavia's role in world politics. *Cooperation and Conflict*, 37(1), 11-23.
- Ingebritsen, C. (2006). *Scandinavia in world politics*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- İmamoğlu, M. F., & Uygun, A. G. (2021). Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Neorealist Perspektiften Karşılaştırmalı Analizi. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 193.

- İnat, K., & Duran, B. (2020). Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının temel parametreleri. In K. İnat, M. Ataman, & B. Duran (Eds.), *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları*. İstanbul: Seta Yayıncılık.
- İstikbal, C. (2020). *Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu* (1st ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İstikbal, C. (2021). *Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu* (2nd ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İstikbal, D., & Boyraz, H. M. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarına Ekonomi-Politik Bir Yaklaşım. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5), 77-78.
- Jervis, R. (1978). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214.
- Kahraman, Ö. F. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Sarmalını İsrail Enerji Politikaları Penceresinden Değerlendirmek. *Ortadoğu Etütleri*, 11(2), 427-428.
- Karagöl, E. T., & Özdemir, B. Z. (2017). Türkiye'nin Enerji Ticaret Merkezi Olmasında Doğu Akdeniz'in Rolü (1st ed.). İstanbul: SETA Yayınları.
- Karbuç, S. (2021). Key Challenges Facing the Eastern Mediterranean. *Insight Turkey*, 23(1), 127.
- Kavaz, İ. (2020). Doğu Akdeniz'de Enerji Kaynaklarının Olası Transfer Güzergahları. In K. İnat, M. Ataman, & B. Duran (Eds.), *Doğu Akdeniz Ve Türkiye'nin Hakları* (1st ed.). İstanbul: SETA Yayınları.
- Kavaz, İ. (2021). The Energy Equation in the Eastern Mediterranean. *Insight Turkey*, 23(1), 148.
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2017(1), 131-132.
- Keohane, R. O. (1969). Lilliputians' dilemmas: small states in international politics. *International Organization*, 23(2), 291-310.
- Keohane, R. O., & Nye Jr., J. S. (2011). *Power and interdependence* (4th ed.). New York, NY: Longman.

- Kirkpatrick, D., & Lipton, E. (2019). "Behind Trump's Dealings with Turkey: Sons-in-Law Married to Power." *The New York Times*. 12 November.
- Koç, Y. (2002). Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası. *Jeopolitik Dergisi*, (3), 1-4.
- Korkut, H. (2020). Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz Politikası. In İ. N. Telci & R. Yorulmaz (Eds.), *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz* (pp. 160-181). Ankara: Ortadoğu Yayınları.
- Kökyay, F. (2021). Enerji Güvenliği Ekseninde Doğu Akdeniz Gaz Forumu. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 222.
- Lawrence, J. P. (2022). "US Troop Number Reduction in Middle East Likely as Focus Shift Elsewhere." *Stars and Stripes*. 14 January.
- McCraw, D. J. (1994). New Zealand's Foreign Policy Under National and Labour Governments: Variations on the 'Small State' Theme? *Pacific Affairs*, 67(1), 7–25.
- McFaul, M. (2019). "Trump's Gift to Putin." *Foreign Affairs*. 23 October.
- McLeary, P. (2020). "Trump Forced to Finally Slap Sanctions on Turkey's S-400 Buy." *Breaking Defense*. 14 December.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York, NY: W. W. Norton.
- Mearsheimer, J. J. (2010). The gathering storm: China's challenge to US power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics*, 3(4), 381-396.
- Mitchell, G. (2020). "Israel, Energy and East Mediterranean: Shaping a New Regional Foreign Policy." MITVIM. The Israeli Institute for Regional Foreign Policies Report. Ramat Gan. January.
- Mouritzen, H., & Wivel, A. (2012). *Explaining foreign policy: international diplomacy and the Russo-Georgian war*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Mouritzen, H., & Wivel, A. (Eds.). (2005). *The geopolitics of Euro-Atlantic integration*. New York, NY: Routledge.

Neumann, I. B., & Gstöhl, S. (2006). Introduction: Lilliputians in Gulliver's world? In C. Ingebritsen, I. Neumann, S. Gstöhl, & J. Beyer (Eds.), *Small states in international relations* (pp. 3-29). Seattle, WA: University of Washington Press.

Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, autumn, 153-171.

Ongun, Y. (2021). Turkey in an Increasingly Complex Eastern Mediterranean: How Turkey Can Defend Its Interests and Alleviate its Isolation in the Region. In M. Tanchum (Ed.), *Eastern Mediterranean In Uncharted Waters: Perspectives on Emerging Geopolitical Realities* (pp. 48-49). Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung.

Oruç, H. (2020). İsrail ve Filistin'in Doğu Akdeniz Politikası. In İ. N. Telci & R. Yorulmaz (Eds.), *Uluslararası Siyasette Doğu Akdeniz* (pp. 218-219). Ankara: Ortadoğu Yayınları.

Özdemir, B. Z. (2021). 2020'de Dış Politika: Doğu Akdeniz Gelişmeleri. In N. Miş (Ed.), *2020'de Türkiye* (pp. 138). İstanbul: Seta Yayınları.

Özdemir, Ç. (2019). Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi. *SETA Analiz*, 7(31), 12.

Özdemir, Ç. (2020). The United States-Backed Containment Of Turkey In The Eastern Mediterranean. *Insight Turkey*, 22(2), 117-120.

Özdemir, M. (2020). Doğu Akdeniz Enerji Jeopolitiğinin Bölge Güvenliğine Etkisi. (Master's thesis). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özel, S. (2020). Uluslararası Deniz Hukuku Bağlamında Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz'de Hidrokarbon Kaynakları. In S. Özel, H. İ. Aydın, & M. Cihangir (Eds.), *Doğu Akdeniz Jeopolitik ve Ekonomi-Politik Dinamikler* (pp. 123). İstanbul: Paradigma Akademi.

Pager, T., & Bertrand, N. (2021). "White House Shift from the Middle East Quagmires to Showdown with China." *Politico*. 29 January.

Pedersen, R. B. (2018). Bandwagon for status: Changing patterns in the Nordic states' status-seeking strategies? *International Peacekeeping*, 25(2), 217-241.

Pétursson, T. G., & Ólafsson, T. T. (2014). Weathering the financial storm: The importance of fundamentals and flexibility. In M. Beblvy, D. Cobham, & L. Odor (Eds.),

The Euro area and the financial crisis (pp. 23-58). New York: Cambridge University Press.

Pirinççi, F. (2021). Turkey's Eastern Mediterranean Policy: A Geopolitical Assessment. *Seta Yayınları*, 186, 15-33.

Proedrou, F. (2021). A Geopolitical Account of The Eastern Mediterranean Conundrum: Sovereignty, Balance of Power and Energy Security Considerations. *Cambridge Review of International Affairs*, 15-18.

Prontera, A., & Ruszel, M. (2017). Energy Security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 156-157.

Read, R. (2005). The political economy of trade protection: The determinants and welfare impact of the 2002 US emergency steel safeguard measures. *World Economy*, 28(8), 1119-1137.

Rodrik, D. (1998). Why do more open economies have bigger governments? *Journal of Political Economy*, 106(5), 997-1032.

Ross, G. (1983). *The great powers and the decline of the European states system*. London: Longman.

Rothstein, R. L. (1968). *Alliances and Small Powers*. New York: Columbia University Press.

Salameh, R., & Chedid, R. (2020). Economic and geopolitical implications of natural gas export from the East Mediterranean: The case of Lebanon. *Energy Policy*, 140, 8.

Savaş, C. (2020). İsrail'in Doğu Akdeniz Enerji Politikası ve Türkiye ile KKTC Üzerine Etkileri. (Master's thesis). Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: A study of economics as if people mattered*. London: Blond and Briggs.

Schweller, R. L. (1992). Domestic structure and preventive war: Are democracies more pacific? *World Politics*, 44(2), 234-269.

Sekreter Yardımcısı A. Wess Mitchell Avrupa ve Avrasya İşleri Bürosu Senato Dış İlişkiler Komitesi Avrupa ve Bölgesel Güvenlik İşbirliği Alt Komitesi Duruşma:

ABD'nin Avrupa Politikası, 26 Haziran 2018. Birleşik Devletler Senatosu Dış İlişkiler Komitesi.

Seufert, G. (2020). "Turkey Shifts the Focus of Its Foreign Policy: from Syria to the Eastern Mediterranean and Libya." SWP Comment 6/2020. Stiftung Wissenschaft und Politik. Berlin. 24 February.

Spicer, J. (2020). "Turkey Slams Biden's Past Call to US to Back Erdoğan Opponents." Reuters. 16 August.

Steinsson, S. (2017). Neoclassical realism in the North Atlantic: Explaining behaviors and outcomes in the Cod Wars. *Foreign Policy Analysis*, 13(3), 599-617.

Stergiou, A. (2016). Turkey–Cyprus–Israel relations and the Cyprus conflict. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 18(4), 380-383.

Survey (2020). Offshore Disputes And Weaker Demand Shake East Mediterranean Gas Prospects. *Oil and Energy Trends*, 45(11), 9-15.

Taş, H. (2020). "The Formulation and Implementation of Populist Foreign Policy: Turkey in the Eastern Mediterranean." *Mediterranean Politics*.

Thorhallsson, B. (2000). *The role of small states in the European Union*. Aldershot: Ashgate.

Thorhallsson, B. (2006). The size of states in the European Union: Theoretical and conceptual perspectives. *Journal of European Integration*, 28(1), 7-31.

Thorhallsson, B. (2012). Iceland's external affairs in the Middle Ages: The shelter of Norwegian sea power. *Icelandic Review of Politics and Administration*, 8(1), 5-37.

Thorhallsson, B. (2017). Small states in the UNSC and the EU: Structural weaknesses and ability to influence. In P. Butler & C. Morris (Eds.), *Small states in a legal world* (pp. 35-64). New York, NY: Springer.

Thorhallsson, B., and Bailes, A. J. K. (2017). Do small states need 'alliance shelter'? Scotland and the Nordic nations. In A.W. Neal (Ed.), *Security in a small nation: Scotland, democracy, politics* (pp. 49-76). Cambridge: Open Book Publishers.

- Thorhallsson, B., and Joensen, T. (2014). Iceland's external affairs from 1550-1815: Danish societal and political cover concurrent with a highly costly economic policy. *Icelandic Review of Politics and Administration*, 10(2), 191-216.
- Thorhallsson, B., and Joensen, T. (2015). Iceland's external affairs from the Napoleonic Era to the occupation of Denmark: Danish and British shelter. *Icelandic Review of Politics and Administration*, 11(2), 187-206.
- Thorhallsson, B., and Kirby, P. (2012). Financial crisis in Iceland and Ireland: Does EU and Euro membership matter? *Journal of Common Market Studies*, 50(5), 801-818.
- Thorhallsson, B., and Kristinsson, Þ. (2013). Iceland's external affairs from 1400 to the Reformation: Anglo-German economic and societal shelter in a Danish political vacuum. *Icelandic Review of Politics and Administration*, 9(1), 113-137.
- Thorhallsson, B., and Steinsson, S. (2017). Small state foreign policy. In *The Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.484.
- Thorhallsson, B., and Wivel, A. (2006). Small states in the European Union: What do we know and what would we like to know? *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 651-668.
- Tuğluoğlu, F. (2021). Türkiye-Mısır İlişkileri. In *20. Yüzyılda Ortadoğu-Türkiye İlişkileri* (pp. 443-447). Ankara: Pegem Akademi.
- Tuna, F. (2020). Türk Dış Politikasında Realist Yaklaşım: Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya Politikası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 83-85.
- Tziampiris, A. (2015). *The Emergence of Israeli-Greek Cooperation*. Athens: Springer.
- U.S. Energy Information Administration. (2013). *Overview Of Oil And Natural Gas in The Eastern Mediterranean Region* (Issue 15). Retrieved from *Uluslararası - ABD Enerji Enformasyon İdaresi (EIA) website*.
- Üren, M. (2021). Küresel Güç Olma Hedefi Bağlamında Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 867-869.
- Vayrynen, R. (1971). On the definition and measurement of small power status. *Cooperation and Conflict*, 6(1), 91-102.

- Vital, D. (1967). *The inequality of states: A study of the small power in international relations*. Oxford: Clarendon Press.
- Walt, S. M. (1987). *The origins of alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Wimmer, A. (2016). Is diversity detrimental? Ethnic fractionalization, public goods provision and the historical legacies of stateness. *Comparative Political Studies*, 49(11), 1407-1445.
- Wivel, A. (2005). The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor. *Journal of Common Market Studies*, 43(2), 393-412.
- Wivel, A. (2013). From Peacemaker to Warmonger? Explaining Denmark's Great Power Politics. *Swiss Political Science Review*, 19(3), 298-321.
- Wivel, A., Bailes, A. J. K., & Archer, C. (2014). Setting the scene: Small states and international security. In C. Archer, A. J. K. Bailes, & A. Wivel (Eds.), *Small states and international security: Europe and beyond* (pp. 3-25). New York: Routledge.
- World Bank. (2016). *Small states and the financial crisis*. Retrieved from <http://go.worldbank.org/YX770A97D0>
- Yaycı, C. (2011). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi. *Güvenlik Stratejileri*, 7(14), 28-30.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye. *İstanbul: Bilge Strateji*, 4(6), 24.
- Yaycı, C. (2020). *Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Yaycı, C. (2020). Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Andlaşmasının Sonuç ve Etkileri. *Kriter Dergisi*, 42, 35.

Yazıcı, H. (2021). Arap Baharı Sonrası Türkiye-Libya İlişkileri. In T. Arı & M. H. Caşın (Eds.), Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası (pp. 302-308). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Yegin, M. (2022). "Trumps Türki-Politik: Populismus und Diplomatie-Personalisierung in der Außenpolitik." In Transatlantische Perspektiven unter Obama und Trump, edited by S. Arnautović, A. Matlé, and J. Wiedekind. Springer: New York.

Yunanistan ile Mal Ticareti. (2022). Amerika Birleşik Devletleri Sayım Bürosu. Dış Ticaret. ABD Uluslararası Ticaret Verileri.

DİĞER KAYNAKLAR

BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümünde, Libya devleti deniz sınırı antlaşmaları ile ilgili materyaller bölümü için bkz.: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBY.htm> (Erişim Tarihi: 11.02.2022)

BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümünde, Lübnan devleti deniz sınırı antlaşmaları ile ilgili materyaller bölümü <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.htm> (1 Erişim Tarihi: 9.02.2023)

İsrail'in Doğu Akdeniz'deki Keşif Bölgesi <https://www.ogj.com/exploration-development/discoveries/article/17222652/israel-expands-offshore-exploration-opportunities> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

İsrail'in yayınlamış olduğu ilgili koordinatlar https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf (Erişim Tarihi: 12.03.2023)

KKTC Dışişleri Bakanlığı, "GKRY, Yunanistan ve Mısır üçlü görüşmesi hakkında", 19 Ekim 2021 <https://mfa.gov.ct.tr/tr/gkry-yunanistan-ve-misir-uclugorusmesi-hk/> (Erişim Tarihi: 05.04.2023)

Letter dated 27 July 2021 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General <http://undocs.org/en/A/75/976> (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB Alanı
https://static.euronews.com/articles/stories/07/16/19/38/808x918_cmsv2_6a507ee3-5bdc-546c-b85c-465e034bffde-7161938.jpg (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

MGK Sözcüsü Emily Horne'dan, Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan'ın Türkiye Cumhurbaşkanı Sözcüsü ve Başdanışmanı İbrahim Kalın ile görüşmesine ilişkin açıklamaları. 2021. Washington D.C.: Beyaz Saray Brifing Odası. 22 Eylül.
<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/22/statement-by-nsc-spokesperson-emily-horne-on-national-security-advisor-jake-sullivans-meeting-with-ibrahim-kalin-spokesperson-and-chief-advisor-to-the-president-of-turkey/> (Erişim Tarihi 04.06.2023)

Mısır'ın Keşif ve Üretim Lisansları <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2022/08/21/mediterranean-gas-sends-sparks-flying-between-lebanon-and-israel> (Erişim Tarihi: 16.06.2023)

Statistical Review of World Energy, 70th edition, 2021, s. 36-44
https://www.bp.com/content/dam/bp/businesssites/en/global/corporate/pdfs/energyeconomics/statistical-review/bp-stats-review-2021_full-report.pdf (Erişim Tarihi: 21.03.2023)

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası, 2020, URL: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.04.2023)

United Nations, Law of the Sea Bulletin, Sayı 72 , 2010, s. 78-79

United Nations, Law of the Sea Bulletin, Sayı. 54, 2004, s. 127

U.S. Energy Information Administration, Country Analysis Brief: Egypt, May 24, 2018
https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Egypt/egypt.pdf (Erişim Tarihi: 14.01.2023)

Yunanistan, Mısır ve GKRY'den Atina'da üçlü zirve, TRT Haber, 19 Ekim 2021
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/yunanistan-misir-ve-gkryden-atinada-ucluzirve618549.html> (Erişim Tarihi: 05.04.2023)

Yunanistan'a Kötü Haber!, SDE, 15 Ocak 2022,
<https://www.sde.org.tr/akdeniz/yunanistana-kotu-haber-haberi25368#YeKLfoEFhZwitter> (Erişim Tarihi: 17.03.2023)